

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Merve Ezgi ÜSTÜNEL

YUNAN MİTOLOJİSİNDEKİ KHTHONİK TANRILAR İLE TANRIÇALAR
VE
SERAMİKLER ÜZERİNDEKİ TASVİRLERİ

Arkeoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Merve Ezgi ÜSTÜNEL

YUNAN MİTOLOJİSİNDEKİ KHTHONİK TANRILAR İLE TANRIÇALAR
VE
SERAMİKLER ÜZERİNDEKİ TASVİRLERİ

Danışman

Prof. Dr. Mustafa BULBA

Arkeoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Merve Ezgi Üstünel'in bu çalışması, jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Eray DÖKÜ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Mustafa BULBA (İmza)

Üye : Prof. Dr. İsa KIZGUT (İmza)

Tez Başlığı: Yunan Mitolojisindeki Khthonik Tanrılar ile Tanrıçalar ve Seramikler Üzerindeki Tasvirleri

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 11 / 07 / 2025

Mezuniyet Tarihi : 21/08/2025

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yunan Mitolojisindeki Khthonik Tanrılar ile Tanrıçalar ve Seramikler Üzerindeki Tasvirleri” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir, bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Merve Ezgi ÜSTÜNEL

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

14 / 08 / 2025

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Merve Ezgi ÜSTÜNEL
Öğrenci Numarası	202352001002
Anabilim Dalı	Arkeoloji Anabilim Dalı
Programı	Arkeoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mustafa BULBA
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Yunan Mitolojisindeki Khthonik Tanrılar ile Tanrıçalar ve Seramikler Üzerindeki Tasvirleri
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2729225242
Rapor Tarihi	13 / 08 / 2025
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %3 Alıntılar dahil: %3
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 128 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: ☒ Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. ☐ Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim. Gerekçe: Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Prof. Dr. Mustafa BULBA İmza	

İÇİNDEKİLER

RESİMLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZ	vi
SUMMARY	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KHTHONİK TANRILAR

1.1. Hades	2
1.2. Hermes	4
1.3. Zeus	6
1.4. Dionysos	7

İKİNCİ BÖLÜM KHTHONİK TANRIÇALAR

2.1. Ge (Gaia)	11
2.2. Persephone	11
2.3. Demeter	13
2.4. Hekate	18
2.5. Erinyesler	20
2.6. Moiralar	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Hades'e İnenler

3.1. Herakles	24
3.2. Sisyphos	25
3.3. Peirithoos ve Theseus	25
3.4. Orpheus ve Eurydike	26
3.5. Amphiaraos	26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Khthonik Tanrı ve Tanrıçaların Seramikler Üzerindeki Tasvirleri

4.1. Hades	28
4.1.1. Kerberos'un Kaçırılışı	28
4.1.2. Sisyphos'un Cezalandırılışı	29
4.1.3. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı	30
4.1.4. Persephone'nin Yeraltına Getirilişi veya Yeryüzüne Götürülüşü	32
4.1.5. Peirithoos ve Theseus Hades'te	32

4.1.6. Orpheus'un Hades'teki Resitali	33
4.1.7. Orpheus'un Eurydike'yi Hades'ten Kurtarışı	34
4.1.8. Dionysos'un Hades'e Gelişi	35
4.1.9. Amphiaras'un Hades'e Gelişi.....	35
4.1.10. Hades'in Apulia Seramikleri Üzerindeki Genel Tasviri.....	36
4.2. Persephone	38
4.2.1. Kerberos'un Yeraltından Kaçırılışı	38
4.2.2. Sisyphos'un Cezası.....	39
4.2.3. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı	40
4.2.4. Persephone'nin Yeraltına Getirilişi veya Yeryüzüne Götürülüşü	41
4.2.5. Persephone'nin Yeraltından Yeryüzüne Çıktığı An	42
4.2.6. Peirithoos ve Theseus Yeraltında	43
4.2.7. Orpheus'un Hades'teki Resitali	43
4.2.8. Orpheus'un Eurydike'yi Hades'ten Kurtarışı	44
4.2.9. Dionysos'un Hades'e Gelişi	44
4.2.10. Amphiaras'un Hades'e Gelişi	45
4.2.11. Apulia Seramikleri Üzerinde Persephone'nin Genel Tasviri.....	45
4.3. Hermes	46
4.3.1. Kerberos'un Yeraltından Kaçırılışı	46
4.3.2. Sisyphos'un Cezası.....	48
4.3.3. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı	49
4.3.4. Persephone'nin Yeraltına Getirilişi veya Yeryüzüne Götürülüşü	49
4.3.5. Persephone'nin Yeraltından Yeryüzüne Çıktığı An	50
4.3.6. Peirithoos ve Theseus Yeraltında	50
4.3.7. Orpheus'un Hades'teki Resitali	51
4.3.8. Dionysos'un Hades'e Gelişi	51
4.3.9. Amphiaras'un Hades'e Gelişi.....	51
4.3.10. Apulia Seramikleri Üzerinde Hermes'in Genel Tasviri.....	52
4.3.11. Cesetlerin Taşınması Esnasında Hermes	52
4.3.12. Hermes'in Ölümlere Tek Başına Eşlik Etmesi	54
4.3.13. Hermes'in Ölümlere Kharon'a Kadar Eşlik Etmesi.....	54
4.3.14. Hermes Psykhostasia Yaparken.....	56
4.4. Eriyinsler	56
4.4.1. Peirithoos ve Theseus Yeraltında	56
4.4.2. Kerberos'un Kaçırılışı	57
4.4.3. Sisyphos'un Cezası.....	57

4.4.4. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı	57
4.4.5. Orpheus'un Resitali	58
4.4.6. Apulia Seramikleri Üzerinde Eriynsler'in Genel Tasviri	58
4.5. Hekate	58
4.5.1. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı	58
4.5.2. Persephone'nin Yeraltından Yeryüzüne Çıktığı An	59
4.5.3. Orpheus'un Hades'teki Resitali	59
4.5.4. Orpheus'un Eurydike'yi Hadesten Kurtarışı	60
4.5.5. Kerberos'un Kaçırılışı	60
4.5.6. Amphiaraos'un Hades'e Gelişi	60
4.5.7. Apulia Seramikleri Üzerinde Hekate'nin Genel Tasviri	61
4.6. Demeter	61
4.6.1. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı	61
4.6.2. Persephone'nin Yeraltından Yeryüzüne Çıktığı An	62
4.7. Dionysos	62
4.7.1. Dionysos'un Hades'e Gelişi	62
SONUÇ	64
KAYNAKÇA	67
ANTİK KAYNAKLAR ve KISALTMALARI	67
MODERN KAYNAKLAR	75
RESİMLER	82
ÖZGEÇMİŞ	115

RESİMLER LİSTESİ

Res. 1: Toledo Museum of Art, Nesne Numarası: 1950.261. Attika siyah figürlü hydria, omuz sahnesi Kerberos'un kaçırılışı.	82
Res.2: Musée de Picardie, Amiens. M.P. 3057.225.47A. Siyah figürlü hydria. Kerberos'un Kaçırılışı.	83
Res.3: San Antonio Museum of Art, 91.80.1. Siyah figürlü lekythos. Hades ve Kerberos.	84
Res.4: San Antonio Museum of Art, 91.80.1. Siyah figürlü lekythos. Kerberos ve Herakles.	85
Res.5: San Antonio Museum of Art, 91.80.1. Herakles ve Sisyphos.....	86
Res.6: Staatliche Antikensammlungen München, 1549. A yüzü.	87
Res.7: Staatliche Antikensammlungen München, 1549. B yüzü.	88
Res. 8: Allard Pierson, University of Amsterdam [APM02588].....	89
Res.9: Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg, 1982.4.	90
Res.10: The British Museum, Eser No:91324001	91
Res.11: The British Museum, Eser No:285928001.....	92
Res.12: The Metropolitan Museum Art. Obje No.08.258.21	93
Res.13: The Metropolitan Museum Art. Nesne No.08.258.21 Kalyks kraterin üst şeridinde en sağda oturan Persephone.	94
Res.14: Ruvo di Puglia-Museo Nazionale Jatta. Env. No. 36819-J1094, Ministero delle Cultura - Drezione regionale Musei nazionali Puglia imtiyazıyla kullanılmıştır.....	95
Res.15: Toledo Museum of Art, Nesne Numarası: 1994.19.	96
Res.16: Allard Pierson, University of Amsterdam [APM02586].....	97
Res.17: Antikensammlung Kunsthalle Zu Kiel B585.	98
Res.18: Staatliche Antikensammlungen München, 3297.....	99
Res.19: Staatliche Antikensammlungen München, 2306.....	100
Res.20: Staatliche Antikensammlungen München, 1494.....	101
Res.21: Staatliche Museen Zu Berlin, Antikensammlung, Envanter numarası: F 1844.	102
Res.22: National Museum of Antiquities, Leiden. Müze Numarası: PC49.	103
Res.23. The Metropolitan Museum Art. Nesne No: 28.57.23.....	104
Res.24. Toledo Museum of Art, Nesne Numarası: 1969.371.....	105
Res.25: The British Museum Nesne Numarası:1191272001	106
Res.26: Staatliche Museen zu Berlin, Antikensammlung/ Env. No. F.2318.....	107
Res.27: Staatliche Antikensammlungen München, 6248.....	108
Res.28: Staatliche Museen Zu Berlin, Antikensammlung, Envanter numarası: F 2455.	109
Res.29: Staatliche Museen Zu Berlin, Antikensammlung, Envanter numarası: F 2455.	110
Res.30: Staatliche Antikensammlungen München, 8925.....	111
Res.31: Staatliche Antikensammlungen München, 2777.....	112
Res.32: National Museum of Antiquities, Leiden. Müze Numarası: AMM1.	113
Res.33: National Museum of Antiquities, Leiden. Müze Numarası: AMM1.	114

KISALTMALAR LİSTESİ

ABV	Attic Black-Figure Vase-Painters
ARV	Attic Red-Figure Vase-Painters Volume I
ARV ²	Attic Red-Figure Vase-Painters Volume II
bkz.	Bakınız
CVA	Corpus Vasorum Antiquorum
Çev.	Çeviri
Ed.	Editör
Eds.	Editörler
GRBS	Greek, Roman, and Byzantine Studies
Kat. No.	Katalog Numarası
LIMC	Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
Para	Paralipomena
Res.	Resim
RVAP	The Red-Figured Vases of Apulia
RVAp Supp.1	First supplement to The red-figured vases of Apulia
RVAp Supp.2/2	Second supplement to The red-figured vases of Apulia: Part II
RVAp Supp.2/3	Second supplement to The red-figured vases of Apulia: Part III
s.	Sayfa
Trans.	Translator
vd.	Ve devamı

ÖZ

Tez, khthonik tanrı ve tanrıçaların birçoğunu ve onların yeraltında geçen veya yeraltıyla bağlantılı olan sahnelerdeki tasvirlerini tanımlamaktadır. Attika ve Apulia seramiklerinin yanı sıra bir adet Korinth ve iki adet Campania seramiği tezin kapsamını oluşturmaktadır.

Tanrılardan Hades, Hermes, Zeus ve Dionysos'un; tanrıçalardan ise Persephone, Demeter, Ge, Hekate, Eriynsler ve Moiralar'ın khthonik yönü antik ve modern kaynaklardan yararlanılarak tanımlanmıştır.

Yeraltını gösteren veya yeraltıyla bağlantılı konuları ele alan seramiklerin hepsi incelense de tezde sadece en erken, en geç ve yapıldıkları dönem içinde farklı stil özellikleri gösteren eserlerin tanımı yer almaktadır. Yukarıda bahsi geçen konu dahilinde, khthonik tanrı ve tanrıçaların seramikler üstünde hangi dönemlerde ve nasıl tasvir edildikleri tanımlanmıştır.

Moiralar, Khthonik Zeus ve Ge dışındaki khthonik tanrı ve tanrıçaların hepsinin yeraltında geçen ve yeraltıyla bağlantılı konularda tasvir edildikleri görülmektedir. Demeter ise yeraltıyla bağlantılı olan konularda resmedilmiştir.

Attika vazolarında yeraltında geçen konular arasında Kerberos'un kaçırılışı, Sisypheos'un cezası, Peirithoos ve Theseus'un Hades'e gelişi, Persephone'nin yeryüzüne götürülüşü veya yeraltına getirilişi gibi konular yer almaktadır. Yeraltıyla bağlantılı olan konular ise Persephone'nin kaçırılışı ve yeryüzünden çıkış anıdır.

Apulia seramikleri söz konusu olduğunda Persephone'nin yeraltından çıkış anı dışında yukarıda bahsi geçen konularla birlikte Amphiaraios ve Dionysos'un Hades'e gelişi, Orpheus'un resitali ve Orpheus tarafından Eurydike'nin Hades'ten kurtarılışı gibi konular tasvir edilmiştir. Bununla birlikte Hermes, bir Campania eseri ve Attika eserlerinde pskyhostasia sahnelerinde görülmekle birlikte bir ölünün veya ruhun yolculuğunu gösteren Attika eserlerinde de resmedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Antik Yunan, Khthonik, Seramik, Tanrılar, Tanrıçalar, Tasvir

SUMMARY

Chthonic Gods and Goddesses in Greek Mythology and Their Depictions on the Ceramics

The thesis describes many of the chthonic gods and goddesses and their depictions in scenes that take place underground or are connected to the underworld. The thesis covers Attica and Apulia ceramics, as well as one Corinthian and two Campanian ceramics.

The chthonic aspect of the gods Hades, Hermes, Zeus and Dionysus, and of the goddesses Persephone, Demeter, Ge, Hecate, Eriyns and Moirai is defined by utilizing ancient and modern sources.

Although all ceramics showcasing underground themes or related topics are examined, the thesis only includes the description of works that exhibit different stylistic features from the earliest, the latest, and those produced during their respective periods. Within the scope of the above-mentioned subject, it is defined in which periods and how the chthonic gods and goddesses were depicted on ceramics.

It is observed that the Moirai and all chthonic gods and goddesses, except for Chthonic Zeus and Ge, are depicted in matters that take place underground and are related to the underworld. Demeter has been depicted in matters related to the underworld.

The topics depicted on Attic vases include the abduction of Cerberus, the punishment of Sisyphus, the descent of Peirithoos and Theseus to Hades, and the bringing of Persephone to the surface or down to the underworld. The topics related to the underworld are the abduction of Persephone and the moment of her emergence from the earth.

In the case of Apulia ceramics, apart from the moment of Persephone's emergence from the underworld, along with the above-mentioned subjects, subterranean subjects such as Amphiaras and Dionysus' arrival in Hades, Orpheus' recital and the rescue of Eurydice by Orpheus were depicted. In addition Hermes is seen in psychostasia scenes in one Campanian work and Attic works, and is also depicted in Attic works depicting the journey of a dead person or soul.

Keywords: Ancient Greece, Chthonic, Ceramics, Gods, Goddesses, Depiction

ÖNSÖZ

Literatürde khthonik tanrı ve tanrıça olarak kabul edilen çoğu tanrının tanımlandığı ve bu tanrıların seramikler üstünde yeraltında geçen ve yeraltıyla bağlantılı olduğu görülen tasvirleri bir bütün olarak tezde sunulmuştur. Çalışma tez kapsamında ülkemizde daha önce çalışılmamıştır.

Bu süreçte bilgisi, yönlendirmesi, kaynakça yardımı ve en önemlisi manevi desteğiyle yanımda olan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Mustafa BULBA'ya çok teşekkür ederim.

Seramik görsellerini tezimde ve sunumumda kullanmama izin veren müzelere ve bu konuda yardımcı olan müze çalışanlarına da çok teşekkür ediyorum.

Tüm yaşamım boyunca, maddi ve manevi desteğiyle her zaman her durumda yanımda olan, hayatımın anlamı mükemmel annem Leyla ÜSTÜNEL'e; maddi manevi destek veren kardeşim Ali Emir ÜSTÜNEL'e; masumiyetleri ve sevgileriyle dünyamı daha da güzelleştiren tatlı kedilerim Giza, Babil, Keops, Safır ve Kuzey'e çok ama çok teşekkür ederim.

Merve Ezgi ÜSTÜNEL

Antalya, 2025

GİRİŞ

Yer anlamına gelen Khthon isminden türeyen Khthonios sıfatının¹ yeraltını işaret ettiği² kabul görmektedir.

Platon, Olimpos tanrıları dışında Khthonik tanrıların da onurlandırılmaları gerektiğinden bahsetmektedir³. Tanrılar arasında Olimpos ve Khthonik olarak yapılan bu ayrımı ilk Platon'un gerçekleştirdiği söylenir⁴. Aiskhylos'un bir eserinde de yeraltı tanrılarına ait sunakların olduğu, tanrılara adaklar adandığı anlatılır⁵.

Tezin amacı, khthonik tanrı ve tanrıçaları tanımlamanın yanı sıra seramikler üzerinde yeraltında geçen ve yeraltıyla bağlantılı olan konularda yer alan khthonik tanrı ve tanrıça tasvirlerini tanımlayıp bir bütün halinde sunmaktır.

Tez kapsamı, yukarıda hedeflenen konular dahilinde bir adet Korith ve iki adet Campania seramiği de olmak üzere Attika ve Apulia seramiklerinden oluşmaktadır.

Tez, antik ve modern kaynaklardan yararlanılarak yapılmıştır. Seramik görsellerinin tezde yer alması için gerekli müzelerden izin alınmıştır. Bununla birlikte bazı müzelerdeki açık erişim kaynaklı görseller kullanım izinleri doğrultusunda tezde yer almıştır.

Khthonik tanrılar ile tanrıçaların tasvir edildiği seramiklerde genel olarak LIMC'teki araştırmacıların tarihlendirmeleri dikkate alınmıştır.

Tezin Khthonik Tanrılar adlı birinci bölümünde Hades, Hermes, Zeus ve Dionysos yer almaktadır. Khthonik Tanrıçalar adlı ikinci bölümünde ise Persephone, Demeter, Ge, Hekate, Eriynsler ve Moiralar yer almaktadır. Bu iki bölümde tanrıların khthonik yönleri, soyları, fiziksel ve karakteristik özellikleri tanımlanmıştır. Bu bölüm onları khthonik yapanın ne olduğunun anlaşılması konusunda gereklidir.

Tezin Hades'e İnenler adlı üçüncü bölümünde Herakles, Sisypheos, Orpheus, Eurydike, Theseus, Peirithoos ve Amphiaraios'un Hades'e iniş sebepleri anlatılmaktadır. Böylece seramikler üzerindeki mitolojik konulu sahneler daha açıklayıcı olacaktır.

Khthonik Tanrı ve Tanrıçaların Seramikler Üzerindeki Tasvirleri adlı dördüncü bölümünde ise tanrı ve tanrıçaların tasvirleri, Hades'te geçen ve yeraltıyla bağlantılı olan sahnelerin konularına göre tasnif edilmiştir. Seramikler içinde en erken, en geç ve stilistik açıdan farklılıklar gösterenler tanımlanmıştır.

¹ Schlesier, 1997: 1187.

² Anabolu, 1988: 121; Schlesier, 1997: 1187.

³ Plat. Leg. 4. 717 a.

⁴ Schlesier, 1997: 1188.

⁵ Aesch. Ag. 89-95.

BİRİNCİ BÖLÜM

KHTHONİK TANRILAR

1.1. Hades

Hades, yeraltı tanrısıdır⁶; ölümün⁷ ve ölümlerin hükümdarıdır⁸. Aeschylus'un eserinde ise ölümlere hesap soran, adilce cezalandıran, yapılan bütün her şeyi gözlem altına alıp kaydedendir⁹. Tanrının bu özellikleri sayesinde insanların yaptığı kötülüklerin cezasız kalmayacağına inanılmıştır¹⁰. Güçlü¹¹ ve kara saçlı¹² olarak tanımlanır. Ayrıca inatçı, yola gelmeyen, insanlar tarafından en kötü tanrı olarak kabul edilen¹³, acımasız¹⁴ olarak nitelendirilen bir tanrıdır.

Hades, İlyada ve Theogonia'da Rhea ve Kronos'un çocuklarından biridir¹⁵. İlyada'da anlatıldığı üzere kardeşleri (Zeus ve Poseidon) ile Hades dünyadaki paylarını almak için bir kuraya girerler. Bu kura sonucunda Zeus karaların, Poseidon denizlerin, Hades de sisli karanlıklar ülkesinin sahibi olmuştur¹⁶. Hades'in diğer kardeşleri ise Demeter, Hera ve Hestia'dır¹⁷. Tanrı, Demeter'in kızı Persephone'yi kendisine eş olması için yeraltına kaçırmıştır¹⁸.

Hades; Aidoneus¹⁹, yeraltı Zeus'u (Ζεύς καταχθόνιος)²⁰, birçoklarının hükümdarı ve birçoklarının ev sahibi²¹ gibi isimlerle de anılır. Platon'nun Kratylos eserinde Sokrates, Hades adının αἰδής (görünmez) yerine εἰδέναι (tüm soylu şeyleri bilen) kelimesiyle bağlantılı olduğunu savunur²². Ayrıca Hades isminin görünmez anlamına geldiğine inanılması korkuya sebep olduğu için tanrının Hades yerine Plouton ismiyle anıldığı ileri sürülmüştür²³. Plouton adının zenginlik veren²⁴ veya serveti olan²⁵ demek olduğu da söylenir. Tanrıya olumlu nitelikler

⁶ Hesiod. Theog. 914.

⁷ Orph. h. 18,11.

⁸ Hom. İl. XV,188; Hesiod. Theog. 851; Hom. h. Demeter. 347.

⁹ Aesch. Eum. 270-275.

¹⁰ Aesch. Eum. 270-275.

¹¹ Hesiod. Theog. 768; Hom. Od. XI. 47.

¹² Hom. h. Demeter. 347.

¹³ Hom. İl. IX, 157-159.

¹⁴ Hesiod. Theog. 456.

¹⁵ Hom. İl. XV.187-188; Hesiod. Theog. 451-458.

¹⁶ Hom. İl. XV. 187-193.

¹⁷ Hesiod. Theog. 451-455.

¹⁸ Hesiod. Theog. 911-914; Hom. h. Demeter. 1-41,72-99.

¹⁹ Hesiod. Theog. 914.

²⁰ Hom. İl. IX. 457; Fairbanks, 1900: 246.

²¹ Hom. h. Demeter.17-41 White (çev.), 1914: dipnot.1.

²² Plat. Crat. 404b.

²³ Plat. Crat. 403a.; Farnell, 1907: 281-282.

²⁴ Plat. Crat. 403a.

²⁵ Nilsson, 1961: 51.

kazandıran Plouton isminin, MÖ 5. yüzyıl sonlarında anılmaya başladığı düşünülür²⁶. Ayrıca Hades'in, khthonik Zeus olarak da adlandırıldığı düşünülür²⁷. Çiftçiler mahsullerinin bereketi için khthonik Zeus ve Demeter'e dua ederler²⁸.

Hades ismi sadece tanrıyı ifade etmez aynı zamanda tanrının sahibi olduğu yeraltını da ifade eder²⁹. Pausanias'ın aktarımına göre Plouton'un kilitlediği Hades, girenin çıkamadığı bir yerdir³⁰. Burası korkunç³¹, gölgeli³², tanrılar tarafından tiksiniç bulunan bir yer olarak tanımlanır³³. Bununla birlikte burada bir köpeğin varlığından bahsedilir³⁴. Theogonia'da bu köpek (Kerberos); elli başlı, göz açtırmayan, yırtıcı bir canavardır³⁵. Hades'in kapısında bekleyen köpek, Hades'e gelenlerin dışarı çıkmasına engel olur, dışarı çıkmaya çalışanların cezası ise parçalanmaktır³⁶. Apollodoros'un eserinde ise üç başlı olan Kerberos'un sırtında çeşitli yılanların başlarının bulunduğu ve ejderha kuyruğuna sahip olduğundan bahsedilir³⁷.

Pausanias'ın söylediğine göre, sadece Elis'te tapınım gören Hades'in kutsal alanı ve tapınağı vardır. Anlattığına göre bu ayrıcalığın sebebi Herakles'in Pylos'taki savaşında Hades'in Pylos'tan taraf olmasıdır³⁸. Ayrıca sadece rahibin girmesinin uygun görüldüğü tapınağın senede bir defa açılması, insanların Hades'e yolculuğunun bir defa gerçekleşmesi ile bağdaştırılmıştır³⁹.

Tanrı, yeraltı ile ilgili anlatıları olan Hermione'de Klymenos adıyla tapınım görmüştür⁴⁰. Adına bir tapınak ile alan mevcuttur ve tanrı için kurban kesilir⁴¹. Bu bölgede ele geçen yazıtlarda Klymenos için heykel dikildiği de görülmektedir⁴².

Eleusis'te Tanrı adı altında tapınım görenin Plouton olduğu kabul görmektedir⁴³. Bunun yanı sıra Plouton, Eleusis'te Metageitnion (Ağustos/Eylül) ayında gerçekleşen, yerel bir festival olan Eleusiana'da tapınım gören tanrılar arasındadır⁴⁴.

²⁶ Bremmer, 2002: 6.

²⁷ Burkert, 2011: 307. Aynı zamanda "khthonik Zeus" tabirinin Zeus'un sıfatı olabileceği söylenir. bknz. Schlesier, 1997: 1187.

²⁸ Hesiod. İşler ve Günler.465; Farnell, 1907: 281; Burkert, 2011: 307.

²⁹ Hom. Od. X. 502, 512; Hom. İl. VI, 284.

³⁰ Paus.5.20.3.

³¹ Hom. Od. XX. 81.

³² Hom. Od. XXIII. 323.

³³ Hom. İl. XX. 65.

³⁴ Hom. İl. VIII. 367.

³⁵ Hesiod. Theog. 310-313.

³⁶ Hesiod. Theog. 767-774.

³⁷ Apollod. Bibl. II. V. 12.

³⁸ Paus. 6. 25. 2.

³⁹ Paus. 6. 25. 2-3.

⁴⁰ Farnell, 1907: 48-49; Johnston, 2012: 215.

⁴¹ Paus. 2. 35. 9-10.

⁴² Blid ve Berg, 2021: 129-130.

⁴³ Nilsson, 1961: 46-48, fig.16; Clinton, 2007: 347.

⁴⁴ Simms, 1975: 269-270; Cosmopoulos, 2015: 13.

Strabon'dan edinilen bilgiye göre Nysa yakınlarındaki Akharaka civarında yer alan Plutonion kutsal alanında Plouton ile Kore tapınağı vardır ve hastalar şifa bulmak için tanrılardan medet ummaktadır⁴⁵. Bunun dışında araştırmacılar, Plouton ve Kore tapınağının Korinth düzenli olduğunu tespit etmiş, MS 2. yüzyılın 2. çeyreğine tarihlendirmişlerdir⁴⁶.

Strabon, Hieropolis'te buhar yayan bir Ploutonion'un varlığından bahseder. Ploutonion'un içinde bulunan buharın hayvanların ölümüne sebep olduğunu, buraya Galli'lerin (Kybele rahiplerinin) zor da olsa girip çıkabildiklerini söyler⁴⁷. Bilim insanları yaptığı çalışmalarla Ploutonion'un yeraltı odasındaki karbondioksit yoğunluğunun %91 olduğunu, bu gazın çeşitli canlıların ölümüne yol açtığını tespit etmişlerdir⁴⁸. Ayrıca Ploutonion mağarası girişi üzerinde yer alan kemerin Plouton ve Kore'ye sunulduğu yazıt sayesinde bilinmektedir⁴⁹.

Tanrıyla birlikte sıkça görülen atribüt asadır, bunun yanı sıra phiale ve bereket boynuzu da atribütleri arasındadır⁵⁰.

Hades'in giyildiğinde görünmez olmayı sağlayan bir başlığı vardır⁵¹. Kikloplar, Zeus'un Titanlara karşı olan savaşında Plouton'a silah olarak başlık verirken Zeus'a gök gürültüsü, şimşek ve yıldırımını, Poseidon'a ise üç dişli mızrağı vermişlerdir⁵². Hades'in başlığını Athena Ares'ten gizlenmek için kullanırken⁵³ Hermes de devlerle yapılan savaşta kullanmıştır⁵⁴. Hades'in başlığını takanlar arasında Herakles ve Perseus da bulunmaktadır⁵⁵.

1.2. Hermes

Zeus ile dağ perisi⁵⁶ Maia'nın birlikteliğinden Hermes dünyaya gelmiştir⁵⁷. Tanrının, Argos'un katili⁵⁸ olarak anıldığı da görülmektedir.

Çok yönlü bir tanrı olan Hermes; rüyalar taşıyan, gece gözcüsü, sığır sürücüsü, yumuşak huylu bir kurnaz, soyguncu ve kapılarda bir hırsız olarak tanımlanmıştır⁵⁹. Tanrıların

⁴⁵ Strab. 14. 1. 44.

⁴⁶ İdil ve Kadioğlu, 2005: 393.

⁴⁷ Strab. 13. 4. 14. Jones, 1961: 187 not.3.

⁴⁸ Pfanz vd., 2014: 103, 111; D'Andria, 2017: 218-219, fig.2.

⁴⁹ D'Andria, 2014: 366-367, res.15; D'Andria, 2017: 230, fig.11.

⁵⁰ Burton, 2011: 2.

⁵¹ Hom. İl. V. 844-846.

⁵² Apollod. Bibl. 1.2.1.

⁵³ Hom. Theog. 844-846.

⁵⁴ Apollod. Bibl. 1. 6. 2.

⁵⁵ Erhat, 2013: 120.

⁵⁶ Hom. h. Hermes. 253.

⁵⁷ Hesiod. Theog. 937-939; Hom. h. Hermes.1-3. Orfik ilahide ise Aphrodite ve Dionysos'un çocuğudur. bkz. Orph. h.57,3.

⁵⁸ Hom. İl. XXIV. 339; Hom. h. Demeter. 335-340; Hom. h. Hermes. 73-74.

⁵⁹ Hom. h. Hermes. 13-16.

habercisidir⁶⁰. Ayrıca Hekate ile sürü ürettiği de söylenir⁶¹. Hermes, Zeus'un emriyle bütün sürülerin efendisi olmuştur; bu sürüler içinde aslanlar, koyunlar, yaban domuzları, köpekler ve kuşlar yer almaktadır⁶².

Tanrı henüz bebekken kaplumbağadan lir yapmıştır⁶³. Ürettiği bir diğer müzik aleti ise kavaldır⁶⁴. Bununla birlikte kreatif bir yönü olan Hermes, yine bebekken kendisi için görülmemiş bir sandalet yapmıştır⁶⁵. Ayrıca ateş çubuklarının ve ateşin mucidi olarak bilinmektedir⁶⁶.

Hermes Hades'e elçi olmuştur⁶⁷. Persephone'yi Demeter'e götürmek için yeraltına inip Hades ile konuşur⁶⁸. Odysseia'da ise Hermes, ruhları altın değneği ile kontrol edip, Asphodel çayırlarına götürür⁶⁹. Yeraltı Hermes'i⁷⁰ ve yeraltı tanrısı olarak yakarışlarda adı geçmektedir⁷¹. MÖ 3. yüzyıla tarihlenen lanet tabletinde de yeraltı Hermes'i olarak⁷², MS 1. yüzyıla tarihlenen bir lanet tabletinde yardımcı Hermes olarak anılıp, kendisinden yardım istenmektedir⁷³. Sophokles'in eserinde ise gölgelerin rehberi olarak Elektra'nın yakarışında yer alır⁷⁴. Orfik ilahide Persephone'nin görevlendirmesiyle Tartaros'ta ruhlara rehberlik ettiği söylenir⁷⁵. Hermes aynı zamanda yaşayanların da rehberidir⁷⁶.

Hermes'in atribütlerinden biri başlığıdır. Devlerin savaşında tanrı, Hades'in görünmez olmayı sağlayan başlığını⁷⁷ takıp Hippolytos'u öldürmüştür⁷⁸.

Asa (kerykeion) tanrının bir diğer atribütüdür. Birçok antik kaynak tanrının asısından söz eder. Asanın yardımıyla Hermes istediği kişiyi uyutur veya uyandırır⁷⁹. Homerik ilahide asa daha ayrıntılı anlatılır. Apollon'un Hermes'e verdiği altından yapılmış olan üç dallı asa, Hermes'in yaralanmasına engel olup, verilen görevlerde başarı sağlar⁸⁰.

Tanrının bir diğer atribütü de sandaletleridir. Altından yapılan bu sandaletler tanrının

⁶⁰ Hesiod. Theog. 369.

⁶¹ Hesiod. Theog. 445.

⁶² Hom. h. Hermes. 568-570.

⁶³ Hom. h. Hermes. 30-63.

⁶⁴ Hom. h. Hermes. 511-512.

⁶⁵ Hom. h. Hermes. 80-81.

⁶⁶ Hom. h. Hermes. 111.

⁶⁷ Hom. h. Hermes. 571-573.

⁶⁸ Hom. h. Demeter. 334-349.

⁶⁹ Hom. Od. XXIV.1-14. Ruhları Hades'e götürdüğü anlatılır. bkz. Paus.8.32.4.

⁷⁰ Aesch. Choe. 1.

⁷¹ Aesch. Pers. 628-630.

⁷² Gager, 1992: 126-127

⁷³ Gager, 1992: 180-183.

⁷⁴ Soph. El. 110-117.

⁷⁵ Orph. h. 57,9.

⁷⁶ Hom. İl. XXIV. 332-334; Aesch. Eum. 89-93.

⁷⁷ Hom. İl. V. 844.

⁷⁸ Apollod. Bibl. 1. 6. 2.

⁷⁹ Hom. İl. XXIV. 343-345; Hom. Od. XXIV. 1-5. Asanın bu işlevi Orfik ilahide de görülür. Orh. h. 57,6-9.

⁸⁰ Hom. h. Hermes.528-532.

uçmasını sağlamaktadır⁸¹.

1.3. Zeus

Zeus, Rhea ve Kronos'un çocuklarından biridir⁸². Theogonia'da 'tanrıların ve insanların babası' olarak tanımlanır⁸³.

İşler ve Günler'de khthonik Zeus ve Demeter'e tarımsal bereket için dualar edilir⁸⁴. Khthonik Zeus'un, Hades⁸⁵ veya Zeus olabileceği öne sürülmüştür⁸⁶. Ayrıca Mikonos'ta ele geçen bir yazıtta, Zeus Khthonios ve Ge Khthonia için siyah renkli bir kurban verildiği, bu işlemin ürünlerin faydası için yapıldığı görülür⁸⁷. Pausanias Korint'te Zeus Khthonios'a ait bir heykelin varlığından söz eder⁸⁸. Ayrıca tanrıya ait bir sunağın Olympia'da olduğunu da anlatır⁸⁹. Bunun yanı sıra Sophokles'in bir eserinde Zeus Khthonios'a itaat etmeyenler gök gürültüsüyle korkutulur⁹⁰.

Zeus Meilichios tapınınının da yeraltı ile bağlantılı olduğu kabul edilir⁹¹. Farnell'e göre Zeus Meilichios ismi yeraltı tanrısının isimlerinden biridir⁹² ve yatıştırılabilir⁹³ demektir. Pausanias'ın anlattığına göre, akraba kanı döken ve birkaç haydut öldüren Theseus'un arınması Pythalus soyundan türeyenlerin yardımıyla Kephissos karşısındaki Zeus Meilichios sunağında gerçekleşmiştir⁹⁴. Argos'ta askerler ve halk arasında çıkan çatışmada dökülen kanlardan arınmak amacıyla oturan Zeus Meilichios heykeli yapıldığı anlatılır⁹⁵. Atina'da tanrı için Diasia şenlikleri düzenlenir, kurbanlar ve sunular sunulur⁹⁶. Ayrıca Pausanias'tan edinilen bilgilere göre, Myonia'da bir sunağa sahip olan Meilichios Tanrılarına gece vakti kurban verilmektedir. Ritüelin gereklilikleri arasında kurban işleminin gerçekleştiği yerde etin yenmesi, bunun gün doğmadan yapılması bulunmaktadır⁹⁷. Ksenophon'un tanrıya domuz kurbanları verdikten sonra maddi yönden iyileştiğinden bahsedilir⁹⁸. Orfik ilahide ise bolluk getiren ve intikam alan bir

⁸¹ Hom. İl. XXIV. 340-343.

⁸² Hom. İl.XV. 187-188; Hesiod. Theog. 451-459.

⁸³ Hesiod. Theog. 458.

⁸⁴ Hesiod. İşler ve Günler. 465; Farnell, 1907: 281; Burkert, 2011: 307.

⁸⁵ Farnell, 1907: 281; Burkert, 2011: 307.

⁸⁶ Schlesier, 1997: 1187.

⁸⁷ CGRN 156, line 25. <https://doi.org/10.54510/CGRN156>. (erişim tarihi:21.10.2024).

⁸⁸ Paus. 2. 2. 8.

⁸⁹ Paus. 5. 14. 8.

⁹⁰ Soph. OC. 1606. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Soph.+OC+1606> (erişim tarihi:07.01.2025).

⁹¹ Farnell, 1907: 280; Rose, 1921: 148; Burkert, 2011: 307.

⁹² Farnell, 1907: 280.

⁹³ Stallsmith, 2019: 78.

⁹⁴ Paus. 1. 37. 4.

⁹⁵ Paus. 2. 20. 1-2.

⁹⁶ Thuc. 1. 126. 6.

⁹⁷ Paus. 10. 38. 8.

⁹⁸ Ksen. Anab. 7. 8. 4-6.

tanrı olarak tanımlanmakla birlikte birçok sığata sahiptir⁹⁹.

Selinus Gaggera’da Zeus Meilichios kutsal alanından bir kurşun tablet ele geçmiştir¹⁰⁰. Bu tabletin A sütununda tanrı için Myskos’un arsasında bir koyun, Euthydomos’un arsasında bir koç kurban verilmesinin gerekliliğinden bahsedilir¹⁰¹. Yazıtın B sütununda ise intikam isteyen ruhlardan kurtulmak isteyen bir katilin arınması için Zeus’a domuz kurban etmesi gerektiği araştırmacılarca tespit edilmiştir¹⁰². Yazıtta Zeus’a ait bir sıfat görölme de araştırmacılar bu kurbanın Zeus Meilichios için verilme ihtimali üzerinde dururlar¹⁰³.

Meilichios kabartmalar üzerinde ayağa kalkmış olabilecek sakallı bir yılan formunda¹⁰⁴ veya elinde bir bereket boynuzu (cornucopia) ile tahtta oturan bir erkek figürü olarak tasvir edilmiştir¹⁰⁵.

1.4. Dionysos

Antik kaynakların bazılarında Zeus ve Semele’nin oğlu olarak bilinen Dionysos¹⁰⁶, insanları neşelendiren¹⁰⁷, coşkun¹⁰⁸ bir tanrı olarak tanımlanır. Homerik İlahi’de Nysa dağında Zeus’tan doğmuştur¹⁰⁹. Semele yıldırım çarpması sonucunda ölürken dünyaya gelen Dionysos, Zeus’un baldırına dikilir ve Zeus’tan tekrar doğar¹¹⁰.

Korsanların tanrıyı alıkoymaya çalıştığı mitte, Dionysos’un gür siyah saçlara sahip olduğu, mor bir cübbe giydiği söylenir¹¹¹. Tanrının sarı saçlı olarak tanımlandığı da görölür¹¹². Bunun yanı sıra boğa boynuzlu¹¹³, sarmaşık taçlı¹¹⁴, naralar atan¹¹⁵ bir tanrı olarak da tanımlanmıştır.

Homerik İlahi’de tanrının hünerlerinden bahsedilmektedir. Geminin içi şarapla dolar, salkımlı asmalar açığa çıkar ve oluşan sarmaşık çiçeklenerek meyveler verir¹¹⁶. Ayrıca tanrıya “*Dionysos, bereketli salkımların tanrısı!*”¹¹⁷ diye seslenildiği görölmektedir. Bununla birlikte

⁹⁹ Orph. h. 73. Athanassakis ve Wolkow, 2013: 282-285.

¹⁰⁰ Jameson vd., 1993: 3,7.

¹⁰¹ Jameson vd., 1993: 14-15.

¹⁰² Jameson vd., 1993: 16-17, 50-54.

¹⁰³ Jameson vd., 1993: 54.

¹⁰⁴ Stallsmith, 2019: 78, fig.8.

¹⁰⁵ Nilsson, 1961: 69-70, res.27-28.

¹⁰⁶ Hom. İl. XIV.325; Hesiod. Theog. 940-942; Hom. h. I. 1-5, VII. 1-3, XXVI. 1-3.

¹⁰⁷ Hom. İl. XIV. 325.

¹⁰⁸ Hosiod. Theog. 940-942.

¹⁰⁹ Hom. h. Dionysos I. 1-5.

¹¹⁰ Euripides, 2023: 7-8.

¹¹¹ Hom. h. Dionysos VII. 1-20.

¹¹² Hesiod. Theog. 947.

¹¹³ Euripides, 2023: 8.

¹¹⁴ Hom. h. Dionysos XXVI. 1.

¹¹⁵ Hom. h. Dionysos VII. 55-56.

¹¹⁶ Hom. h. Dionysos VII. 48-55.

¹¹⁷ Hom. h. Dionysos XXVI. 10.

Orphik İlahi’de ise tanrı, khthonik Dionysos ve meyve bahşeden Bakkhos gibi daha birçok sıfatla anılır¹¹⁸. Ayrıca şarabı keşfeden, insanoğluna bahşedendir¹¹⁹.

Herakleitos bir fragmanında şöyle der: “*Ama baküs çılgınlığı içinde onuruna övgüler yağdırdıkları Dionysos ve Hades aynıdır.*”¹²⁰. Farnell’e göre bu fragman, tanrının yeraltıyla olan bağının en erken edebi kanıtıdır¹²¹. Dionysos’un, Zagreus ile bir tutulduğu da görülmektedir¹²². Gantz, Aeschylus’un fragmanına¹²³ göre Zagreus’un yeraltında olduğunu ve Hades’in oğlu olabileceğini söylemektedir¹²⁴. Bununla birlikte Zagreus’un Hades veya Plouton olabileceğine dair bilgiler sunan başka bir fragmanda da bahsetmektedirler¹²⁵. Kallimakhos’un Aetia II parçasında ise Dionysos Zagreus’un doğduğu söylenmektedir¹²⁶.

Diodorus’un aktardığına göre ebeveynleri Zeus ve Persephone olan ikinci Dionysos için geceleri gizli bir şekilde kurban verilip kutlamalar düzenlendiği, Sabazios olarak da adlandırılan tanrının bir ilki gerçekleştirip öküzlerle çift sürerek tohum ekmeyi denediği ve bu girişiminden dolayı da boynuzlarla betimlendiği söylenmektedir¹²⁷. Orphik İlahi’de de tanrının yüzünün boğa şeklinde ve boynuzlu olduğu söylenir¹²⁸. Ayrıca Diodoros’un anlattığına göre, babaları aynı anneleri farklı olan iki Dionysos özdeşleştiği için ileriki zamanlarda tek bir tanrı olarak algılanmıştır¹²⁹. Bununla birlikte görünüş itibarıyla ilk Dionysos’un uzun sakallı, ikincinin ise kadınsı bir genç olduğu söylenir ve bazı yazarların Dionysos’un tek olduğunu kabul ettiği, iki forma sahip oluşunun ise insanların sarhoşken somurtkan veya keyifli olmasına bağladıkları anlatılır¹³⁰. Dionysos’un iki forma sahip oluşu Orphik İlahi’de de geçmektedir¹³¹.

Diodoros’un aktardığına göre, Giritlilerce ebeveynleri Zeus ve Persephone olan Dionysos Titanlar tarafından parçalanmıştır¹³². Pausanias’ın Onomakritos’tan aktardığına göre de Titanlar Dionysos’a acı çektirmişlerdir¹³³. Ayrıca Titanların Dionysos’a olan düşmanlığına Patrea sakinlerinin de inandığı anlatılır¹³⁴.

¹¹⁸ Orph. h. 53.

¹¹⁹ Euripides, 2023: 15.

¹²⁰ Heraclit. Fr. CXXVII.

¹²¹ Farnell, 1909: 127-128.

¹²² Veneri, 1986: 416; Gantz, 1993: 118-119; Lindner, 1997: 305.

¹²³ Aesch. Fr.124 (228).

¹²⁴ Gantz, 1993: 118.

¹²⁵ Gantz, 1993: 118; Kerenyi, 2013:97, dipnot.108.

¹²⁶ Kallimachos, fr.43.117’den akt. Gantz, 1993: 118.

¹²⁷ Diod. 4. 4. 1.

¹²⁸ Orph. h. 30.

¹²⁹ Diod. 4. 4. 5.

¹³⁰ Diod. 4. 5. 2-3.

¹³¹ Orph. h. 30.

¹³² Diod. 5. 75. 4. Orfik ilahide de Euboleus adı altında Zeus ve Persephone’nin oğlu olarak bilinmektedir. bkz. Orphic. h. 30.

¹³³ Paus. 8. 37. 5.

¹³⁴ Paus. 7. 18. 4.

Clement'in anlattığına göre, Dionysos bebek iken çeşitli oyuncaklarla (ayna, top, topaç vb.) kandırılarak Titanlar tarafından parçalanmıştır. Sonrasında Titanlar cesedin parçalarını pişirirken Zeus, Titanlara gök gürültüsü ile saldırmıştır. Bunun üzerine Zeus cesedi Apollon'a vererek gömmesini ister. Apollon da cesedi Parnassos'a götürür¹³⁵. Nonnus ise Zagreus'un parçalandıktan sonra Dionysos olarak yeniden doğduğunu anlatır¹³⁶.

Dionysos için şubat ayının sonunda gerçekleşme ihtimali olan¹³⁷, Anthesteria (çiçek açma¹³⁸) festivalinin düzenlendiği bilinir¹³⁹. Ayın 11'inci gününden 13'üncü günü de dahil olmak üzere üç gün süren festivalin; ilk gününün Pithoigia, ikinci gününün Choes¹⁴⁰, üçüncü gününün ise Chytyroi olarak adlandırıldığı söylenmektedir¹⁴¹. Plutarkhos, Pithoigia gününde taze şarabın kutlandığını aktarır¹⁴². Testiler günü¹⁴³ demek olan Choes'de ise ölümlere içki sunulduğundan bahsedilir¹⁴⁴. Festivaldeki etkinliklerden biri de kralın karısının Dionysos'a gelin verilmesidir. Ayrıca bu durum halk ve Dionysos arasındaki bağın bir göstergesi olarak kabul edilmiştir¹⁴⁵. Festivalin üçüncü günü olan Chytyroi gününde "*Dışarı Kares, Anthesteria bitti!*"¹⁴⁶ denilerek festivalin son bulmasıyla şehirde gezinen ruhların kovulduğu ileri sürülmektedir¹⁴⁷. Aynı zamanda gitmesi istenenlerin ruhlar değil de Karyalıları olduğu da düşünülür. Aktarılanlara göre Karyalı köleler festivalde dinlenmeye ve eğlenmeye fırsat bulurlar. Festival bittiğinde ise görevlerine geri dönmeleri istenir¹⁴⁸. Ayrıca askerlik görevini yapması gereken kişilerin Anthesteria Korosu'nda görev aldıklarında askerlikten festival süresince muaf tutulduğundan da bahsedilir¹⁴⁹. Bir diğer görüş ise Attika'da yaşayan Karyalıların festival olduğu zaman sözleşme yoluyla Atina'da ve evlerde kalmasına izin verilmesidir. Festival sona erdiğinde ise Karyalıların gitmesinin istenmesinin latife mahiyetinde olduğu

¹³⁵ Clement, Protr. II. 15.

¹³⁶ Nonn. D. VI. 155-176.

¹³⁷ Parker, 1999: 101.

¹³⁸ Harpok. lex. a144, Topos Text <https://topostext.org/work/537#a144> (erişim tarihi:11.12.2024).

¹³⁹ Burkert, 1997: 236-237.

¹⁴⁰ Thuk. II. XV. 4; Dem. 39 16-17 (Murray), 1936: 458-459 dipnot. b.; Plut. Ant. LXX.1-4. (Bernadotte), 1959: 297-299 dipnot.1; Plut. Praec. 25 (Fowler), 1960: 263-265 dipnot. a.

¹⁴¹ Harpok. lex. ch9, ch15, Trans. Harpokration Online project, Topos Text (CC BY 4.0), <https://topostext.org/work/537> (erişim tarihi: 11.12.2024); Harrison, 1908: 32; Burkert, 1997: 237- 238.

¹⁴² Plut. VIII. 655 e.

¹⁴³ Burkert, 1997: 237.

¹⁴⁴ Plut. Ant. LXX. 1-4. (Bernadotte), 1959: 297-299 dipnot.1.

¹⁴⁵ Dem. 59 73. (Murray), 1939: 406-407, dipnot. c.

¹⁴⁶ Suda Encyclopedia, th598, Trans. William Hutton, Suda On Line project, Topos Text <https://topostext.org/work/240#th.598> (erişim tarihi: 11.12.2024).

¹⁴⁷ Suda Encyclopedia, th598, Trans. William Hutton, Suda On Line project, Topos Text <https://topostext.org/work/240#th.598> (erişim tarihi: 11.12.2024); Rohde, 1903: 1 239; Harrison, 1908: 35; Elegy and İambus, ii İambic 42 (Edmons), 1968: 303.

¹⁴⁸ Suda Encyclopedia, th598, Trans. William Hutton, Suda On Line project, Topos Text <https://topostext.org/work/240#th.598> (erişim tarihi: 11.12.2024); Elegy and İambus, ii İambic 42 (Edmons), 1968: 303.

¹⁴⁹ Dem. 39. 16-17 (Murray), 1936: 458-459, dipnot. c.

düşünülmektedir¹⁵⁰. Burkert'e göre festivale dışardan gelenler, şehre ve evlere zorla giren, insanları rahatsız eden maskeli yerlilerdir¹⁵¹.

Tanrının atribütleri arasında thyrsos, sarmaşıktan bir taç, leopar¹⁵² ve kantharos¹⁵³ da bulunmaktadır¹⁵⁴. Ayrıca tanrının bazen çiçekli giysiler, geyik derileri, dans eden Bakkhalar, flüt çalan Satyrler ve Pan ile resmedildiğine de değinilmiştir¹⁵⁵.

¹⁵⁰ Burkert, 1997: 252, dipnot. 11.

¹⁵¹ Burkert, 1997: 253-255.

¹⁵² Philostr. Imag. 1. 15.

¹⁵³ Paus. 5. 19. 6.

¹⁵⁴ Diğer atribütleri ve tanrıyla ilişkili hayvanlar için bkz. Veneri, 1986: 415.

¹⁵⁵ Philostr. Imag. 1. 15.

İKİNCİ BÖLÜM

KHTHONİK TANRIÇALAR

2.1. Ge (Gaia)

Ge; yeryüzünü, toprağı veya Dünya'yı temsil etmektedir¹⁵⁶. Antik kaynakların bazılarında Ge'nin, Khthon (Χθών) ismiyle de görüldüğü bilinmektedir¹⁵⁷. Ayrıca Theogonia'da varoluşu Khaos'tan sonra gelen tanrıça, geniş göğüslü olarak tanımlanmıştır¹⁵⁸. Ge, kendi kendine veya bir birliktelik yaşayarak birçok çocuğa sahip olmuştur¹⁵⁹.

Tanrıça bazı antik kaynaklarda yeminlerde şahit tutulmaktadır¹⁶⁰. İlyada'da Ge için bir koyun kurban edildiği görülür¹⁶¹. Aiskhylos'un eserinde ise yeraltı tanrısı olarak duada yer almaktadır¹⁶². Tanrıçaya adalet için de yakarıldığı görülmektedir¹⁶³. Mikonos'ta bulunan MÖ 230-200 yıllarına tarihlenen bir yazıtta ise "...mahsullerin yararı için Zeus Khthonios ve Ge Khthonia'ya, derisi yüzülmüş, siyah koyun..."¹⁶⁴ kurban edildiği görülmektedir¹⁶⁵.

Ares Tepesi'nde (Areopagus) yargılama sonucunda temize çıkan suçluların, yakınlardaki August (Σεμύας) tapınağında heykelleri olan Ge, Pluto ve Hermes'e kurban sunusu yaptıkları anlatılır¹⁶⁶. Ayrıca Gaia'nın Olimpia'da bulunan ve bir sunağa sahip olan mabedinin eski zamanlarda kehanet amaçlı kullanıldığı aktarılır¹⁶⁷. Pausanias'ın Musaeus adlı bir şairden aktardığına göre ise Ge kehanet yetisini kızı Themis'e bahsettikten sonra bu özellik sırasıyla Themis'ten Apollon'a sonrasında Poseidon'a verilmiştir¹⁶⁸.

2.2. Persephone

Hesiodos'un Theogonia'sında Demeter ve Zeus'un kızı olan Persephone, Aidoneus (Hades) tarafından kaçırılmıştır¹⁶⁹. Homeros İlahileri'nin Demeter bölümünde Persephone'nin Nysa Ovası'ndan yeraltına kaçırılışı ayrıntılı olarak anlatılır¹⁷⁰. Persephone, yeraltında yaşam

¹⁵⁶ Cahn, 1998: 171; Erhat, 2013: 115.

¹⁵⁷ West, 2007: 174.

¹⁵⁸ Hesiod. Theog. 116-117.

¹⁵⁹ Hesiod. Theog. 105-210.

¹⁶⁰ Hom. İl. III. 269-278; Hom. İl. XV.34-36; Hom. İl. XIX .256-265; Hom. Od. V. 180-185.

¹⁶¹ Hom. İl. III. 100-105.

¹⁶² Aesch. Pers. 628.

¹⁶³ Aesch. Choe. 398.

¹⁶⁴ CGRN 156, line 25. <https://doi.org/10.54510/CGRN156>. (erişim tarihi:21.10.2024).

¹⁶⁵ CGRN 156, line 25. <https://doi.org/10.54510/CGRN156>. (erişim tarihi:21.10.2024).

¹⁶⁶ Paus. 1. 28. 5-6; Farnell, 1907: 26.

¹⁶⁷ Paus. 5. 14. 10.

¹⁶⁸ Paus. 10. 5. 6. Themis'ten sonra Phoebe'ye verilmesi üzerine bkznz. Aesch. Eum. 1-7.

¹⁶⁹ Hesiod. Theog. 911-914.

¹⁷⁰ Hom. h. Demeter. 1-90.

ve hareket gösteren her şey üstünde hakimiyet kurma hakkına sahiptir ve Hades'in eşidir¹⁷¹. Yeraltında yediği bir nar tanesi yılın üçte birini yeraltında geçirmesine sebep olmuştur¹⁷². Doğa tanrıçası olarak da bilinen Persephone'nin¹⁷³, tahıl tohumunu simgelediği Cicero tarafından aktarılır¹⁷⁴.

Persephone, Proserpina¹⁷⁵ ve bakire (Kore) adıyla da bilinmektedir¹⁷⁶. Antik kaynakların bazılarında korkunç¹⁷⁷, korku saçan¹⁷⁸, yırtıcı¹⁷⁹, ak kollu¹⁸⁰, sarı saçlı¹⁸¹, iffetli¹⁸², bilge¹⁸³ ve güzel¹⁸⁴ olarak tanımlanır.

Persephone ölümlerin bilincinin olup olmaması konusunda hüküm sahibidir ki ölümler arasında sadece Thebaili Teiresias'a bilinç bahsettiğinden söz edilir¹⁸⁵. Bir başka eserde ise kişilerin unutulmasını sağladığı anlatılır¹⁸⁶. Bununla birlikte birçok altın tablette tanrıçanın adına rastlanır¹⁸⁷. Tabletler arasında Sicilya Entella'da Arkaik ve Klasik dönemlerde mezarlık olma ihtimali olan bir tarlada bulunan, MÖ 3. yüzyıla tarihlendirilen bir altın tablet örnek verilebilir¹⁸⁸. Johnston'a göre bu tablet ölen inisiyenin Hafıza Gölü'nden su içmesine yardımcı olmaktadır¹⁸⁹.

Pausanias'ın aktarımına göre Argos'da Bakire (Persephone) için yakılmış olan meşaleler çukurlara atılır¹⁹⁰. Mantinea'da ise Demeter ve Kore'nin tapınağında bulunan ateşin sürekli yanması sağlanır¹⁹¹. Pallantium¹⁹² ve Aegium'da¹⁹³ da tanrıça adına bir tapınağın olduğu anlatılır. Potniae harabelerinde ise tanrıça ile Demeter'e ait olan bir korudan bahsedilmekte ve burada Megara'ya (yeraltı mahzenleri ya da uçurumları¹⁹⁴) genç domuzlar bırakıldığı

¹⁷¹ Hom. h. Demeter. 360-370.

¹⁷² Apollodod. Lib. 1. 5. 3.

¹⁷³ Güntner, 1997: 956.

¹⁷⁴ Cic. N.D. 2. 66.

¹⁷⁵ Ovid. Met. 5. 530; Erhat, 2013: 257.

¹⁷⁶ Apollod. Bibl. 1. 5. 3. Frazer, 1921: 39, not:4.

¹⁷⁷ Hesiod. Theog. 768; Hom. İl. IX. 572; Hom. Od. X. 491.

¹⁷⁸ Hom. Od. X. 534, XI. 47.

¹⁷⁹ Hom. İl. IX. 458.

¹⁸⁰ Hesiod. Theog. 913.

¹⁸¹ Anth. Gr. VII. 507B.

¹⁸² Hom. h. Demeter. 335.

¹⁸³ Hom. h. Demeter. 355.

¹⁸⁴ Hom. h. Demeter. 405.

¹⁸⁵ Hom. Od. X. 490-495.

¹⁸⁶ Elegy and Iambus, Theognis.704-705 (Edmons), 1931: 305.

¹⁸⁷ Graf ve Johnston, 2007: 8-19, 24-27, 37-39, 42-43, 46-47.

¹⁸⁸ Graf ve Johnston, 2007: 16-17.

¹⁸⁹ Johnston, 2007: 98-99. Altın tabletlerin tamamının ayrıntılı anlatımı için bkz. Johnston, 2007: 94-136.

¹⁹⁰ Paus. 2. 22. 3.

¹⁹¹ Paus. 8. 9. 2.

¹⁹² Paus. 8. 44. 5.

¹⁹³ Paus. 7. 24. 2.

¹⁹⁴ Frazer, 1981: Vol. II. 45, not.4.

söylenmektedir¹⁹⁵. Megaralara kurban olarak domuzların atılması, Persephone'nin kaçırılış miti ile bağlantılı olarak Thesmophoria şenliğinde de görülmektedir¹⁹⁶.

Strabon, Tralleis'de Nysa yakınlarında olan Akharaka adlı yerden söz eder. Akharaka'ya yakın olan Plutonion adlı kutsal alanda Kore ve Pluto'nun tapınağıyla birlikte Kharonion mağarasının varlığından bahseder. Anlatılana göre, Kharonion mağarası hastaların şifa bulmasını sağlayan bir mağaradır. Kore ve Pluto'nun tedavi yöntemlerine önem veren hastalar, Kharonion mağarasına başvururlar ve mağaraya yakın köyde rahipler içinde yaşarlar. Kharonion mağarasında uyuyan rahipler ise gördüğü rüyalar vesilesiyle hastalara tedavi yöntemleri sunarlar. Bununla birlikte mağaraya bırakılan hastalar, gördüğü rüyaları nadir de olsa dikkate alırlar. Ayrıca hastalar ve rahipler dışındakilere yasaklanan mağaraya girilmesi ölüme sebep olmaktadır. Bununla birlikte yılda bir kere düzenlenen festivalde bu mağaraya bırakılan boğanın biraz yürüdükten sonra öldüğü aktarılır¹⁹⁷.

Farnell, yukarıda bahsedilen Argos, Mantinea, Potniae ve Tralleis'deki bu tapınımların Persephone'nin khthonik özelliğine işaret ettiğini düşünmektedir¹⁹⁸.

Kallipolis'te (Gelibolu) taş üstündeki kehanet yazıtında sıkıntıdan kurtulmak isteyenlere Persephone için siyah bir koyun, Hades için siyah bir keçi kurban edip yakmaları şart koşulur¹⁹⁹. Yazıt, MS 166-215'e tarihlendirilir ve Kallipolis kenti üzerindeki salgın hastalığın geçmesi için Klaros Kehanet merkezinin sunduğu bir yöntemdir²⁰⁰.

Tanrıçanın adı lanet levhasında da yer alır. Örneğin, MS 1. yüzyıla tarihlenen Atina Agora'sında bir kuyunun dolgusunda bulunan hırsızlara lanet dileyen kurşun levhada yakarılan tanrı ve tanrıçalar arasında Persephone de bulunmaktadır²⁰¹.

2.3. Demeter

Cicero, Demeter isminin toprak ana anlamına geldiğini söylemektedir²⁰². Thegonia'da Demeter, Rheia ve Kronos'un kızıdır²⁰³. Tanrıçanın Zeus ile birlikteliğinden Persephone adlı bir kızı²⁰⁴, İasion ile birlikteliğinden de Plutos adlı bir oğlu olmuştur²⁰⁵. Pausanias'ın aktarımına

¹⁹⁵ Paus. 9. 8. 1.

¹⁹⁶ Lukianos. Scholia in Lucianum: Diologi Meretricii. (H.Raba). Lipsiae: Typis B.G. Teubneri, 1906, 80, 11.4 s. 275-276'dan aktaran Sina, 2004: 41-42.

¹⁹⁷ Strab. 14. 1. 44.

¹⁹⁸ Farnell, 1907: 122-123.

¹⁹⁹ Parke, 1985: 152.

²⁰⁰ Akar Tanrıver, 2009: 492-495.

²⁰¹ Gager, 1992: 180-183.

²⁰² Cic. N.D. 2. 67.

²⁰³ Hesiod. Theog. 451-455.

²⁰⁴ Hesiod. Theog. 911-913.

²⁰⁵ Hesiod. Theog. 970-972.

göre Arkadia’da Desponia olarak tapınım gören, gerçek adı gizlenen bir kızı daha vardır²⁰⁶. Bir de Areion adlı bir at doğurduğu söylenir²⁰⁷. Desponia ve Areion’un, Poseidon’nun Demeter ile yaşadığı zoraki birliktelikten doğduğu aktarılır²⁰⁸.

Demeter’in bazı antik metinlerde tarımsal yolla bağlantılı olarak yaşayan her şeyi doyurabildiği²⁰⁹, başağı bereketli kıldığı²¹⁰, saman ve buğdayın ayırımını gerçekleştiren bir tanrıça olduğu²¹¹ anlatılmaktadır. Tanrıça, ak yüzlü²¹², güzel saçlı²¹³ ve sarışın²¹⁴ olarak tanımlanır.

Argonautika eserinde ise yeraltı tanrıçası olarak geçen Demeter’in, Keraunia denizindeki bir adada yaşarken Titanlara orakla mısır başakları biçmeyi öğrettiği anlatılmaktadır²¹⁵.

Demeter’in, Khthonia olarak anıldığı da görülmektedir²¹⁶. Pausanias, Demeter Khthonia tapınağının kuruluşunu iki şekilde anlatır. Hermione sakinlerinden aktardığı ilk anlatıda Pron’da Demeter’e ait bir tapınağın Phoroneus’un kızı Khthonia ile oğlu Klymenos tarafından kurulduğundan bahseder. Argos sakinlerinden öğrendiği diğer anlatıda ise Argolis’te Kolontas tarafından saygısızlık gören Demeter, Kolontas’ı ve evini yakmıştır. Babasının yaptığı saygısızlığa karşı çıkan Khthonia ise Demeter tarafından Hermione’ye getirilir ve burada kutsal bir alan kurulur²¹⁷. Tapınağın ön kısmında Demeter rahibelerinin heykellerinin olduğu, tapınağın içinde ise kurban edilecek ineklerin gelişini bekleyen yaşlı kadınların bekleme koltuklarının varlığından söz edilmekle birlikte tapınağın içinde Demeter ve Athena’ya ait resimlerin görüldüğü söylenir²¹⁸.

Hermione’de Taxiarches Kilisesi altında görülen mimari kalıntının Demeter Khthonia tapınağına ait olduğu düşünülmektedir²¹⁹. Kilise altında ortaya çıkan, Klasik Döneme tarihlenen tapınak temellerinin²²⁰ peripteral formda olduğu tespit edilmiştir²²¹.

Pausanias, Hermione’de her sene yaz aylarında Khthonia festivali düzenlendiğinden

²⁰⁶ Paus. 8. 37. 9.

²⁰⁷ Paus. 8. 25. 7.

²⁰⁸ Paus. 8. 25. 5.

²⁰⁹ Hesiod. Theog. 912.

²¹⁰ Hesiod. İşler ve Günler. 466.

²¹¹ Hom. İl. V. 501.

²¹² Hesiod. İşler ve Günler. 465.

²¹³ Hom. İl. XIV. 327.

²¹⁴ Hom. İl. V. 500.

²¹⁵ Apoll. Rhod. argon. IV. 980-990.

²¹⁶ Paus. 2. 35. 5.

²¹⁷ Paus. 2. 35. 4.

²¹⁸ Paus. 2. 35. 8.

²¹⁹ Wyatt, 1976: 388-389.

²²⁰ Gerding, 2021: 81.

²²¹ Blid, 2021: 110.

bahseder. Festivalde alayın başında bulunan rahipleri ve yargıçları erkekler, kadınlar, başlarında kosmosandalon çiçeklerinden (yas çiçekleri²²²) taçlar olan beyaz giysili çocuklar ve iplerle bağlanan evcilleşmemiş bir ineğe yön veren erkekler takip etmektedir²²³. Sonrasında ineği iplerinden kurtaranlar tapınağın içine yönlendirirler ve tapınağın kapıları inek içeri girdikten sonra kapıları açan kişiler tarafından kapatılır²²⁴. Tapınak içinde öldürmeye fırsat bulan dört yaşlı kadından biri ineği orakla kestikten sonra aynı ritüeli üç ineğe daha uygularlar ve ölen ineklerin ilk ineğin düştüğü yöne düşmesine dikkat edilir²²⁵.

Mannhardt, Hermione’de ineğin orak ile kurban edilmesini hasat sırasında veya harmanda bulunan şeytanın yok edilmesiyle ilişkilendirir²²⁶. Nilsson’a göre, ineklerin orak ile kesilmesi tarımın bereketine işaret etmektedir²²⁷. Farnell, Khthonia festivalinin hem hasadın kutlanmasıyla hem de yeraltı dünyasıyla bağlantılı olduğunu söyler²²⁸. Detienne, kurbanın Hermione topraklarının bol ürün sağlaması için verildiğini düşünür²²⁹. Johnston ise Khthonia festivalinde kurban edilen hayvanların düve²³⁰ olduğunu söylemekle birlikte “...Orak, düvelerin verimli ve düzenli bir evlilik için “ehlileştirilen” genç kızları temsil ettiğine işaret ediyor olabilir ya da orak Demeter’in tarım üzerindeki kontrolünü ima ediyor olabilir.”²³¹ demektedir.

Antik kaynakların bazılarında Hermione’deki yeraltı inancından söz edilmektedir. Pausanias’tan edinilen bilgilere göre Demeter Khthonia tapınağının karşısında Klymenos tapınağı bulunmaktadır²³². Klymenos, Pluto ve Acherusian gölü adındaki yerler ise Demeter Khthonia tapınağının arkasında bulunmaktadır. Ayrıca Hermione sakinleri, Klymenos adlı yerdeki toprakta bulunan bir yarıktan Kerberos’un Herakles tarafından çıkarıldığına inanmaktadırlar²³³. Hermione’de hem bir tapınağa hem de bir yere verilen Klymenos adının Hades’in örtmece ismi olduğu düşünülmektedir²³⁴. Euripides’in eserinde de Herakles, Kerberos’u Hermione’deki Demeter koruluğuna bıraktığını söyler²³⁵. Ayrıca ölen Hermionlular’ın Hades’e giderken ağızlarına bir ücret koyulmadığı, Hermione’den Hades’e

²²² Detienne, 1989: 141.

²²³ Paus. 2. 35. 5-6. Aelian’nın eserinde de Demeter Khthonia festivalinde boğa kurban edildiği söylenir. bk. Ael. NA. (On the Characteristic of Animals). XI. 4.

²²⁴ Paus. 2. 35. 6.

²²⁵ Paus. 2. 35. 7.

²²⁶ Mannhardt, 1884: 30, 68.

²²⁷ Nilsson, 1906: 329-330.

²²⁸ Farnell, 1907: 49.

²²⁹ Detienne, 1989: 141.

²³⁰ Johnston, 2012: 226.

²³¹ Johnston, 2012: 229.

²³² Paus. 2. 35. 9.

²³³ Paus. 2. 35. 10.

²³⁴ Farnell, 1907: 48-49; Johnston, 2012: 215.

²³⁵ Eur. Her. 615-620.

giden kısa bir yol olduğuna inandıkları Strabon tarafından aktarılır²³⁶. Apollodorus'un eserinde ise Persephone'nin kaçırılışını Hekate²³⁷ yerine Hermionlular görüp Demeter'e bildirmişlerdir²³⁸.

Demeter Khthonia tapınıminin Spartalılarda da görüldüğü Pausanias tarafından aktarılır. Khthonia tapınıminin Orpheus'un verdiğini söyleyen Spartalılara katılmayarak tapınıminin Hermione'den geldiğini düşünmektedir²³⁹. Farnell ise Sparta'daki Demeter Khthonia tapınıminin yerli bir din olma ihtimalini öne sürmüştür²⁴⁰. Ayrıca tanrıça, Thelpusa'da Erinyes²⁴¹, Phgalia'da ise siyah (Μέλαινα)²⁴² adı altında tapınım görmüştür. Thelpusa ve Phgalia'daki tapınımlarda da khthonik özelliklere sahip olduğu savunulur²⁴³.

MÖ 4. yüzyıl sonu ile 3. yüzyıl başına tarihlendirilen, Pherae'den bir altın tablette²⁴⁴ şöyle yazar: *"Beni inisiyelerin şölenlerine gönderin; Bacchus'un ayinlerine, Demeter Khthonia'nın ve Dağ Ana'nın törenlerine sahibim."*²⁴⁵. Bu altın tablettin ölen inisiyeye vekalet etmesi niyetiyle yazıldığı düşünülmektedir²⁴⁶.

Homeros'un Demeter'e ilahisinde tanrıça, kızının kaçırılmasının azmettiricisi olan Zeus'a kızarak Olympos'tan ayrılır ve Eleusis'e gelir²⁴⁷. Demeter, halkın yararına olacak ayinlerinin uygulanması ve öğrenilmesi için kendi adına bir tapınak ile sunak yapılmasını ister²⁴⁸. Tanrıçanın bu isteği yerine getirilir²⁴⁹. Bu mitte tanrıça, kızına duyduğu özleminden dolayı kendini tapınağa kapatır ve insanoğlunu zamanla yok edebilecek, böylece diğer tanrıları itibarsızlaştıracak²⁵⁰ bir kıtlığa maruz bırakır²⁵¹. Sonrasında Persephone'nin yeraltında yediği bir nar tanesi yüzünden sadece çiçeklerin açacağı zamanda annesiyle olabileceği anlatılır²⁵². Böylelikle yılın iki bölümünü kızıyla geçirmeye razı olan ve Olympos'a dönecek olan tanrıça yeryüzündeki kıtlığı ortadan kaldırır²⁵³. Ayrıca Demeter, herkese açık olmayan, hakkında konuşulamayan gizemleri şehrin önde gelenlerine öğretmiştir²⁵⁴. İlahide şöyle der:

²³⁶ Strab. 8. 6. 12.

²³⁷ Hom. h. Demeter. 17-41.

²³⁸ Apollod. Bibl. 1. 5. 1.

²³⁹ Paus. 3. 14. 5.

²⁴⁰ Farnell, 1907: 49-50.

²⁴¹ Paus. 8. 25. 4.

²⁴² Paus. 8. 42. 1.

²⁴³ Fairbanks, 1900: 248; Dietrich, 1965: 131,148.

²⁴⁴ Graf ve Johnston, 2007: 38-39, No.28.

²⁴⁵ Graf ve Johnston, 2007: 39, No.28.

²⁴⁶ Johnston, 2007: 134.

²⁴⁷ Hom. h. Demeter. 72-99.

²⁴⁸ Hom. h. Demeter. 264-274.

²⁴⁹ Hom. h. Demeter. 292-300.

²⁵⁰ Hom. h. Demeter. 347-354.

²⁵¹ Hom. h. Demeter. 303-320.

²⁵² Hom. h. Demeter. 390-404.

²⁵³ Hom. h. Demeter. 459-475.

²⁵⁴ Hom. h. Demeter. 475-480.

*“Yeryüzündeki insanlar arasında bu gizemleri görmüş olana ne mutlu; ama bu gizemlere katılmamış olanın, öldükten sonra karanlık ve kasvet içinde bu tür güzel şeylerden asla nasibi olmaz”*²⁵⁵. Eleusis gizemlerine şahit olanlar müjdelennmiştir, öldükten sonra onları güzelliklerin bekleyeceği ima edilir²⁵⁶.

Demeter’in atribütlerinden biri olan meşale; Hekate, Persephone ve Artemis’in de atribütleri arasındadır²⁵⁷. Demeter, kaçırılan kızını meşale ile 9 gün boyunca aramıştır²⁵⁸. Tanrıçanın atribütünün meşale olmasının pek çok sebebi olabilir. Bunlardan ilk akla gelen ateşin sıcaklık ve aydınlık sağlaması, insandan veya hayvandan gelebilecek tehlikelere karşı savunma veya saldırı amacıyla kullanılabilir olmasıdır²⁵⁹. Burkert, yukarıda bahsedilen özelliklerin yanı sıra ateşin arındırıcı olduğundan²⁶⁰, kötü ruhlardan koruduğundan da bahsetmektedir²⁶¹. Tanrıçanın atribütleri arasında asa²⁶², buğday başağı, haşhaş, nar, meyvelerle dolu kalathos, domuz ve yılan da bulunmaktadır²⁶³.

Domuz, Demeter’in kurban hayvanı olarak kabul edilir²⁶⁴. Samsatlı Lukianos, Thesmophoria Bayramında Demeter için Megara’ya (yeraltı mahzenleri ya da uçurumları) atılan domuz kurbanlarının sebebini şöyle açıklar: Kore, Plouton tarafından kaçırılırken yerde bir yarık oluşmuş ve buradan aşağı Eubouleus ile Eubouleus’un çobanlığını yaptığı domuzlar düşmüştür²⁶⁵.

Kaunos Demeter Kutsal Alanı’ndaki ocaklarda da çok sayıda domuz kemiği, araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir²⁶⁶. Ayrıca alanda doğal yarıklar ve işlenmiş kanallar bulunmaktadır²⁶⁷. Bulba, kanallardan domuzların atılmış olabileceğini düşünmektedir²⁶⁸. Bunun dışında domuz, sadece doğurganlıkla²⁶⁹ değil aynı zamanda yeraltıyla da bağlantılı katartik bir canlı olarak kabul edilmektedir²⁷⁰. Ayrıca Eleusis törenlerinde de domuz kurban edildiği bilinmektedir²⁷¹.

²⁵⁵ Hom. h. Demeter. 280-282. Ayrıca bkz. İsoc. 4.28.

²⁵⁶ Burkert, 1997: 281-282.

²⁵⁷ Mooney, 1971: 74.

²⁵⁸ Hom. h. Demeter. 42-50.

²⁵⁹ Burkert, 2011: 100.

²⁶⁰ Burkert, 2011: 122-123.

²⁶¹ Burkert, 2011: 100.

²⁶² Beschi, 1988: 846.

²⁶³ Kern, 1901: 2760-2762.

²⁶⁴ Kern, 1901: 2761.

²⁶⁵ Lukianos. Scholia in Lucianum: Diologi Meretricii. (H.Raba). Lipsiae: Typis B.G. Teubneri, 1906, 80, 11.4 s. 275-276’dan aktaran Sina, 2004: 41-42.

²⁶⁶ Bulba, 2019: 126.

²⁶⁷ Bulba, 2019: 123-124.

²⁶⁸ Bulba, 2019: 126.

²⁶⁹ Kern, 1901: 2761.

²⁷⁰ Johnson, 1990: 264.

²⁷¹ Burkert, 1997: 283, dipnot: 1,2.

2.4. Hekate

Hesiodos'un Theogonia'sında Asterie ve Perses'in kızı olan Hekate, istediği insanlara (sunu yapanlar, savaşçılar, biniciler, krallar, yarışmalara katılanlar) başarı, şan, şeref, parlaklık veren olarak bilinir. Ayrıca hayvanların üremesini istediği miktarda gerçekleştiren, denize açılanlar arasında istediğine yiyecek sağlayan bir tanrıça olmasıyla birlikte gençliğin besleyicisi olarak tanımlanır²⁷².

Hmeros ilahilerinin Demeter bölümünde yumuşak kalpli, parlak saçlı olarak tanımlanan Hekate²⁷³, Persephone'nin yoldaşı ve hizmetçisi olarak görevlendirilir²⁷⁴.

Tanrıça için Henrichs, "... 5. yüzyılda büyü ve büyücülük, ay ilmi ve gece yaratıkları, köpek kurbanları ve ışıklı pastaların yanı sıra kapılar ve kavşaklarla ilişkilendirilen daha uğursuz bir ilahi figür olarak ortaya çıkar."²⁷⁵ demektedir.

Tanrıçanın büyü ve hayaletlerle ilişkilendirilmesi antik kaynaklarda görülmektedir. Örneğin Euripides'in Helen adlı eserinde tanrıçaya hizmet eden hayaletlerin varlığından söz edilir²⁷⁶. Euripides'in bir diğer eserinde ise şeytani ilimlerde yetenekli olduğu söylenen Medea²⁷⁷, Hekate ile iş arkadaşı olduklarını belirtir²⁷⁸. Ovidius'un eserinde ise Medea'nın yakarışlarından anlaşıldığı üzere üç biçimli olarak anılan Hekate, büyücülere büyüleri konusunda yardım etmektedir²⁷⁹. Ayrıca tanrıçanın korkunç olarak nitelendirildiği de görülür²⁸⁰.

Defixio veya katadesis olarak adlandırılan lanet içeren kurşun tabletlerde²⁸¹ de bir yeraltı tanrıçası olarak Hekate'ye rastlanır²⁸². Örneğin MÖ 4. yüzyıla ait olan beddua içeren Attika kurşun tabletinde tanrıçadan 'yeraltı dünyasının Hekatesi' olarak medet umulmaktadır²⁸³. Bununla birlikte MS. 1. yüzyıla ait olan, Atina Agorası'nda bir kuyunun dolgusunda açığa çıkan, hırsızların ölümünün istendiği lanet içeren kurşun tablette, laneti dileyen kişinin tanrıçanın yardımını istemek amacıyla yeraltının, göklerin, kavşakların Hekatesi ile üç yüzlü ve tek yüzlü Hekate sıfatlarını kullandığı görülmektedir²⁸⁴. Pausanias, Hekate'nin üçlü formunun ilk kez Alkamenes tarafından yapıldığını öne sürer ve Atinalılar'ın üç formu

²⁷² Hesiod. Theog.410-450.

²⁷³ Hom. h. Demeter. 25.

²⁷⁴ Hom. h. Demeter. 435-440.

²⁷⁵ Henrichs, 1999: 671.

²⁷⁶ Eur. Hel. 570 Way, 1930: 514 dipnot.1.

²⁷⁷ Eur. Med. 280-290. Medea, büyücü ve katil sıfatlarına sahip bir kadındır. bkz. Erhat, 2013: 200-201.

²⁷⁸ Eur. Med. 390-400.

²⁷⁹ Ovid. Met. 7. 180-195.

²⁸⁰ Apoll. Rhod. argon. III. 1210-1220; Theoc. Id. 2.

²⁸¹ Burkert, 1985: 75.

²⁸² Gager, 1992: 126-127, 180-183.

²⁸³ Gager, 1992: 126-127.

²⁸⁴ Gager, 1992: 180-183, Fig.20.

Hekate'ye 'Epipurgidia' dediklerini anlatır²⁸⁵.

Araştırmacılarca genelde Karia kökenli²⁸⁶ olduğu savunulan tanrıça Anadolu'nun yanı sıra Ege Adaları, İtalya ve Yunanistan'da da tapınım görmüştür²⁸⁷. Karia sınırları içinde olan Lagina'da (Turgut)²⁸⁸, pseudo-dipteros planlı bir Hekate tapınağı ortaya çıkarılmıştır²⁸⁹. Ayrıca Lagina'da tanrıça adına çeşitli törenler ile ritüellerin gerçekleştiği, farklı türden adakların sunulduğu tespit edilmiştir²⁹⁰.

Tanrıçanın köpek ile tasvir edildiği görülmektedir²⁹¹. Antik kaynakların bazılarında tanrıça cehennem tazılarının ulumasına²⁹², yavru köpeklerin korkmasına²⁹³ sebep olur. Ayrıca Kolophon'da Yol Tanrıçası olarak anılanın²⁹⁴ Hekate olduğu düşünülmektedir²⁹⁵. Kentte tanrıçaya gece vaktinde dişi ve siyah olan yavru köpeğin kurban verildiği Pausanias tarafından aktarılır²⁹⁶. Ayrıca Yunanlılar tarafından tanrıçaya dişi köpek kurban verildiği²⁹⁷, Hekate ile bağlantılı olarak yavru köpeklerin arınma amaçlı kullanıldığı Plutarkhos'dan öğrenilir²⁹⁸. Bununla birlikte 'yer tanrıçası' olarak adlandırılan Hekate'nin yemesi için kavşağa akşamüstü bırakılan köpeğin felaketlere engel olmakla birlikte günahların bağışlanmasını sağladığı anlatılır²⁹⁹. Ayrıca araştırmacılar köpeğin Karia Bölgesine özgü bir kurban olduğunu ileri sürmektedirler³⁰⁰.

Hekate'nin atribütlerinden biri olan yılan³⁰¹ da Argonautika eserinde Hekate geldiğinde etrafında bulunur³⁰².

Tanrıçanın bir diğer atribütü de anahtardır³⁰³. Hekate için yapılan anahtar taşıma töreninde³⁰⁴ anahtar tutan genç bir kız ve tören alayı, Lagina'dan 9,5 kilometrelik bir kutsal yoldan³⁰⁵ ilerleyerek Stratonikeia'ya gider, sonrasında aynı güzergahı kullanarak Lagina'ya

²⁸⁵ Paus. 2. 30. 2.

²⁸⁶ Nilsson, 1976: 722; Bean, 1980: 72; Johnston, 1998: 267. Yunan kökenli olduğuna dair görüşü için bkz. Berg, 1974: 128-140.

²⁸⁷ Sarian, 1992: 985; Daşbacak, 2008: 143.

²⁸⁸ Sevin, 2016: 137.

²⁸⁹ Tırpan vd., 2012: 181-183, fig.1-2.

²⁹⁰ Daşbacak, 2008: 144,147.

²⁹¹ Werth, 2006: 149-150, 173.

²⁹² Apoll. Rhod. argon. III. 1210-1220.

²⁹³ Theoc. Id. 2.

²⁹⁴ Paus. 3. 14. 9-10.

²⁹⁵ Özbay, 2018: 82.

²⁹⁶ Paus. 3. 14. 9-10.

²⁹⁷ Plut. Quaes. Rom. 52.

²⁹⁸ Plut. Quaes. Rom. 68.

²⁹⁹ Plut. Quaes. Rom. 111.

³⁰⁰ Bean, 1980: 72; Tırpan, 1998: 12.

³⁰¹ Bean, 1980: 72.

³⁰² Apoll. Rhod. argon. III. 1210-1220.

³⁰³ Von Rudloff, 1999: 52.

³⁰⁴ Daşbacak, 2008: 144.

³⁰⁵ Tırpan, 2015: 433.

geri gelirlerdi³⁰⁶.

Tanrıçanın sembollerinden biri de meşaledir³⁰⁷. Homerik ilahide Hekate, elinde meşaleyle Demeter'e -kızı yeraltına kaçırılan anneye- yardımcı olmak için gelir³⁰⁸. Euripides'in Helen adlı eserinde ise ışık taşıyıcı olarak anılır³⁰⁹. Bununla birlikte tanrıçanın gelişiyile birlikte meşalelerin yaydığı aydınlık Argonautika eserinde de dile getirilir³¹⁰.

Tanrıça ay sembolü ile de ilişkilendirilmiştir³¹¹. Werth'e göre ay, Hekate'nin büyüsel yönü ile ilgilidir³¹². Tırpan'ın söylediği gibi karanlıkları aydınlatması ve yol gösterici olmasıyla da bağlantılı olabilir³¹³.

2.5. Erinysler

Theogonia'da Kronos; annesine (Gaia), kendine ve kardeşlerine eziyet eden babasının (Uranos) hayalarını tırpanla kestikten sonra denize atar³¹⁴. Uranos'un Gaia'ya (Toprağa) dökülen kanları ise Gaia'nın hamile kalmasına sebep olur ve Erinysler dünyaya gelir³¹⁵.

Erinysler, Theogonia'da öç tanrıçalarıdır³¹⁶. Antik kaynakların bir kısmında bazen uğursuz³¹⁷, bazen de yaman Erinysler³¹⁸ olarak tanımlanmışlardır. Kimi zaman tekil olarak (Erinys) anıldığı da görülür³¹⁹. Örneğin taş yürekli olarak tanımlanan Erinys, karanlıkta gezer ve Erebus'un (yeraltı karanlığı³²⁰) en derin yerinden yakarışları ıstır³²¹. Apollodoros'un eserinde ve Orfik ilahilerde Teisiphone, Megaira ve Alekto olmak üzere üç kişilerdir³²². Tanrıçalar yeraltında yaşamaktadırlar³²³. Roma mitolojisinde Furia olarak bilinirler³²⁴.

Çocuklarından kötülük gören ebeveynlerin Erinysler'den yardım istediği³²⁵ veya isteyebileceği³²⁶ anlatılır. Erinys'in suçlu birinden intikam alması için özellikle kendisine dua edilmesine ihtiyacı yok gibi gözükmektedir. Örneğin İlyada'da intikam isteyen bir anne Hades

³⁰⁶ Daşbacak, 2008: 145.

³⁰⁷ Farnell, 1896: 549.

³⁰⁸ Hom. h. Demeter. 50-60.

³⁰⁹ Eur. Hel. 569.

³¹⁰ Apoll. Rhod. argon. III. 1210-1220.

³¹¹ Werth, 2006: 205.

³¹² Werth, 2006: 206

³¹³ Tırpan, 1998: 13.

³¹⁴ Hesiod. Theog. 155-183.

³¹⁵ Hesiod. Theog. 183-185.

³¹⁶ Hesiod. Theog. 185.

³¹⁷ Hom. İl. IX. 454; Hom. Od. XX. 78.

³¹⁸ Hesiod. Theog. 185.

³¹⁹ Hom. İl. IX. 570-575; Hom. Od. XV. 233; Hom. İl. XIX. 85-89.

³²⁰ Erhat, 2013: 103.

³²¹ Hom. İl. IX. 571-573.

³²² Apollod. Bibl. 1. 1. 4; Orph. h. 69, 1-2.

³²³ Aesch. Eum. 395; Orph. h. 69, 8-9.

³²⁴ Erhat, 2013: 114.

³²⁵ Hom. İl. IX. 450-455.

³²⁶ Hom. Od. II. 134-135.

ve Persephone'den yardım ister, dualar eder ve Erinys'in bu duaları işittiği söylenir³²⁷. Erinys'in duayı işitmesi, Hades'e olan bağlılığın bir göstergesi olarak yorumlanmıştır³²⁸. Erinys'in insanın hissine³²⁹ ve verdiği karara³³⁰ müdahale ettiği de görülmektedir. Ayrıca Yunan Antolojisi'nde kişinin ölüm anında yer aldığı görülen Eriyns'in, vefat eden bir gelin için ölüm ağıtı yaktığı anlatılır³³¹.

Pausanias, Eriynsler için “Onları ilk kez saçlarında yılanlarla temsil eden *Aeschylus*’tur.”³³² demektedir. Aiskhylos’un Eumenides eserinde Nyks’in kızları olarak bilinen tanrıçalar³³³, Gorgon’a benzetilirler, iğrenç, siyah ve kanatsız³³⁴ olarak tanımlanırlar³³⁵. Euripides’in Orestes’inde de fiziksel ve karakteristik özelliklerine değinilen Erinysler “...*tazi suratlı şeytanlar*...”³³⁶ olarak tanımlanmışlardır. Ayrıca tanrıçaların siyah renkli giysilere sahip oldukları³³⁷, üzerlerinde yılanların dolandığı³³⁸ anlatılır.

Annesini öldüren bir katilin (Orestes) izini kan kokusu sayesinde sürerler³³⁹ ve katillerden intikam alan³⁴⁰, hakkaniyetli tanrıçalar³⁴¹ olduklarına vurgu yapılır. Ayrıca haksız kazanç elde edenleri de cezalandırdıkları söylenir³⁴². Bununla birlikte günah işleyenin delirmesini sağlarlar³⁴³.

Vergilius’un eserinde Teisiphone, cehenneme girenlerin çıkmasına engel olmak için kırbaç kullanır³⁴⁴. Megaira’nın cehenneme ait olduğu söylenir³⁴⁵. Alekto’nun ise insanların duygularına ve aklına müdahale edebildiği görülmektedir³⁴⁶.

Pausanias’a göre, Atina’da ‘Saygıdeğer’ anlamına gelen³⁴⁷ Semnas (Σεμνάς) ismiyle anılan Erinys’lerin bir tapınağı vardır ve korku veren bir tasvire sahip değildirlir³⁴⁸. Ayrıca Sikyonlularca Εὐμενίδας (iyilik severler) adıyla tapınım gören tanrıçalar için senede bir defa

³²⁷ Hom. İl. IX. 565-575.

³²⁸ Schol. Hom. Il. 9, 569 Erbse’den aktaran Lindner vd., 1988: 369.

³²⁹ Hom. Od. XV. 230-235.

³³⁰ Hom. İl. XIX. 85-90.

³³¹ Anth. Gr. VII. 188.

³³² Paus. 1. 28. 6.

³³³ Aesch. Eum. 321. Eumenides adı altında Khthonik Zeus ve Persephone’nin kızları olarak da bilinirler. bkz. Orph. h. 70, 1-3. Ayrıca Allekto, Pluto’nun kızı olarak da bilinir. bkz. Verg. Aen. 7. 323-328.

³³⁴ Euripides’in eserinde kanatlara sahip oldukları söylenir. bkz. Eur. Orest. 316-320.

³³⁵ Aesch. Eum. 46-53.

³³⁶ Eur. Or. 260.

³³⁷ Aesch. Eum. 370-374.

³³⁸ Aesch. Choe. 1048-1050.

³³⁹ Aesch. Eum. 235-250.

³⁴⁰ Eur. Or. 316-325.

³⁴¹ Aesch. Eum. 310-320.

³⁴² Aesch. Ag. 460-465.

³⁴³ Eur. Or. 251-260; Paus. 8. 34. 1.

³⁴⁴ Verg. Aen. 6. 548-575.

³⁴⁵ Verg. Aen. 12. 843-846.

³⁴⁶ Verg. Aen. 7. 323-340.

³⁴⁷ Sarian, 1986: 825.

³⁴⁸ Paus. 1. 28. 6. Jones, 1918: 148-149.

festival düzenlenir ve sunular (koyun, kuzu ve ballı bir sıvı) sunulur³⁴⁹. Bununla birlikte tanrıçalar Colonus'ta kutsal alana sahiptiler³⁵⁰. Megalapolis'te de Maniae (Deliler) adıyla bilinirler ve bir mabetleri vardır³⁵¹.

2.6. Moiralar

Moiranın hem kaderin kendisini temsil ettiği³⁵² hem de pay veya pay veren demek olduğu söylenir³⁵³. Ayrıca 'ölüm payı' olma ihtimali Dietrich tarafından düşünülmektedir³⁵⁴.

Theogonia'da Nyks'in çocuklarından birkaçı olarak bilinen Moiralar: Klotho, Lakheze ve Atropos'dur³⁵⁵. Ebeveyninin Nyks olması sebebiyle de khthonik tanrıçalar oldukları düşünülmektedir³⁵⁶. Ayrıca Theogonia'da Moiralar, kader tanrıçalarıdır³⁵⁷. Bununla birlikte Themis ve Zeus'un kızları olarak da bilinirler³⁵⁸. İnsanoğlunun hayatını mutlu veya mutsuz geçirmesini belirleyen tanrıçalardır³⁵⁹.

Klotho isminin anlamı dokumak ve bükmek demektir³⁶⁰. Klotho'nun, kardeşleri arasında yaşça en büyük olduğu, iplik eğirmeyi temsil ettiği söylenir³⁶¹. Kardeşlerin bir diğeri Lakheze ise kader demektir³⁶². İnce eğirilmiş yaşamı kesen olarak anılan Atropos³⁶³ ise geri dönülmez manasına gelen ismiyle ecelin ve ölümün temsili olarak kabul edilir³⁶⁴.

Platon'un Devleti'nde beyaz renkli giysiler³⁶⁵, Orfik ilahide ise mor renkli giysiler giydikleri³⁶⁶ anlatılır.

Platon'nun eserinde ruhların yeni yaşamlarına geçişlerinin tanrıçaların gözetimi altında gerçekleştiği görülmektedir³⁶⁷. Lakheze, her ruhun kendi seçtiği kader perisini³⁶⁸ tayin ettikten sonra ruh perisiyle Klotho'ya gitmektedir³⁶⁹. Klotho'ya gelen ruhlar ve kaderleri birbirine

³⁴⁹ Paus. 2. 11. 4.

³⁵⁰ Soph. OC. 33-63.

³⁵¹ Paus. 8. 34. 1

³⁵² De Angeli, 1992: 636.

³⁵³ Erhat, 2013: 207.

³⁵⁴ Dietrich, 1965: 90.

³⁵⁵ Hesiod. Theog. 211-219.

³⁵⁶ Dietrich, 1965: 60.

³⁵⁷ Hesiod. Theog. 217.

³⁵⁸ Hesiod. Theog. 902-905.

³⁵⁹ Hesiod. Theog. 904-906.

³⁶⁰ Erhat, 2013: 178.

³⁶¹ Thomson, 1978: 334. dipnot.19.

³⁶² Erhat, 2013: 191.

³⁶³ Thomson, 1978: 334-335.

³⁶⁴ Erhat, 2013: 69.

³⁶⁵ Plat. Rep. 617 b-c.

³⁶⁶ Orph. h. 59.

³⁶⁷ Plat. Rep. 10. 617 d-e, 620 e-621 a.

³⁶⁸ Plat. Rep. 10. 617 e.

³⁶⁹ Plat. Rep. 10. 620 e.

bağlanırlar³⁷⁰. Sonrasında Atropos'a geldiklerinde ruhların kaderleri düğüm haline getirilmektedir³⁷¹.

Gigantomakhia'da³⁷² Moiralar, devlere tunç sopalarla saldırıp öldürmüştür³⁷³. Pergamon Zeus Sunağı'nın Kuzey Frizinde tanrıçaların savaşı betimlenir³⁷⁴. Ovidius'un eserinde ise üç kız kardeşin evinde bulunan, pirinçten ve katıksız demirden yapılan tabletlerden bahsedilir. Anlatıldığı üzere bu tabletler meydana gelen her şeyi bünyesinde bulundurmakta ve bir soyun bireylerinin kaderi tabletlerde görülmektedir³⁷⁵. Ayrıca eserde Proserpina'nın (Persephone), gökyüzüne dönebilmesi için yeraltında bir şey yememesi gerektiği meselesinde de bahsedilmektedirler³⁷⁶.

³⁷⁰ Plat. Rep. 10. 620 e.

³⁷¹ Plat. Rep. 10. 620 e-621 a.

³⁷² Devler Savaşı bkz. Erhat, 2013: 117.

³⁷³ Apollod. Bibl. 1. 6. 2.

³⁷⁴ Özgan, 2018: 161-162, res.152.

³⁷⁵ Ovid. Met. XV. 805-815.

³⁷⁶ Ovid. Met. V. 529-532.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hades'e İnenler

Bu bölümde, yeraltı sahnelerini konu alan seramikler üzerinde yeraltı tanrılarıyla iletişimde olan ve yeraltında tasvir edilen figürler kısaca tanımlanıp Hades'e iniş sebepleri anlatılmıştır.

3.1.Herakles

Herakles'in ebeveynleri Alkmene ve Zeus'tur³⁷⁷. Amphitryon'un da babası olarak anıldığı görülmektedir³⁷⁸. Bunun dışında Herakles'in çok güçlü olduğuna vurgu yapılır³⁷⁹.

İlyada da anlatıldığı üzere Herakles'in yeraltına iniş sebebi, Eurytheus'un isteği üzerine Kerberos'u Erebus'tan getirmektir. Zeus'un buyruğu üzerine Herakles'in her görevindeki yardımcısı Athena olmuştur³⁸⁰. Odysseia'da ise Herakles'in Athena dışındaki destekçisinin Hermes olduğu, Herakles'in görevinde başarılı olduğu ve Kerberos'u yeryüzüne çıkardığı anlatılmaktadır³⁸¹. İlyada'ya ait bir şerhte ise Kerberos'u yakalamak için taşılayan Herakles'in, bu durumu önlemek isteyen Pluton'u yayıyla vurduğu anlatılır³⁸².

Herakles, Pindar'ın fragmanında (249a) görev için Hades'e indiğinde Meleagros'la konuşur. Meleagros, kız kardeşinin Herakles'le evlenmesini istemektedir. Bu isteği gerçekleştirmek üzere Herakles yeryüzüne geri dönmüştür³⁸³.

Euripides'in eserinde Herakles'in, Taenarus'tan inerek Hades'e gittiğinden bahsetmektedir³⁸⁴. Bununla birlikte Kerberos'u, Persephone'nin yardımı olmadan dövüşerek ele geçirdiği ve yeryüzüne Hermione'deki Demeter koruluğuna bıraktığı anlatır. Aynı zamanda Kerberos görevine gitmeden gizemlere tanıklık ettiği de söylemektedir³⁸⁵.

Diodoros'un eserinde Herakles'in Kerberos görevini tamamlamadan önce Atina'ya gidip Eleusis gizemlerine inisiye olduğu anlatılmaktadır³⁸⁶. Sonrasında yeraltına gittiğinde Persephone tarafından dostça karşılanan Herakles'in, Kerberos'u zincirleyerek yeryüzüne çıkartıp insanlara gösterdiği anlatılır³⁸⁷.

³⁷⁷ Hom. İl. XIX. 97-105.

³⁷⁸ Hom. İl. V. 393. Hesiod. Theog. 316.

³⁷⁹ Hesiod. Theog. 315, 332.

³⁸⁰ Hom. İl. VIII. 356-369.

³⁸¹ Hom. Od. XI.623-626.

³⁸² The Schol. Hom. İl. 5, 395-397 Erbse'den aktaran Smallwood, 1990, 86.

³⁸³ Van Der Weiden, 1991: 86.

³⁸⁴ Eur. Her. 23-24.

³⁸⁵ Eur. Her. 610-615.

³⁸⁶ Diod. IV. 25. 1.

³⁸⁷ Diod. IV. 26. 1.

3.2. Sisyphos

Sisyphos İlyada'daki soy ağacına göre Aiolos'un oğlu, Glaukos'un babası, Bellerophon'nun büyükbabasıdır. Argos'un bir nahiyesi olan Ephyre'de yaşamıştır. Bununla birlikte Sisyphos'un son derece kurnaz olduğu söylenir³⁸⁸.

Odyseia'da yeraltına inen Odysseus, Sisyphos'u görmüştür. Sisyphos burada sonsuz bir döngüde cezasını yaşamaktadır. Cezası bir kayayı tepenin üstüne koymaktır. Fakat bu bir türlü gerçekleşmemiştir. Her seferinde kayayı alıp bir tepeye tırmanır fakat amacına ulaşamaz³⁸⁹.

Alkaios'un edebi fragmanı (Fr.38a), Sisyphos'un ölümü yenen kişi olmasına rağmen Zeus'un emriyle yeraltına ikinci kez döndüğünden bahsetmektedir³⁹⁰. Theogonis ise Sisyphos'un Persephone'yi ikna ederek Hades'ten kurtulduğunu anlatmaktadır³⁹¹.

Pherekydes'in fragmanında Sisyphos, Agina'yı kaçıranın Zeus olduğunu Asapos'a söylemiştir. Bunun üzerine Zeus, Sisyphos'un gelmesi için Thanatos'u görevlendirmiştir. Fakat Thanatos başarılı olamayıp Sisyphos tarafından bağlanmıştır. Thanatos bağlandığı için insanlar ölümden kurtulmuşlardır. Sonrasında Ares, Thanatos'u kurtarıp Sisyphos'u teslim etmiştir. Fakat Sisyphos karısı Merope'den cenaze merasimi düzenlemesini istememiştir. Hades ise bu duruma itiraz etmesi için Sisyphos'u tekrar yeryüzüne göndermiştir. Sonrasında Sisyphos ancak yaşlandığında Hades'e dönmüştür ve kendisine Hades'ten kaçmaması için sürekli tekrar eden taş yuvarlama cezası verilmiştir³⁹².

Pindaros'un şerhinde Sisyphos, Hermes'in zoruyla Hades'e geri getirilip cezalandırılmıştır³⁹³.

3.3. Peirithoos ve Theseus

Atinalı bir kahraman ve kral olan Theseus'un babasının Poseidon veya Aigeus olduğu, annesinin ise Aithra olduğu bilinmektedir³⁹⁴. Peirithoos ise bir Lapith'tir. Onun ebeveynleri ise Dia ve İkson'dur. Babasının İkson yerine Zeus olduğu da söylenir³⁹⁵.

Odyseia'da Peirithoos ve Theseus'un ölümler ülkesinde olduklarına değinilir³⁹⁶. Euripides'in eserinde de Herakles'in Hades'ten Theseus'u kurtardığı anlatılır³⁹⁷.

³⁸⁸ Hom. İl. VI. 152-155. Sisyphos hakkında daha çok bilgi edinmek için bkz. Oakley, 1994: 781-782.

³⁸⁹ Hom. Od. XI. 593-600.

³⁹⁰ Miller, 1996: 39-40.

³⁹¹ Theogonis 699-728 Edmonds (ed. ve çev.), 1931: 315.

³⁹² FGrh 3 F119'dan aktaran Oakley, 1994: 782.

³⁹³ Schol. rec. Pind. O. I, 97 p.38 Boeckh'den aktaran Oakley, 1994: 782.

³⁹⁴ Erhat, 2013: 284-285.

³⁹⁵ Erhat, 2013: 240.

³⁹⁶ Hom. Od. XI. 631.

³⁹⁷ Eur. Her. 618-619.

Apollodorus'un eserinde ise Peirithoos, kendisine Persephone'yi eş olarak almaya çalıştığı için ortağı Theseus'la birlikte Hades'te elleri bağlı tutulmuştur. Herakles yeraltına inip onları gördüğünde sadece Theseus'u kurtarabilmiştir³⁹⁸.

MÖ 1. yüzyıla tarihlenen İbscher papirüsünde Peirithoos'un Persephone'yle evlenmesine Zeus'un izin vermesi üzerine ortağı Theseus'la Hades'e inmesi ve bu konuda Erinys'in Peirithoos'u aldattığı anlatılmaktadır³⁹⁹. Diodoros'un eserinde ise Peirithoos, Persephone'yi kendine eş almak için yoldaşıyla (Theseus) Hades'e gitmiştir ve burada ceza olarak zincirlerle bağlanmışlardır. Yine Herakles'in sadece Theseus'u kurtarabildiği, Peirithoos'un işlediği suç nedeniyle kurtuluşu olmadığı anlatılır⁴⁰⁰. Diodoros'un eserinin bir başka bölümünde ise Peirithoos ve Theseus'un Persephone'nin isteğiyle Herakles tarafından Hades'ten kurtarıldıkları anlatılır⁴⁰¹.

3.4. Orpheus ve Eurydike

Orpheus bir ozan⁴⁰², eşi Eurydike ise bir ağaç perisidir⁴⁰³. Orpheus'un babasının Oeagrus olduğu söylenmektedir⁴⁰⁴.

Herakleitos'un eserinde Orpheus'un Euridike'yi Hades'ten çıkardığına değinilir⁴⁰⁵. Euripides'in Alkestis eserinde de Orpheus'un yeraltına indiğinde Hades'i ve Persephone'yi lirinden çıkardığı melodilerle etkileyebildiği ima edilmektedir⁴⁰⁶. İsostrates'in eserinde ise ozan, Hades'ten ölüleri çıkarabilmektedir⁴⁰⁷. Platon'un eserinde ise diğer antik kaynakların aksine Orpheus'un Eurydike'yi Hades'ten kurtaramadığı, Eurydike'nin hayaletinin kendisine gösterildiği anlatılmaktadır⁴⁰⁸.

3.5. Amphiaraios

Argoslu⁴⁰⁹ bir kâhin olan Amphiaraios'un ebeveynleri Oikles ve Hypermestra, karısı

³⁹⁸ Apollod. Bibl. 2.5.12.

³⁹⁹ West, 2003: 270-274, 7.

⁴⁰⁰ Diod. IV. 63. 4-5.

⁴⁰¹ Diod. IV. 26. 1.

⁴⁰² Erhat, 2013: 229-230.

⁴⁰³ Erhat, 2013: 110.

⁴⁰⁴ Plat. Sym. 179d

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0174%3Atext%3DSym.%3Apage%3D179> (erişim tarihi: 20.04.2025).

⁴⁰⁵ Heracleitus, On Unbelievable Tales <https://topostext.org/work/851#21> (erişim tarihi:20.04.2025).

⁴⁰⁶ Eur. Alc. 357-362.

⁴⁰⁷ Isoc. Bus. XI. 8.

⁴⁰⁸ Plat. Symp. 179d

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0174%3Atext%3DSym.%3Apage%3D179> (erişim tarihi: 20.04.2025).

⁴⁰⁹ Soph. El. 836. (Storr), 1919: 189, not.1.

Eriphyle⁴¹⁰, çocukları ise Alkmaion ve Amphilokhos'tur⁴¹¹.

Pindar'ın eserinde Amphiaraos'un, Periklymenos tarafından saldırıya uğramasına Zeus şimşegiyle engel olmuştur. Zeus toprağı yarıp Amphiaraos ve atlarının toprağın içine çekilmesini sağlamıştır⁴¹². Sophokles'in eserinde de Amphiaraos'un toprak tarafından yutuluşuna değinilir ve kâhinin yeraltı dünyasında olduğu söylenir⁴¹³.

⁴¹⁰ Pind. Nem. IX.16.

⁴¹¹ Erhat, 2013: 33.

⁴¹² Pind. Nem. IX. 16-26.

⁴¹³ Soph. El. 836. (Storr), 1919: 189, not.1.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Khthonik Tanrı ve Tanrıçaların Seramikler Üzerindeki Tasvirleri

4.1. Hades

4.1.1. Kerberos'un Kaçırılışı

Kerberos'un kaçırılışında Hades'in resmedildiği 15 adet seramik bulunmaktadır. Kotyle dışındaki eserlerin 13'ü siyah figürlü 1'i ise kırmızı figürlüdür. Bu eserler arasında MÖ 6. yüzyıl başlarına tarihlenen, en erken eser olan Korinth kotylesi dışında Attika vazoları, MÖ 530/520'den MÖ 500-490'a kadar görülmektedir. Seramikler içinde 1 adet kotyle, 5 adet amphora, 5 adet hydria, 2 adet skyphos, 1 adet lekythos ve 1 adet kâse bulunmaktadır⁴¹⁴.

MÖ 6. yüzyıl başlarına tarihlendirilen Korinth kotylesi, Kerberos'un kaçırılışında Hades, Persephone, Herakles ve Hermes'i gösteren en erken eserdir⁴¹⁵. Hades sol elinde kuş başlı asa, üzerinde khiton ve khimationla görülmektedir⁴¹⁶. Tanrının sakalı ve omuzlarına inen uzun saçları vardır. Hades sarayında sola doğru ilerlerken sol elinde bir taşla saldırmak isteyen Herakles'ten arkasına bakarak kaçmaktadır⁴¹⁷.

MÖ 530/520'ye tarihlendirilen, Karithaios Ressamı'na atfedilen⁴¹⁸ hydrianın (Res.1) omzu üzerinde sahnenin solunda Hades, sahnenin ortasında Persephone, Hermes, Kerberos ve Herakles, sahnenin sağında ise Athena görülmektedir⁴¹⁹. Ayakta duran Hades, Kerberos'u zincirinden çeken Herakles'e bakarken sol elinde bir asa, sağ kolu giysinin içinde, üzerinde khimation ile sakallı resmedilmiştir⁴²⁰.

MÖ 520/510'a tarihlendirilen ve Leagros Grup Ressamı'na atfedilen⁴²¹ yazıtlı siyah figürlü amphorada (Vatikan 372), sağa doğru ilerlerken başını arkasına döndürerek Herakles'e bakan Hades; üstünde khimation, sağ elinde asa, başında taçla (?) görülmekle birlikte beyaz sakal ve başının tepesinde saç olmasa da omuzlarından aşağıya kadar uzanan tutamlara ayrılmış beyaz saçla tasvir edilmiştir⁴²². Hades, sol kolunu öne doğru uzatıp eliyle Persephone'ye bir

⁴¹⁴ Eserlerin çoğu için bkz. Lindner vd., 1988: 386-387, Kat. No.136-138,140-147a; Hydria ve amphora için bkz. Smallwood, 1990: 88, Kat. No.2567; 90, Kat. No.2595; Lekythos için bkz. Oakley, 1994: 784, Kat. no.18.

⁴¹⁵ Eser üzerindeki kadın figürünün Athena veya Persephone olabileceği de düşünülmektedir. bkz. Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.136. Boardman, seramik üzerinde betimlenen kadın figürünün Athena olduğunu söylemektedir. bkz. Boardman, 1975: 7.

⁴¹⁶ Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.136.

⁴¹⁷ Boardman, 1975: 7; Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.136.

⁴¹⁸ Bothmer'ın Karithaios ressamına atfettiği söylenmektedir. bkz. CVA Toledo Museum of Art 1, 14-15, Pl. 22.2.

⁴¹⁹ Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.140.

⁴²⁰ CVA Toledo Museum of Art 1, 14-15, Pl. 22.2; Lindner vd., 1988: 386, Kat.No.140.

⁴²¹ ABV: 368, 107.

⁴²² Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.137.

jest yapar; Herakles de aynı jesti Hades'e yapmaktadır⁴²³. Boardman, Hades ve Persephone'nin bu olay karşısında Herakles'in aleyhine karar vermediklerini düşünmektedir⁴²⁴.

MÖ 510 civarına tarihlendirilen, Akheloos Ressamı'na atfedilen⁴²⁵ hydria (Res.2) üzerinde Herakles, Athena, Kerberos, Hermes ve Hades görülmektedir⁴²⁶. Tanrının üzerinde khimation, ellerinde asa bulunmakla birlikte beyaz sakal ve omuzlarından aşağı inen beyaz saçlarıyla tasvir edilmiştir⁴²⁷. Bununla birlikte Kerberos'un kaçırılmasına engel olmak amacıyla iki eliyle tuttuğu asayla Herakles ve Athena'ya doğru saldırmaktadır⁴²⁸.

New York ve San Antonio'daki eserlerde yukarıda bahsi geçen diğer vazo tasvirlerinden farklı olarak kaçırma olayı sadece Hades, Herakles ve Kerberos arasında geçmektedir.

MÖ 500/490'a tarihlendirilen ve Diosphos Ressamı'na atfedilen⁴²⁹ boyunlu amphorada (New York, MMA 41.162.178.) sarayın içinde diphros okladias üstünde oturan, sol elinde asa, üzerinde khiton ile khimation, başında ise bir taç (?) bulunan Hades, Herakles tarafından sarayın içinden dışarıya çıkarılan Kerberos'a bakarken gösterilmiştir⁴³⁰. Bunun dışında eser üzerinde bir anlamı olmayan yazıtlar olduğu belirtilmektedir⁴³¹.

MÖ 500-490 arasına tarihlendirilen ve Gela Ressamı'na atfedilen lekythos (Res.3-5) üzerinde ise Hades, Kerberos, Herakles ve Sisyphos yeraltında resmedilmiştir⁴³². Hades, sol elinde asasıyla ayakta betimlenmiştir. Üzerinde khiton ve khimation görülmektedir. Saçları ensesinde toplu bir halde verilmiştir. Tanrı başını yukarı doğru kaldırıp, karşıya Herakles'e doğru bakmaktadır.

4.1.2. Sisyphos'un Cezalandırılışı

Sisyphos'un cezalandırılışını⁴³³ konu edinen vazolar üzerinde Hades'in resmedildiği 2 adet Attika siyah figürlü vazo bulunmaktadır. Bunlardan 1'i boyunlu amphora, diğeri ise lekythostur⁴³⁴.

Akheloos Ressamı'na atfedilen⁴³⁵ ve MÖ 510/500'e tarihlendirilen boyunlu amphora (Res.6) üstünde, sahnenin sağında, sağ elinde bir asa, üzerinde khimation ve başında taç

⁴²³ Boardman, 1975: 8.

⁴²⁴ Boardman, 1975: 8.

⁴²⁵ ABV: 384, 25; 696.

⁴²⁶ Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.143.

⁴²⁷ Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.143.

⁴²⁸ Boardman, 1975: 8, Pl. IIIa; Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.143.

⁴²⁹ ABV: 509, 155; 703.

⁴³⁰ CVA New York 4, 87-88, Pl. 39 2 a-b; Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.147.

⁴³¹ CVA New York 4, 87-88, Pl. 39 2 a-b.

⁴³² Eser için bkz. Oakley, 1994: 784 Kat. No.18.

⁴³³ Sisyphos'un cezası ile ilgili bkz. Sisyphos s.25.

⁴³⁴ Amphora için bkz. Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.121; Lekythos için bkz. Oakley, 1994: 784, Kat No:19.

⁴³⁵ ABV 383, 12.

bulunan, beyaz sakala ve alnı hafif açık olsa da omuzlarından biraz aşağı dökülen beyaz saçlara sahip olan Hades, kaya üzerinde otururken başı hafif eğik bir formda karşıya bakar; sahnenin merkezinde eline aldığı büyük kayayı bir tepenin en üstüne koymaya çalışan Sisyphos, sahnenin solunda ise Persephone görülmektedir⁴³⁶. Amphora'nın B yüzünde (Res.7) ise aynı sahne tekrarlınsa da Hades asasını sol elinde tutmakta, sağ eli ise bükülü bir formda dışarıda durmaktadır⁴³⁷.

MÖ 480-470 civarına tarihlendirilen ve Haimon Ressamı'na atfedilen⁴³⁸ lekythos üzerinde, Sisyphos'un yanında ayakta resmedilen giysili ve belirsiz olsa da asalı olabilecek figürlerin Hades ve Persephone oldukları düşünülmektedir⁴³⁹.

4.1.3. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı

Persephone'nin kaçırılışını gösteren 3 adet Attika seramiği arasında MÖ 470 civarına tarihlenen bir amphora, MÖ 450 yılına tarihlendirilen bir kalpis, MÖ 440/430'a tarihlenen bir skyphos krater bulunmaktadır⁴⁴⁰.

Bu konu dahilinde en erken eser olan, Oionokles Ressamı'na atfedilen⁴⁴¹ ve MÖ 470 civarına tarihlendirilen kırmızı figürlü amphorada (Napoli, Mus, Naz. M 1367), sağ eliyle Persephone'yi yakalamaya çalışan Plouton'un, sol elinde asa ve cornucopia (bereket boynuzu), üzerinde khiton ve khimation, başında ise taç görülmektedir⁴⁴². Clinton, bu sahnenin yeraltına inişi temsil etmediğini düşündüğü için Thesmophoria'yı anlattığını savunmaktadır⁴⁴³. Bu seramikte tanrının asa ile betimlenmesi onun yeraltı hükümdarı oluşunu⁴⁴⁴, cornucopia ile betimlenmesi ise bereketle ilişkisini göstermektedir⁴⁴⁵.

MÖ 440/430'a tarihlendirilen en geç eserde (Eleusis, Müz. 624) ise at arabası üstündeki Hades, Persephone'yi belinden sıkıca kavrayıp kaçırırken resmedilmiştir⁴⁴⁶.

Persephone'nin kaçırılışı 13 Aşağı İtalya vazosunda da görülmektedir. Bu vazolardan

⁴³⁶ CVA 9 24-25, Taf.12, 3; 15, 1-2; Lindner vd., 1988: 384, Kat. No:121.

⁴³⁷ Daha ayrıntılı bir tanımlama için bkz. CVA 9 24-25, Taf.12,3; 15, 1-2.

⁴³⁸ Para 279.

⁴³⁹ Bükreş, Ulusal Tarih Müzesi, 03331; Tanım için bkz. CVA Bucarest 1, 34 Pl. 9-10; Figürlerin, Hades, Persephone ve Sisyphos olabileceğine dair görüş ve eser için bkz. Oakley, 1994: 784, Kat. No:19.

⁴⁴⁰ Bahsi geçen Attika eserleri için bkz. Lindner vd., 1988: 380, Kat. No.77; 381, Kat. No. 81; 384, Kat. No.110.

⁴⁴¹ ARV2 647, 21.

⁴⁴² Foerster, 1874: 62, L.2; Lindner vd., 1988: 380 Kat. No.77; Eserin koleksiyon kaydı için bkz. Beazley Archive Pottery Database: <https://www.beazley.ox.ac.uk/record/934541D7-6BA7-4D2B-82BE-97EA86685FE9> (erişim tarihi:31.07.2025).

⁴⁴³ Clinton, 1992: 62, fig.72.

⁴⁴⁴ Burton, 2011: 2.

⁴⁴⁵ Burton, Attika seramiklerinin bazılarında bereketle ilgili yönü gösterilen tanrının ölümlerin hükümdarı olarak tanımlanabileceğini savunmaktadır. bkz. Burton, 2011: 1- 7.

⁴⁴⁶ Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.110; Eserin koleksiyon kaydı için bkz. Beazley Archive Pottery Database: <https://www.beazley.ox.ac.uk/record/7384A155-E4C3-4FE5-A779-6B1D3ADDF0A8> (erişim tarihi:31.07.2025).

MÖ 4. yüzyıl çeyreğine tarihlenen Campania lekanisi dışında, 12 adet Apulia eseri vardır. Apulia eserleri 3 volütlü krater, 4 hydria, 1 lekythos, 1 amphora, 1 çan krater, 1 loutrophoros ve 1 kâsedan oluşmaktadır⁴⁴⁷.

Apulia seramikleri arasında en erken eser olan, MÖ 370/360'a tarihlendirilen ve Dionysos'un Doğumunun Ressamı'na atfedilen⁴⁴⁸ çan krater (Res.8) üzerinde Hades (?), Persephone (?), at, arabacı ve kaçışan bir kadın figürü görülmektedir⁴⁴⁹. Persephone'yi belinden tutup kaçırın Hades'in üzerinde siyah beneklerle süslenmiş bir kemeri olan khiton, sırtında khlamys ve başında pilos görülmektedir⁴⁵⁰. Ayrıca tanrı, dalgalı siyah saç ve sakalla betimlenmiştir.

MÖ 340/330'a tarihlendirilen ve Yeraltı Dünyası Ressamı'na atfedilen⁴⁵¹ lekythos (Art market in London 4294) üzerinde, at arabası üstünde Persephone'yi belinden tutan Hades, üzerinde khimation, başında taç ve sağ elindeki kuş başlı asasıyla betimlenmiştir⁴⁵².

Apulia seramikleri arasında bu konunun görüldüğü en geç eserler MÖ 320/310'a tarihlendirilmiştir⁴⁵³.

Baltimore ve White Saccos Ressamı'nı birbirine bağlayan resamlara atfedilen⁴⁵⁴ hydriada (Res.9), at arabasındaki Hades, üzerinde khimation, başında taçla Persephone'nin yanında oturur; at arabasının sağında Hermes, arabanın solunda Hekate, atların üstünde ise sunu kasesi uzatan Eros vardır⁴⁵⁵. Hades, dalgalı siyah saçlara ve sakala sahiptir.

Aktarıldığına göre Trendall tarafından White Saccos Ressamı'na atfedilen hydria (Ehem. London, Kunsthandel. Sotheby 17.7.1985 Nr.341) üzerinde ise gelmek istemeyen Persephone'yi belinden tutup kaçırmakta olan Hades, üzerinde khimation, başında taç, elinde kuş başlı ve mızrak uçlu asa ile at arabasında tasvir edilmiştir⁴⁵⁶. Tanrı, dalgalı kısa siyah saçlara ve sakala sahiptir.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁴⁵⁷ hydria (Bari, Coll. Macinagrossa 26.) üzerinde ise Persephone'yi belinden tutup kaçırın Hades, çıplak bir halde; sırtında pelerin ve başında taçla sakalsız resmedilmiştir⁴⁵⁸.

⁴⁴⁷ Bahsi geçen Aşağı İtalya vazolarının çoğu için bkz. Lindner vd., 1988: 381, Kat. No. 84; 381-382, Kat. No.85; 382, Kat. No.86-91; 384, Kat. No.112,113,115-116; Amphora için bkz. Beschi, 1988: 871, Kat. No.312.

⁴⁴⁸ RVAp 142, 39.

⁴⁴⁹ Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.112.

⁴⁵⁰ Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.112.

⁴⁵¹ RVAp Suppl.1, 83, 281 a.

⁴⁵² Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.116.

⁴⁵³ Lindner vd., 1988: 382, Kat. No.89-90; 384, Kat. No.113.

⁴⁵⁴ RVAp Suppl.1, 183, E.

⁴⁵⁵ Lindner vd., 1988: 382, Kat. No.89.

⁴⁵⁶ Lindner vd., 1988: 382, Kat. No.90.

⁴⁵⁷ RVAp 871, 57 Taf. 333'ten aktaran Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.113.

⁴⁵⁸ Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.113.

4.1.4. Persephone'nin Yeraltına Getirilişi veya Yeryüzüne Götürülüşü

Attika seramikleri arasında Persephone'nin yeryüzüne götürülüşünü resmeden tek bir eser bulunmaktadır.

MÖ 520/510'a tarihlendirilen ve Leagros Grup Ressamı'na atfedilen⁴⁵⁹ siyah figürlü boyunlu amphora (Res.10) üzerinde, sahnenin solunda bir kaya (?) üzerinde başı eğik bir biçimde karşıya bakan Hades'in, üzerinde pileleri, katlanan bölümleri, yaka ve etek uçları beyaz boya ile işlenen khiton ve khimation, başında bir taç, sol elinde ise bir asa bulunmakla birlikte sakalı ve omuzlarına düşen saçları beyaz tasvir edilmiştir; sahnenin ortasında Hermes, Persephone'yi yeryüzüne götürür, sahnenin sağında ise Sisyphos yer almaktadır⁴⁶⁰.

Persephone'nin Hades'in yanına getirilişini veya yeryüzüne götürülüşünü anlatan iki adet Apulia eseri vardır. Bu eserlerden biri yaklaşık olarak MÖ 310 civarına tarihlendirilen volütlü krater diğeri ise MÖ 320 civarına tarihlendirilen amphoradır⁴⁶¹.

Patera Ressamı'na atfedilen⁴⁶² amphorada (Res.11) Hades, sol elinde kuş başlı asası, sağ elinde phiale, üzerinde tiyatro giysisi ve başında taç taşımakla birlikte siyah sakalı ve ensesinde toplanan siyah dalgalı saçlarıyla diphros üzerinde oturmaktadır⁴⁶³. Ayrıca sahnede Persephone ve Hermes dışında sandık ve şemsiye ile oturan bir kadın figürü de görülmektedir⁴⁶⁴.

Louvre K 67 Ressamı'na atfedilen⁴⁶⁵ volütlü krater üzerinde (Ermitaj Müz. GR-4650), sahnenin merkezinde sol elinde kuş başlı asası, üzerinde tiyatro giysisi ve başında taç bulunan Hades, sarayın içinde ve ayakta duran Persephone'nin yanında tahtında otururken Hermes'le iletişim halinde görülür; sahnenin aşağısında 6 adet Danaid, sahnenin sağında ve solunda ise kadın ile erkek figürlerinin yanı sıra bir Nike görülmektedir⁴⁶⁶.

4.1.5. Peirithoos ve Theseus Hades'te

Peirithoos ve Theseus'un yeraltında Hades ve Persephone'yle iletişim halinde olduğu iki eser vardır⁴⁶⁷.

En erken eser olan, MÖ 450/440'a tarihlendirilen ve Nekyia Ressamı'na atfedilen⁴⁶⁸

⁴⁵⁹ Beazley, seramiği Leagros Grup Ressamına atfetmekle birlikte A yüzünün Akheloos Ressamına ait olabileceğini düşünmektedir. bkz. ABV 373, 176.

⁴⁶⁰ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.148.

⁴⁶¹ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.149-150.

⁴⁶² RVAp II 733, 45 Taf. 11'den aktaran Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.149.

⁴⁶³ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.149.

⁴⁶⁴ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.149.

⁴⁶⁵ RVAP II 930, 117'den aktaran Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 150

⁴⁶⁶ Hades'in tanımı için bkz. Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 150; Eserin adı için bkz. Sekita, 2019: fig.1.

⁴⁶⁷ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 151-152.

⁴⁶⁸ ARV² 1086, 1.

Attika kırmızı figürlü kalyks kraterinde (Res.12-13), yeraltı yöneticisi olan Hades ile Persephone'nin arasında ve yeraltında Hermes, Peirithoos, Theseus ve Herakles dışında birçok kahraman resmedilmiştir⁴⁶⁹. Üzerinde benekli bir khiton ve zikzak çizgileri siyah boyayla süslenmiş bir khimation, sağ elinde bir asa ve ayaklarında ayakkabı bulunmasının yanı sıra kısa, siyah saç sakalla betimlenen Hades, ayakta dururken Peirithoos, Thesesus, Herakles ve Hermes'ten tarafa bakmaktadır⁴⁷⁰.

En geç eser olan, MÖ 360/350'ye tarihlendirilen ve Suckling-Salting Grup Ressamı'na atfedilen⁴⁷¹ kırmızı figürlü bir Apulia volütlü kraterinde (Res.14), sahnenin solundaki Hades'in üzerinde uzun kollu, beli kemerle sarılmış bir khiton ve sol kolundan üzerine dökülen bir khimation, sağ elinde kuş başlı asa, ayağında ayakkabılarla birlikte siyah dalgalı kısa saç ve sakal ile betimlenmiştir⁴⁷². Krater üzerinde Hades, bir ağacın altında, ayakta duran Persephone'nin yakınında panter postu üstünde oturur ve sol eliyle Eriyns'in Peirithoos üzerinde gerçekleştirdiği cezayı işaret etmektedir⁴⁷³.

4.1.6. Orpheus'un Hades'teki Resitali

Apulia seramikleri arasında Orpheus ve Hades'in iletişim kurduğu 5'i amphora, 1'i krater, 1'i kalyks krater ve 1'i volütlü krater olmak üzere 8 eser bulunmaktadır. Eserler MÖ 400 civarı ile MÖ 320 civarına kadar dağılım göstermektedir⁴⁷⁴.

En erken eser olan ve MÖ 400 civarına tarihlenen kalyks kraterinde (Tarent, Mıs. Naz.54959), dört sütunlu bir naiskos içinde kline üzerinde oturan Hades'in kuş başlı asasının bir kısmının korunduğu, tanrının yanında Persephone, sağında da Orpheus ve Hekate'nin bulunduğu söylenmektedir⁴⁷⁵. Bu eser Dionysos'un Doğumunun Yakın Ressamı'na atfedilmiştir⁴⁷⁶.

MÖ 340 civarına tarihlendirilen ve Lykurgos Ressamı Çevresi'ne atfedilen⁴⁷⁷ volütlü kraterde (Karlsruhe, Bad. Landesmus. B4.) Hades, üzerinde khimation, sol elinde tuttuğu kuş başlı asa ve başında tacıyla sahnenin merkezinde yer alan sarayında ayakta durup

⁴⁶⁹ Nilsson, 1976: 816, Taf.51,1; Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.151; Servadei, 2005: 170-171, Fig.72; Bernabe, 2021: 798; Saunders, 2021: 2, Fig.1-2.

⁴⁷⁰ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.151; Servadei, 2005: 170-171, Fig.72.

⁴⁷¹ RvAp I 397, 14.

⁴⁷² Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.152.

⁴⁷³ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.152; Bernabe, 2021: 793-802, fig.1.

⁴⁷⁴ Amphoralardan ikisi dışında eserlerin tamamı için bkz. Lindner vd., 1988: 384-385, Kat. No.122; 385, Kat. No.123, 130; 386, Kat.No.133; 387, Kat. No.155-156; Amphora için bkz. Moret, 1993: 325, Cat.40; Amphoralardan bir diğeri için bkz. Sekita, 2019: 469-470, fig.6.

⁴⁷⁵ Lindner vd., 1988: 384-385, Kat. No.122.

⁴⁷⁶ RvAp I 46, 26.

⁴⁷⁷ RvAp I 431, 81.

Persephone'yle konuşurken resmedilmiştir⁴⁷⁸.

MÖ 330'a tarihlendirilen amphorada (Antikenmuseum Basel und Sammlung Ludwig S40), üzerinde tiyatro giysisi, sol elinde asası, sağ elinde rulo şeklinde bir kâğıt ve ayağında ayakkabılar bulunan, omuzlarına düşen beyaz dalgalı saçlar ve beyaz dalgalı sakal ile betimlenen Hades, sarayında diphros okladias üzerinde otururken resital gerçekleştiren Orpheus ile iletişim halindedir⁴⁷⁹. Sekita, Hades'in elindeki rulonun, Orpheus'un eşiyle birlikte yeraltından çıkışını sağlayacak bir izin kâğıdı veya Hades'in verdiği özgürlüğün bir karşılığı olarak Orpheus'un ürettiği dizeler olabileceğini düşünmektedir⁴⁸⁰.

MÖ 340/330'a tarihlenen ve Perrone Ressamı'na atfedilen⁴⁸¹ bir amphorada (Bari, Slg. Perrone 14), üstünde tiyatro giysisi ile sağ elinde asa bulunan, kıvrıkcık sakalı ve omuzlarına düşen kıvrıkcık saçlarıyla taht üzerinde oturan Hades, sol elini öne doğru uzatarak Orpheus ile konuşmaktadır⁴⁸². Moret'in de belirttiği gibi taçlandırılan Orpheus yeraltından başarıyla ayrılacaktır⁴⁸³, resitaliyle yeraltı hükümdarı Hades'i büyülemiştir⁴⁸⁴.

Baltimore Ressamı'na atfedilen amphorada ise Orpheus'un resitalini dinleyen Hades, üzerinde khimation, sağ elinde asa, başında tacıyla ayakta duran Persephone'nin yanında sarayında taht üzerinde oturmaktadır⁴⁸⁵.

En geç eser olan, yaklaşık olarak MÖ 320 civarına tarihlendirilen ve Patera Ressamı Çevresi'ne ait olduğu⁴⁸⁶ düşünülen amphoranın (Tarent, Mus. Naz.76.010) üst sağ kısmında, üzerinde khimation, sol elinde asa, başında taç ile tahtında otururken sağ elini öne doğru uzatan Hades, Orpheus ile iletişim halindedir; amphoranın solunda ise Hermes, Herakles, Kerberos ve Hekate'nin iletişim halinde olduğu bir başka sahne vardır⁴⁸⁷. Bununla birlikte tanrının saçları kısa verilmiştir, sakalları siyah ve dalgalıdır.

4.1.7. Orpheus'un Eurydike'yi Hades'ten Kurtarışı

Orpheus'un Eurydike'yi yeraltından kurtarışını gösteren, Hades'in de yer aldığı bir adet eser bulunmaktadır.

MÖ 340/330'a tarihlendirilen ve Yeraltı Dünyası Ressamı'na atfedilen⁴⁸⁸ Apulia volütlü

⁴⁷⁸ Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.130.

⁴⁷⁹ Sekita, 2019: 469-470, fig.6.

⁴⁸⁰ Sekita, 2019: 470.

⁴⁸¹ RVAp II 523, 225 Taf. 190'dan aktaran Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 155.

⁴⁸² Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 155.

⁴⁸³ Moret, 1993: 322, Cat.16.

⁴⁸⁴ Eur. Alc. 357-362.

⁴⁸⁵ RVAp Supp.2/2, 279, 40g; Eser için bkzn. Moret, 1993: 325, Cat.40, 9 a-d.

⁴⁸⁶ RVAp II 763, 293 Taf. 284, 1'den aktaran Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.133.

⁴⁸⁷ Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.133.

⁴⁸⁸ RVAp II 533, 284 Taf.196'dan aktaran Lindner vd., 1988: 387, Kat.No.154.

krateri (Neapel, Mus. Naz. Stg. 709) üzerinde, sahnenin merkezinde üzerinde khimation, sağ elinde asa, başında tacıyla ayakta duran Hades, tahtında asasıyla oturan Persephone, meşaleleriyle ayakta duran Hekate ve sağ patisini kaldırarak çifte bakan panter; sahnenin solunda ise Euridike'yi bileğinden kavrayan, omuzu üstünde Eros olan Orpheus görülmektedir⁴⁸⁹. Ayrıca Hades, kimseyle iletişim kurmadan ön cepheden tepkisiz bir halde resmedilmiş, saçları ve sakalları dalgalı formdadır. Moret'in de belirttiği gibi Orpheus, gerçekleştirdiği resitalin sonunda amacına ulaştığının bir göstergesi olarak taçlandırılır ve eşi Eurydike'yi yeraltından kurtarır⁴⁹⁰.

4.1.8. Dionysos'un Hades'e Gelişi

Hades'in yeraltına gelen Dionysos'la iletişim kurduğu bir adet Apulia seramiği bulunmaktadır.

Dareios Ressamı'na atfedilen⁴⁹¹ ve yaklaşık olarak MÖ 340 civarına tarihlendirilen⁴⁹² yazıtlı volütlü krater (Res.15) üzerinde, sahnenin merkezinde Hades, Persephone, Dionysos ve Hermes; sahnenin sağında Aktaion, Pentheus, Agave; sahnenin solunda Persis, Oinops, Akheta; sahnenin aşağısında Pan ve Kerberos yer almaktadır⁴⁹³. Hades'in sol elinde kuş başlı asa, üzerinde khimation, başında taç bulunmakla birlikte siyah, dalgalı sakal ve siyah, dalgalı uzun saçlarıyla sarayının içinde tahtında oturup Dionysos ile el sıkışırken betimlenmiştir⁴⁹⁴.

4.1.9. Amphiaraios'un Hades'e Gelişi

Amphiaraios'un yeraltına gelişini gösteren 6 adet Apulia volütlü krateri bulunmaktadır. Seramiklerin tarihi yaklaşık olarak MÖ 335 civarından MÖ 320/310 civarına kadar görülmektedir⁴⁹⁵. Bununla birlikte Mainz ve Bonn'dan iki volütlü krater parçasının aynı esere ait olduğu düşünülmektedir⁴⁹⁶. Hades'e gelen savaşçı figürü, at arabasının da sahne de yer alması sebebiyle bazı araştırmacılarca Amphiaraios olarak tanımlanmıştır⁴⁹⁷.

Dareios Ressamı'na atfedilen⁴⁹⁸, MÖ 335 civarına tarihlendirilen en erken eser olan

⁴⁸⁹ Lindner vd., 1988: 387, Kat.No.154.

⁴⁹⁰ Moret, 1993: 319, Cat.18: fig.4.

⁴⁹¹ RVAP Supp. 2/3, 508, 41a1.

⁴⁹² Güntner, 1997: 973, Kat. No.302.

⁴⁹³ Moret, 1993: 296-297, fig. 1 a-d; Güntner, 1997: 973, Kat. No.302; Johnston ve McNiven, 1996: 25-26.

⁴⁹⁴ Moret, 1993: 296-297, fig. 1 a-d; bkz. Dionysos s.62.

⁴⁹⁵ Savaşçıya kahraman olarak genel bir tanımlama yapıldığı da görülür. Ayrıca eserlerin bir kısmı için bkz. Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.157-158; 387-388, Kat. No.159; 388, Kat. No.160; Güntner, 1997: 973-974, Kat. No.305; 974, Kat. No. 315; Moret, savaşçı figürünün Protesilaos olduğunu söylemektedir. Bununla birlikte volütlü krater için bkz. Moret, 1993: cat.28, fig.12 a-b.

⁴⁹⁶ Pirch ve Junker, 2015: 1-5, Abb.1-3.

⁴⁹⁷ Johnston ve McNiven, 1996: 29, dipnot. 20.

⁴⁹⁸ RVAp II 503,75'ten aktaran Güntner, 1997: 973-974, Kat. No. 305.

volütlü krater parçası üzerinde (Mainz, Sammlung des Archäologischen Instituts der Johannes Gutenberg Universität Inv.185.5-7), sol elinde asasıyla tahtında oturan, üzerinde tiyatro giysisi ve başında taç bulunan, omuzlarına kadar inen siyah dalgali saçları ve uzun siyah dalgali bir sakalı olan Hades, sağ eliyle Amphiaraios ile el sıkışmaktadır⁴⁹⁹.

Ganymed Ressamı'na atfedilen⁵⁰⁰, yaklaşık olarak MÖ 330 civarına tarihlendirilen volütlü krater üzerinde (Schweiz, Privatslg.), sahnenin merkezinde Hades, üzerinde tiyatro giysisi, sol elinde asa, başında taç bulunmakla birlikte klismos üzerinde otururken Amphiaraios'la el sıkışmaktadır⁵⁰¹.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁵⁰² yaklaşık olarak MÖ 320/310 civarına tarihlendirilen volütlü krater (Basel, Antikenmus. BS 464.) üzerinde, sahnenin merkezinde sol elinde asası, üzerinde tiyatro giysisi, başında taç ve ayaklarında çizme bulunan, siyah uzun dalgali saçlara ve siyah dalgali bir sakala sahip olan Hades sarayında tahtında oturup Amphiaraios ile iletişim halinde resmedilirken sahnenin sağında Persephone ve Hermes, sahnenin solunda Hekate, Peirithoos ve Theseus, sahnenin aşağısında ise iki Danaid, Hermes ve dört atlı araba tasvir edilmiştir⁵⁰³.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁵⁰⁴ bir başka volütlü kraterde (Jadis Marche) ise Hades üzerinde tiyatro giysisi, başında taç, ayaklarında çizme ve sol elinde tuttuğu asasıyla taht üzerinde oturur; el sıkışma jesti görünmese de Amphiaraios ile iletişim halindedir⁵⁰⁵.

4.1.10. Hades'in Apulia Seramikleri Üzerindeki Genel Tasviri

Hades'in herhangi bir konu ile bağlantısı olmadan sahnenin merkezinde yer aldığı 8 adet Apulia seramiği görülmektedir. Seramiklerin tarihsel dağılımı MÖ 340-330'dan MÖ 320 civarına kadar görülmektedir⁵⁰⁶.

MÖ 340-330'a tarihlendirilen ve Lykurgos Ressamı'na atfedilen⁵⁰⁷ bir volütlü kraterde (Neapel, Mus. Naz. 81666 (H3222), sahnenin merkezindeki sarayın içinde kline üstünde Persephone ile oturan Hades, üzerinde khimation, başında taç, sol elinde kuş başlı asa, sağ elinde kantharos ile ziyafet esnasında görülmektedir⁵⁰⁸.

⁴⁹⁹ Eser için bkz. Güntner, 1997: 973-974, Kat. No.305; Pirch ve Junker, 2015: 1-5, Abb.1.

⁵⁰⁰ RVAp II 798, 10a'dan aktaran Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.157.

⁵⁰¹ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.157.

⁵⁰² RVAp II 865, 23'ten aktaran Güntner, 1997: 974, Kat. No. 315.

⁵⁰³ Eser için bkz. Güntner, 1997: 974, Kat. No.315.

⁵⁰⁴ RVAp Suppl. 2/2, 274, 22a1.

⁵⁰⁵ Moret, savaşçıyı Protesilaos olarak tanımlasa da eser için bkz. Moret, 1993: Cat. 28.

⁵⁰⁶ Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.124-128,131; 385-386, Kat. No.132; 386, Kat. No.134.

⁵⁰⁷ RVAp I 431, 82.

⁵⁰⁸ Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.127.

MÖ 330 civarına tarihlendirilen ve Darios Ressamı'na atfedilen⁵⁰⁹ eserde (Res.16), üzerinde khimation ve elinde kuş başlı asa bulunan, siyah dalgalı saçlara ve sakala sahip olan Hades'in, sağında sadece meşalesinin ucu görünen Persephone, solunda ise iki Heraklid, Medea ve bir erkek figürü yer almaktadır⁵¹⁰.

MÖ 330/320'ye tarihlendirilen, Baltimore Ressamı'na atfedilen⁵¹¹ eserde (Ermitaj Müz. B 1716), diphros üstünde otururken Persephone'yle iletişim halinde olan Hades'in üzerinde tiyatro giysisi, sol elinde asa, başında taç bulunur ve tanrı, siyah saç sakal ile betimlenmektedir⁵¹².

MÖ 320 civarına tarihlenen ve Baltimore Ressamı'na atfedilen⁵¹³ diğer volütlü kraterde (World Heritage Mus., 82.6.1.), üzerinde tiyatro giysisi, sol elinde asa, başında taç ile sarayın içinde taht üzerinde oturan Hades, sağ eliyle jest yaparak Persephone'yle iletişim halindedir⁵¹⁴.

MÖ 320 civarına tarihlenen, White-Saccos Ressamı'na atfedilen⁵¹⁵ volütlü krater üzerinde (Res.17), sahnenin merkezinde üzerinde tiyatro giysisi, sağ elinde kuş başlı asası ve başında tacı bulunan, ensesine inen siyah dalgalı saçlarla ve kısa siyah sakalla resmedilen Hades, sarayında Persephone'yle kline üstünde oturur; sahnenin sağında Hermes ve Orpheus, sahnenin solunda Heraklidler, Medea ve Hekate, sahnenin aşağısında ise iki Danaid görülmektedir⁵¹⁶.

Yeraltı Dünyası Ressamı'na atfedilen⁵¹⁷ ve yaklaşık olarak MÖ 320 civarına tarihlendirilen volütlü kraterin (Res.18) üzerinde, sahnenin merkezinde üzerinde tiyatro giysisi, başında taç ve sol elinde asa bulunan, dalgalı siyah kısa saç ve siyah sakal ile resmedilen Hades, sarayın içinde taht üzerindeyken sağ elini öne doğru uzatarak karşısında ayakta duran Persephone'yle iletişim kurmaktadır; sahnenin sağında Erinys veya Dike (?), Theseus, Peirithoos, Minos, Rhadamanthys ve Aiskos; sahnenin solunda Medea, Heraklidler, Orpheus, kimliği belirsiz olan bir kadın, çocuk ve genç bir delikanlı; sahnenin altında ise Sisypheos, Erinys, Hermes, Herakles, Kerberos, Hekate ve Tantalos yer almaktadır⁵¹⁸.

⁵⁰⁹ RvAp II 501, 67'den Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.128.

⁵¹⁰ Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.128.

⁵¹¹ RvAp II 864, 19'dan aktaran Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.131.

⁵¹² Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.131.

⁵¹³ RvAp Suppl. 1, 152, 23 a.

⁵¹⁴ RvAp Suppl. 1, 152, 23a; Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.134.

⁵¹⁵ Schauenburg 3, 361-368 Taf.100 1-3'ten aktaran Lindner vd.,1988: 385, Kat. No.124.

⁵¹⁶ Tanrıların naiskos içinde olduğu söylenir. Ayrıca eser için bkz. Lindner vd.,1988: 385, Kat. No.124.

⁵¹⁷ RvAp II 533, 282 Taf.194'ten aktaran Lindner vd., 1988: 385-386, Kat. No.132.

⁵¹⁸ Tanrıların naiskos içinde olduğu söylenir. Ayrıca eser için bkz. Lindner vd., 1988: 385-386, Kat. No.132.

4.2. Persephone

4.2.1. Kerberos'un Yeraltından Kaçırılışı

Persephone'nin yer aldığı, Kerberos'un yeraltındaki kaçırılış sahnelerini gösteren vazoların 19'u siyah figürlü, 3'ü kırmızı figürlü, 1'i Korinth kotylesi olmak üzere toplam 23 adettir. Bu seramikler MÖ 6. yüzyıl başlarına tarihlenen en erken eser olan Korinth kotylesi dışında MÖ 540/525'ten MÖ 500-480'e kadar dağılım gösteren Attika vazolarından oluşmaktadır. Vazolardan 1'i kotyle, 11'i amphora, 8'i hydria, 1'i sütunlu krater, 1'i kasedir⁵¹⁹.

Persephone'nin yer aldığı, Kerberos'un yeraltındaki kaçırılışını gösteren en erken eser olan, MÖ 6. yüzyıl başlarına tarihlendirilen bir Korinth kotylesidir⁵²⁰. Persephone, üstünde peplos ve pelerin⁵²¹, başında saç bandıyla (?), saçları sırtına kadar uzun bir formda, taht (?) önünde kaçan Hades'in⁵²² ve sol elinde bir taş bulunan Herakles'in arasında kollarını göğsünde kavuşturup ayakta durmaktadır⁵²³. Güntner'in dediği gibi Persephone, Herakles'in Hades'e olan saldırısında müdahale ederken gösterilmiş olabilir⁵²⁴.

Karithaios Ressamı'na atfedilen⁵²⁵ ve MÖ 530/520 civarına tarihlendirilen siyah figürlü hydrianın (Res.1) omuz kısmında, üzerinde khiton ve khimation olan, dalgalı siyah saçları arkadan toplu bir şekilde omuzlarından aşağı inen Persephone ayakta dururken sol elini yukarı kaldırmaktadır⁵²⁶.

Leagros Grup Ressamı'na atfedilen⁵²⁷ ve MÖ 520/510 civarına tarihlendirilen yazıtlı, siyah figürlü karınlı amphorada (Vatikan 372), üzerinde khiton ve khimation, başında bir taş bulunan, siyah dalgalı kâküllü saçları bukleler halinde beline kadar uzanan Persephone, sarayında diphros okladias üzerinde otururken Kerberos'u kaçırın Herakles'e bakmaktadır⁵²⁸. Boardman, elini düz bir şekilde ağzına paralel tutan Persephone'nin yaptığı bu el hareketiyle Kerberos'un kaçırılışına onay verdiğini düşünmektedir⁵²⁹.

MÖ 500 civarına tarihlendirilen ve Münih 2306 Ressamı'na atfedilen kırmızı figürlü

⁵¹⁹ Amphoralardan 1'i için bkz. ABV 477.9; Hydria için bkz. Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.141; Hydrialardan 2'si ve 1 boyunlu amphora için bkz. Smallwood, 1990: 88, Kat. No.2565; 90, Kat. No.2595; 91, Kat. No.2601; Bu dipnotta geçen eserlerin dışındakiler için bkz. Güntner, 1997: 971, Kat. No.260-262, 264-265, 267-268, 270-271; 971-972, Kat. No.272; 972, Kat. No.273-276, 278-280; Bir diğer hydria için bkz. Beazley Archive Pottery Database: <https://www.beazley.ox.ac.uk/record/E4A75B76-9A9F-47D3-88AB-4C592E3ADB0F> (erişim tarihi:22.03.2025).

⁵²⁰ Güntner, 1997: 971, Kat. No.260.

⁵²¹ Giysinin örneği için bkz. Symons, 1987: 20, fig.18.

⁵²² Boardman, 1975: 7; Lindner vd., 1988: 386, Kat. No. 136.

⁵²³ Güntner, 1997: 971, Kat. No.260.

⁵²⁴ Güntner, 1997: 971, no.260. Boardman, resmedilen tanrıçanın Athena olduğunu söylemektedir. bkz. Boardman, 1975: 7

⁵²⁵ Bothmer'in atfettiği söylenir. bkz. CVA Toledo Museum of Art 1, 14-15, Pl. 22.2.

⁵²⁶ Güntner, 1997: 971, Kat. No.264.

⁵²⁷ ABV 368, 107.

⁵²⁸ Güntner, 1997: 971, no.261.

⁵²⁹ Boardman, 1975: 8 Pl.IIc.

amphorada (Res.19), üzerinde khiton ve pelerin, başında bir taç bulunan, siyah ve dalgalı saçlarıyla sarayında ayakta duran Persephone, Herakles'e bakarak sağ elini düz bir şekilde öne doğru uzatıp sol elini karnı hizasında tutarak sağa doğru gitmektedir⁵³⁰. Kerberos kaçırılırken arkasına dönüşü ve sergilediği jest ile Persephone, yukarıda bahsedilen seramikte olduğu gibi Herakles'in girişimine onay veriyor gibidir⁵³¹.

MÖ 500-480'e tarihlendirilen ve Eucharides Ressamı'na atfedilen⁵³² siyah figürlü hydria (London, Market Christie's 202284) üzerinde, Persephone, Hermes ve Kerberos'u zincirinden tutan Herakles görülmektedir⁵³³. Persephone'nin üstünde khimation ve khiton görülmekle birlikte saçları burada bahsi geçen diğer vazolardan farklı olarak ensesinde toplanan bir topuz şeklinde verilmiştir. Bununla birlikte yeraltı girişinde sol elinde asasıyla ayakta duran tanrıça arkasını dönerek Herakles ve Hermes tarafından götürülen Kerberos'a bakmaktadır⁵³⁴.

4.2.2. Sisyphos'un Cezası

Tanrıça, Sysphos'un yeraltındaki cezasının da resmedildiği 10 adet siyah figürlü Attika vazosu üzerinde görülmektedir. Bu eserler arasında, 7 adet boyunlu amphora, 1 adet pelike, 2 adet lekythos bulunmaktadır. Bununla birlikte vazolar MÖ 530/520'den MÖ 480-470'e kadar görülmektedir⁵³⁵.

En erken eser olan, MÖ 530/520'ye tarihlendirilen ve Swing Ressamı'na atfedilen⁵³⁶ boyunlu amphorada (Res.20) Persephone, üzerinde balık pulu desenine sahip bir peplos ve başından ayak bileklerine kadar uzanan elleriyle tuttuğu peleriniyle Aias ve Sisyphos arasında görülmektedir⁵³⁷.

Nikoxenos Ressamı'na atfedilen⁵³⁸ ve MÖ 520/510 civarına tarihlenen eserde (Res.21), üzerinde khiton ve khimation, başında bir çember (?), sol elinde ise asa bulunan, siyah dalgalı saçları omuzlarından aşağıya inen Persephone, sarayında kuğu başlı bir klismos üzerinde otururken sağ elini Sisyphos'a doğru düz bir biçimde uzatmıştır⁵³⁹.

⁵³⁰ CVA Munich 4, 20-21, Taf.182; Güntner, 1997: 972, Kat. No.279.

⁵³¹ Persephone'nin duruş ve jestinin, bu olay karşısındaki dehşetini veya onayını temsil ettiği düşünülmektedir. bkz. CVA Munich 4, 20-21, Taf.182.

⁵³² ARV 232, 3.

⁵³³ Smallwood, 1990: 88, Kat. No.2565; Eserin son kaydedildiği koleksiyon için bkz. Beazley Archive Pottery Database: <https://www.beazley.ox.ac.uk/record/0CF21B03-1088-4D6F-8290-1E7D35F7ADFC> (erişim tarihi: 02.06.2025).

⁵³⁴ Charlton, tanrıçanın Hermes'e baktığını söyler. bkz. Charlton, 1958: 20-21, Pl.I X a-b.

⁵³⁵ Oakley, 1994: 783, Kat. No.12; 783-784, Kat. No.13; 784, Kat. No.19; Güntner, 1997: 972, Kat. No.281-287.

⁵³⁶ ABV 308, 81.

⁵³⁷ Tanrıçanın khiton giydiğini söylemektedir. Ayrıca eserler için bkz. CVA München 7 64-65, Taf. 361;

Güntner, 1997: 972, Kat. No.281.

⁵³⁸ ABV 392, 2.

⁵³⁹ Güntner, 1997: 972, Kat. No.282.

Leagros Grup Ressamı'na atfedilen⁵⁴⁰ ve MÖ 510 civarına tarihlendirilen diğer eserde (Res.22), sahnenin solunda üzerinde khiton ve khimation, sol elinde buğday başakları bulunan, siyah renkli dalgalı saçları ensesinde toplanarak omuzundan aşağı inen Persephone, sarayının içinde tabure (diphros okladias) üzerinde otururken sahnenin sağındaki Sisypheos'a doğru sağ eliyle bir jest yapmaktadır⁵⁴¹.

Edinburgh Ressam Çevresi'ne atfedilen⁵⁴² ve yaklaşık olarak MÖ 510 civarına tarihlendirilen amphorada (Paris, Louvre F382), diphros okladias üstünde oturan Persephone'nin üzerinde khiton ve khimation görülmekle birlikte yukarıda bahsi geçen diğer vazoların aksine burada elinde buğday başakları veya bir asa tutmaz; ellerini cezasını yapmaya koyulan Sisypheos'a doğru uzatmıştır⁵⁴³.

Akheloos Ressamı'na atfedilen⁵⁴⁴ ve MÖ 510/500 civarı tarihlenen eserde (Res.6-7), sahnenin solunda bir kaya üstünde otururken Sisypheos'a bakan Persephone'nin, üzerinde khiton ve khimation, başında bir taç, sol elinde ise buğday başakları görülmekle birlikte sağ eli giysisinin altında kendine doğru dönmüş biçimdedir; sahnenin ortasında cezasını çeken Sisypheos, sahnenin sağında ise kaya üzerinde Hades yer almaktadır⁵⁴⁵. Seramiğin B yüzünde benzer sahne görülse de Persephone kuğu başlı arkalıkl bir sandalye (klismos) üzerinde, sol elinde buğday başaklarıyla, sağ eli ise giysisinin altında gizlenmiş bir formda A yüzünden farklı olarak resmedilmiştir⁵⁴⁶.

En geç eser olan, MÖ 480-470'e tarihlendirilen ve Haimon Ressamı'na atfedilen⁵⁴⁷ lekythosda ise Persephone (?), giysili ve asalı (?) olarak ayakta durmaktadır⁵⁴⁸.

4.2.3. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı

Persephone'nin kaçırılışını konu alan eserler 16 adettir⁵⁴⁹.

Attika vazoları içinde en erken eser olan, Onionokles Ressamı'na atfedilen ve MÖ 470 civarına tarihlendirilen amphora (Neapel, Mus. Naz. H 3091) üzerinde, Hades'ten kaçan Persephone, üzerinde khiton ve khimation, başında taç ile betimlenmiştir⁵⁵⁰.

Apulia Seramikleri arasında en erken eser olan bir çan krater parçası (Res.8),

⁵⁴⁰ ABV 371, 153.

⁵⁴¹ CVA Leiden 1, 27 Pl.33; Oakley tanrıçanın verandada oturduğunu söyler. bkz. Oakley, 1994: 783, Kat. No.9; Güntner, 1997: 972, Kat. No. 284.

⁵⁴² ABV 483.

⁵⁴³ Güntner, 1997: 972, Kat. No. 285.

⁵⁴⁴ ABV 383, 12.

⁵⁴⁵ CVA München 9 24-25, Taf.12,3; 15, 1-2; Güntner, 1997: 972, Kat. No.287.

⁵⁴⁶ CVA München 9 24-25, Taf.12,3; 15, 1-2.

⁵⁴⁷ Para 279.

⁵⁴⁸ CVA Bucurest 1, 34 Pl. 9-10; Oakley, 1994: 784, Kat. No.19.

⁵⁴⁹ Güntner, 1997: 967, Kat. No.183, 187-196; 968, Kat. No. 197-201; bkz. Hades s.30.

⁵⁵⁰ Güntner, 1997: 967, Kat. No.183.

Dionysos'un Doğumunun Yakın Ressamı'na atfedilmiştir⁵⁵¹. MÖ 370/360 civarına tarihlendirilen eser üzerinde, Hades tarafından sıkıca tutulan ve kurtulmaya çalışan Persephone, üzerinde bir göğsü açık bırakan, işlemeli ve vücut hatlarını gösteren bir giysiyle ve çeşitli takılarla resmedilmiştir⁵⁵².

Yeraltı Dünyası Ressamı'na atfedilen⁵⁵³ ve MÖ 340/330 civarına tarihlendirilen Apulia lekythosunda (Ehem. London, Kunsthandel), konuya bir arabacı eklenir ve Hades tarafından beli sıkıca kavranan Persephone, üzerinde khiton, başında taç ve duvakla at arabası üstünde ayakta, gelin jestiyle görülmektedir⁵⁵⁴.

Apulia seramikleri arasında MÖ 320/310 civarına tarihlendirilen ve konu dahilinde en geç eserler arasında yer alan, White Saccos Ressamı'na atfedilen⁵⁵⁵ hydria (Res.9) üzerindeki Persephone, at arabasında kendisini sıkıca tutan Hades'in yanında, başında taç ve duvağıyla, sağ eliyle arabadan tutunup sol eliyle gelin jesti yaparak oturmaktadır⁵⁵⁶.

White Saccos Ressamı'na atfedilen⁵⁵⁷ ve MÖ 320/310'a tarihlendirilen hydria (Ehem. London, Kunsthandel. Sotheby 17.7.1985 Nr.341) üzerinde, at arabasında sağ elini uzatarak Hades'ten kurtulmaya çalışan ve sol eliyle ise gelin jesti yapan Persephone, başında taç ve duvakla görülür⁵⁵⁸.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁵⁵⁹ ve MÖ 320/310 civarına tarihlendirilen⁵⁶⁰ hydria (Bari, Coll. Macinagrossa 26.) üzerinde, Hades'in kollarından kurtulmaya çalışan Persephone, üzerinde khiton(?), sol kolunda kumaş veya duvak, vücudunda ise çeşitli takılarla resmedilmiştir⁵⁶¹. Ayrıca seramik üstünde, Demeter ilahisinde bahsi geçen Persephone'nin oyun arkadaşlarından Athena ve Artemis⁵⁶² dışında Eros ve Aphrodite de görülmektedir⁵⁶³.

4.2.4. Persephone'nin Yeraltına Getirilişi veya Yeryüzüne Götürülüşü

Leagros Grup Ressamı'na atfedilen⁵⁶⁴ ve MÖ 520/510 civarına tarihlendirilen tek bir Attika eserinde (Res.10), sahnenin merkezinde üzerinde beyaz boyayla yapılmış incelikli

⁵⁵¹ RVAp I 42, 39.

⁵⁵² Güntner, 1997: 967, Kat. No.194.

⁵⁵³ RVAP Suppl. 1, 83, 281 a.

⁵⁵⁴ Güntner, Persephone'nin duvağını tutuşunu gelin jesti olarak tanımlanmıştır. Ayrıca eser için bkz. Güntner, 1997: 967, Kat. No.191.

⁵⁵⁵ RVAp II 871, 57a; Suppl.1, 183'ten aktaran Güntner, 1997: 967, Kat. No. 192.

⁵⁵⁶ Güntner, 1997: 967, Kat. No. 192.

⁵⁵⁷ RVAp Suppl. 2/2, 353, E1.

⁵⁵⁸ RVAp Suppl. 2/2, 353, E1; Güntner, 1997: 968, Kat. No. 200.

⁵⁵⁹ RVAp II 871, 57 Taf. 333'ten aktaran Güntner, 1997: 968, Kat. No.199.

⁵⁶⁰ Lindner, 1988:384, Kat. No.113.

⁵⁶¹ Güntner, 1997: 968, Kat. No.199.

⁵⁶² Hom. h. Demeter. 415-425.

⁵⁶³ Güntner, 1997: 968, Kat. No.199.

⁵⁶⁴ Seramiğin A yüzü Akheloos Ressamına atfedilebileceğini söyler. bkz. ABV 373,16.

süslemeler olan khiton ve khimationu, ellerinde buğday başağı ve başında bir saç bandı olan; saçları dalgalı açık verilen Persephone, Hermes’le yeryüzüne gidiyorken⁵⁶⁵ Hades’e doğru bakar⁵⁶⁶.

Tanrıçanın yeraltına getirilişini veya yeraltından yeryüzüne götürülüşünü anlatan Apulia eserleri 1’i amphora diğeri volütlü krater olmak üzere 2 adettir.

Patera Ressamı’na atfedilen⁵⁶⁷ ve MÖ 320 civarına tarihlenen amphorada (Res.11), sahnenin merkezinde başında taç ve duvak görülen, saçları topuz formunda olan Persephone, sağ eliyle duvağını, sol eliyle ise bir çelenk (?) tutmakla birlikte sol koluyla meşalesi üzerine yaslanırken Hades’le iletişim halindedir; sahnenin solunda sandık ve şemsiye tutan bir kadın figürü, sahnenin sağında ise Hermes görülmektedir⁵⁶⁸.

Louvre K 67 Ressamı’na atfedilen⁵⁶⁹ ve MÖ 320/310 civarına tarihlendirilen volütlü krater üzerinde, sahnenin merkezinde başında bir taç ve duvağı bulunan, saçları topuz formunda olan ve sağ eliyle duvağını tutan sarayın içindeki Persephone, Hades’le Hermes’in konuşmasını izler; sahnenin altında birkaç Danaid, sahnenin sağında ve solunda kadın ile erkek figürleri ve bir Nike görülmektedir⁵⁷⁰.

İki Apulia seramiği üzerinde de Persephone, Demeter’e ilahide de söylendiği gibi yeryüzündeki annesine getirilecek olabilir⁵⁷¹ veya yeryüzünden Hades’e geri getirilmiş⁵⁷² olabilir.

4.2.5. Persephone’nin Yeraltından Yeryüzüne Çıktığı An

Bu başlık altında Persephone’nin yeraltından çıkış anının betimlendiği sadece isminin yazılı olduğu kesinlik gösteren eserlere yer verilmiştir⁵⁷³.

MÖ 450/440 civarına tarihlendirilen ve Persephone Ressamı’na atfedilen⁵⁷⁴ yazıtlı çan krater üzerinde (Res.23) Hermes, Demeter ve Hekate’yle görülen Persephone, yeraltından yukarı doğru çıkarken üzerinde khiton ve khimation, başında diadem ve duvak, boynunda kolye

⁵⁶⁵ Eser üzerinde Persephone’nin yeryüzüne götürülüşünün tasvir edildiği söylenmektedir bkz. Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.148, CVA British Museum 4, 9, 3b; Siebert, 1990: 335, Kat. No. 587; Güntner, Kore’nin geri alındığını söyler. bkz. Güntner, 1997: 972, Kat. No. 288.

⁵⁶⁶ Oakley, 1994: 783, Kat. No.10; Güntner, 1997: 972, Kat. No.288.

⁵⁶⁷ RVAp II 733, 45 Taf.271’den aktaran Güntner, 1997: 974, Kat. No.311.

⁵⁶⁸ Güntner, 1997: 974, Kat. No.311.

⁵⁶⁹ RVAp II 930, 117’den aktaran Güntner, 1997: 973, Kat. No.304.

⁵⁷⁰ Eserin tanımı için bkz. Güntner, 1997:973, Kat. No.304.

⁵⁷¹ Hom. h. Demeter. 334-349.

⁵⁷² Persephone’nin Hades’e geri getirildiği söylenmektedir. bkz. Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.149-150.

⁵⁷³ Güntner’in bu konu dahilinde katologuna dahil ettiği diğer eserler için bkz. Güntner, 1997: 970-971, Kat. No. 249, 251, 253.

⁵⁷⁴ ARV² 1012,1.

ile görülmektedir⁵⁷⁵.

Polygnotos Ressamı'na atfedilen⁵⁷⁶ ve yaklaşık olarak MÖ 430 civarına tarihlendirilen⁵⁷⁷ yazıtlı kraterde (Staatl. Kunstslg. Albertinum 350), Hermes ve dans eden 3 Pan ile resmedilen Persephone, yeraltından çıkmaktadır⁵⁷⁸.

4.2.6. Peirithoos ve Theseus Yeraltında

Peirithoos ve Theseus'un yeraltında cezalandırıldığını resmeden 2 adet krater üzerinde Persephone görülmektedir.

Nekyia Ressamı'na atfedilen⁵⁷⁹ ve MÖ 450/440'a tarihlendirilen⁵⁸⁰ Attika kırmızı figürlü kalyks kraterinde (Res.12-13) yeraltı yöneticisi Persephone⁵⁸¹, sol elinde asasıyla, başı örtülü bir halde sarayındaki basamaklı bir klismos üzerinde oturmakta olup karşıya bakmaktadır⁵⁸².

Suckling ve Salting Ressamı'na atfedilen⁵⁸³ ve MÖ 360/350 civarına tarihlendirilen Apulia volütlü kraterinde (Res.14), başında duvaklı bir taç, ayaklarında sandalet, iki elinde yanan meşaleler ve vücudunda çeşitli takılar (bilezik, küpe, kolye) görülen Persephone, ayakta dururken cezalandırılan Peirithoos'a bakmaktadır⁵⁸⁴.

4.2.7. Orpheus'un Hades'teki Resitali

Apulia seramikleri arasında Orpheus'un Hades'teki resitalinde Persephone'nin konuyla bağlantılı olduğunu gösteren 5 adet eser vardır. Bu eserlerden 1'i krater, 1'i kalyks krater, 1'i volütlü krater, 2'si ise amphoradır. En eski eser MÖ 4. yy. başlarına tarihlendirilmekle birlikte, diğer eserlerin MÖ 340 civarından MÖ 320 civarına kadar dağılım gösterdiği görülmektedir⁵⁸⁵.

MÖ 4. yy. başlarına tarihlendirilen⁵⁸⁶ krater parçasında (Ruvo, Mus. Jatta (ehem. Slg. Fenicia), üzerinde transparan bir khiton, başında duvağı ve tacı, sağ elinde ise asa olan Persephone, saray içinde ayakta durup karşıdaki Orpheus'u dinlemekte; sahnenin geri kalanında ise Hekate, Eumenides, Kerberos, Eurydike ve kanatlı bir kadın figürü

⁵⁷⁵ Güntner, 1997: 970, Kat. No.250.

⁵⁷⁶ ARV² 1056, 95.

⁵⁷⁷ Siebert, 1993: 339, Kat. No. 639.

⁵⁷⁸ Güntner, 1997: 970-971, Kat. No.252.

⁵⁷⁹ ARV² 1086, 1.

⁵⁸⁰ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.151.

⁵⁸¹ Servadei, 2005: 171, Fig.72.

⁵⁸² Güntner, 1997: 973, Kat. No.294; bkz. Hades s.32

⁵⁸³ RVAp I 397,14.

⁵⁸⁴ Güntner, 1997: 974, Kat. No.309; Bernabe, 2021: 794, fig.1.

⁵⁸⁵ Amphora için bkz. Moret, 1993: 325, Cat.40; Amphora dışında bahsi geçen diğer eserlerin tamamı için bkz.

Güntner, 1997: 973, Kat. No.295; 974, Kat. No.306-307, 312.

⁵⁸⁶ Lindner vd.,1988: 385, Kat. No.123.

bulunmaktadır⁵⁸⁷.

Lykurgos Ressamı çevresine atfedilen⁵⁸⁸ ve yaklaşık olarak MÖ 340 civarına tarihlendirilen⁵⁸⁹ volütlü kraterde (Karlsruhe, Bad. Landesmus. B4.), üzerinde khiton, başında taç, sağ elinde asasıyla sarayında tahtta oturan Persephone, Orpheus'un sarayın önünde lirini icra ettiği sırada yanında bulunan Hades'le iletişim halindedir⁵⁹⁰.

MÖ 320 civarına tarihlendirilen ve Patera Ressamı'na atfedilebileceği düşünülen⁵⁹¹ amphorada (Tarent. Mus. Naz. 76. 010), sahnenin sağında üzerinde khiton ve sol elinde meşale görülen Persephone, Hades'in arkasında ayakta dururken Orpheus'u dinlemekte; sahnenin solunda ise Hekate, Kerberos, Herakles ve Hermes görülmektedir⁵⁹².

Baltimore Ressamı'na atfedilen amphorada, üzerinde khiton, başında taç ve duvak, üstünde çeşitli takılarla (kolye, küpe, bilezik) sarayında ayakta dururken resmedilen Persephone, Hades'in tahtına sol kolunu yaslamakta ve Orpheus'u dinlemektedir⁵⁹³.

4.2.8. Orpheus'un Eurydike'yi Hades'ten Kurtarışı

Orpheus'un Eurydike'yi yeraltından kurtarışında Persephone'nin de resmedildiği bir eser bulunmaktadır.

Yeraltı Ressamı'na atfedilen⁵⁹⁴ ve yaklaşık olarak MÖ 340/330 civarına tarihlendirilen volütlü kraterde (Neapel, Mus Naz. Stg. 709.), üzerinde khiton ve sol elinde asa bulunan, saçları uzun ve dalgalı formda olan Persephone tahtında otururken Orpheus ve Eurydike'den tarafa bakar ve sağ eliyle yaptığı jest ile iletişim halindedir⁵⁹⁵.

4.2.9. Dionysos'un Hades'e Gelişi

Dionysos'un yeraltına gelişini gösteren 1 eserde Persephone de yer almaktadır.

Dareios Ressamı'na atfedilen ve MÖ 340 civarına tarihlendirilen yazıtlı amphorada (Res.15), üzerinde khiton, başında taç ve duvak, iki elinde ise çapraz tuttuğu bir haç meşalesi olan Persephone, sarayında ayakta durur ve Hades'le el sıkışan Dionysos'a bakmaktadır⁵⁹⁶.

⁵⁸⁷ Güntner, naiskosda olduğunu söyler ve eser için bkz. Güntner, 1997: 974, Kat. No.307.

⁵⁸⁸ RVAp I 431, 81.

⁵⁸⁹ Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.130.

⁵⁹⁰ Güntner, 1997: 974, Kat. No.306.

⁵⁹¹ RVAp II 763, 293 Taf.284,1'den aktaran Güntner,1997: 974, Kat. No.312.

⁵⁹² Güntner, 1997: 974, Kat. No.312.

⁵⁹³ RVAp Supp. 2/2, 279, 40g; Eser için bkz. Moret, 1993: 325, Cat.40, 9a-d.

⁵⁹⁴ RVAp II 533, 284 Taf.196'dan aktaran Güntner,1997: 974, Kat. No.313.

⁵⁹⁵ Güntner, 1997: 974, Kat. No.313; bkz. Hades s.34.

⁵⁹⁶ RVAp Suppl. 2/3, 508, 41a1; Güntner, tanrıların naiskos içinde olduğunu söyler ve eser için bkz. Güntner, 1997: 973, Kat. No.302; bkz. Dionysos s.62

4.2.10. Amphiaraios'un Hades'e Gelişi

Amphiaraios'un Hades'e gelişini konu alan 5 volütlü krater üzerinde Persephone'nin resmedildiği görülmektedir⁵⁹⁷.

Dareios Ressamı'na atfedilen⁵⁹⁸ ve yaklaşık olarak MÖ 335 civarına tarihlendirilen krater parçasında (Mainz, Univ. 185) Persephone, sarayda Amphiaraios'la el sıkışan Hades'in yanında, duvağını sağ eliyle tutarken resmedilmiştir⁵⁹⁹.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁶⁰⁰ ve MÖ 320 civarına tarihlendirilen eserde (Pulsano, Slg. Guarini) Persephone, üzerinde khiton, başında taç ve duvak, sağ kolunda meşale, sağ elinde çelenk ve solunda yelpazeyle otururken resmedilmiştir⁶⁰¹.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁶⁰² ve yaklaşık olarak MÖ 320/310 civarına tarihlendirilen volütlü kraterde (Basel, Antikenmus. BS 464.), üzerinde transparan bir khiton, başında taç ve duvak, sol elinde meşale, sağ elinin üstünde kuş, vücudunda çeşitli takılar (kolye, küpe, yüzük, bilezik) ve ayaklarının yakınında yelpaze bulunan Persephone, sağ eliyle duvağını tutarken Hermes'le iletişim halindedir⁶⁰³.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁶⁰⁴ bir diğer eserde (Jadis Marche) tanrıçanın meşalesine yaslanarak ayakta durması, sağ eliyle giysinin eteğini tutması ve sol eliyle duvağını tutması dışında bir önceki eserle benzer şekilde resmedilmiştir⁶⁰⁵.

4.2.11. Apulia Seramikleri Üzerinde Persephone'nin Genel Tasviri

Apulia seramikleri üzerinde Persephone'nin herhangi bir konuya dahil olmadan yer aldığı 7 adet volütlü krater bulunmaktadır. Eserlerin tarihsel dağılımı MÖ 340-330 civarından MÖ 320 civarına kadar görülmektedir⁶⁰⁶.

Lykurgos Ressamına atfedilen⁶⁰⁷ ve MÖ 340-330 civarına tarihlenen⁶⁰⁸ volütlü kraterde (Neapel, Mus. Naz. 81666 (H3222)), üzerinde khiton, başında taç, sağ kolunda bir meşale, sol elinde ise bir phiale (?) olan Persephone, sarayın içinde Hades'le birlikte kline üzerinde

⁵⁹⁷ Volütlü kraterin 1'i için bkz. Moret, 1993: Cat.28; Diğer volütlü kraterler için bkz. Güntner, 1997: 973-974, Kat. No. 305; 974, Kat. No.314-316.

⁵⁹⁸ RVAp II 503, 75'ten aktaran Güntner, 1997: 973-974, Kat. No.305.

⁵⁹⁹ Güntner, 1997: 973-974, Kat. No.305.

⁶⁰⁰ RVAp Suppl. 2/2, 274, 22a2.

⁶⁰¹ Güntner, 1997: 974, Kat. No.314.

⁶⁰² RVAp II 865, 23'ten aktaran Güntner, 1997: 974, Kat. No.315.

⁶⁰³ Güntner, 1997: 974, Kat. No.315; bkz. Hades s.35.

⁶⁰⁴ RVAp Suppl. 2/2, 274, 22 a1.

⁶⁰⁵ Moret savaşıyı Protesilaos olarak kabul etse de eser için bkz. Moret, 1993: Cat.28.

⁶⁰⁶ Eserlerin tamamı için bkz. Güntner, 1997: 973, Kat. No. 296-300, 303; 974, Kat. No.310.

⁶⁰⁷ RVAp I 431, 82.

⁶⁰⁸ Lindner, 1988: 385, Kat. No.127.

otururken ziyafet düzenlemektedirler⁶⁰⁹.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁶¹⁰ ve MÖ 320 civarına tarihlenen diğer eserde (World Heritage Mus., 82.6.1.), üstünde khiton, başında taç ve duvağı olan Persephone, sarayında tahtının önünde ayakta dururken sağ kolundaki meşaleyle yaslanarak Hades'le iletişim kurmaktadır⁶¹¹.

MÖ 320 civarına tarihlenen ve White Saccos Ressamı'na atfedilen⁶¹² volütlü kraterde (Res.17) Persephone, üzerinde tiyatro kostümü, başında taç ve duvak, sağ elinde meşaleyle sarayda kiline üzerinde Hades'le oturmaktadır⁶¹³.

Yeraltı Dünyası Ressamı'na atfedilen⁶¹⁴ ve yaklaşık olarak MÖ 320'ye tarihlendirilen⁶¹⁵ eserde (Res.18), üzerinde tiyatro giysisi (?), başında taç ve duvak bulunan; sarayın içinde iki eliyle çapraz tuttuğu meşaleyle ayakta duran Persephone, Hades'le diyalog halindedir⁶¹⁶.

4.3. Hermes

4.3.1. Kerberos'un Yeraltından Kaçırılışı

Kerberos'un yeraltından kaçırıldığı sahneleri gösteren seramiklerde Hermes, en erken MÖ 6. yüzyıl başlarına tarihlenen bir Korinth kotylesinde ve MÖ 550'den MÖ 480 yılları arasında bir tarih skalası gösteren 22 adet Attika seramiğinde resmedilmiştir. Bunların 19'u siyah figürlü, 2'si kırmızı figürlüdür. Seramikler içinde 1 adet kotyle, 1 adet sütunlu krater, 10 adet amphora, 10 adet hydria bulunmaktadır⁶¹⁷.

En erken eser olan, MÖ. 6. yy. başlarına tarihlenen bir Korint kotylesi üstünde Kerberos'un yeraltından kaçırılışında üzerinde khiton ve pelerin (?), başında petasos, sol elinde kerykeionu ve kanatlı ayakkabılarıyla resmedilen Hermes⁶¹⁸, Kerberos'un kaçırılışı sırasında sağ eliyle Herakles'in Hades'e olan saldırısına mâni olmaya çalışırken bir yandan Hades ile

⁶⁰⁹ Eser tanımı için bkz. Güntner, 1997: 973, Kat. No. 296.

⁶¹⁰ RVAp Suppl. 1, 152, 23a.

⁶¹¹ RVAp Suppl. 1, 152, 23a; Tanrıların naiskos içinde olduklarını savunur ayrıca eser tanımı için bkz. Güntner, 1997: 973, Kat. No.300.

⁶¹² RVAp Suppl. 2/2, 351, A1.

⁶¹³ RVAp Suppl. 2/2, 351, A1; Güntner, 1997: 973, Kat. No.298; bkz. Hades s.36.

⁶¹⁴ RVAp II 533, 282 Taf. 194'ten aktaran Güntner, 1997: 973. Kat. No.303

⁶¹⁵ Tarih için bkz. Lindner vd., 1988: 385-386, Kat. No.132.

⁶¹⁶ Güntner, 1997: 973. Kat. No.303.

⁶¹⁷ Amphoralardan 1'i için bkz. ABV 477.9; Hydrialardan 1'i için bkz. Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.143; Hydrialardan 2'si için bkz. Smallwood, 1990: 88, Kat. No.2565; 90, Kat. No.2595; Eserlerden 1 skyphos, 6 amphora, 2 hydria için bkz. Siebert, 1990: 329, Kat. No.511-512, 514-515a-c, 516-517, 519b; Eserlerden 4 amphora, 3 hydria, 1 sütunlu krater için bkz. Güntner, 1997: 971, Kat. No.264-265,267; 971-972, Kat. No.272; 972, Kat. No.273,275-276, 278; Bir diğer hydria için bkz. Beazley Archive Pottery Database: <https://www.beazley.ox.ac.uk/record/E4A75B76-9A9F-47D3-88AB-4C592E3ADB0F> (erişim tarihi:26.03.2025).

⁶¹⁸ Siebert, 1990: 329, Kat. No.311.

iletişim kurarak durumu açıklığa kavuşturuyor olabilir⁶¹⁹.

Karithaios Ressamı'na atfedilen⁶²⁰ ve MÖ 530/520 civarına tarihlendirilen siyah figürlü hydria (Res.1) üzerinde Hermes, sol kolunu öne doğru uzatarak Kerberos'u götüren Herakles ile iletişim kurar ve birlikte Athena'ya doğru ilerlemektedirler⁶²¹. Hermes, üzerinde khlamys, sağ elinde kerykeion, başında petasos, ayaklarında ise çizme ile görülmektedir⁶²².

Beazley tarafından Akheloos Ressamı'na atfedilen⁶²³, siyah figürlü hydria (Res.2) yaklaşık olarak MÖ 510 yılına tarihlendirilmiştir⁶²⁴. Başında petasos, sol elinde kerykeionu bulunan Hermes, sağ elini öne doğru uzatarak Kerberos'un kaçırılışı sırasında Athena, Herakles ve Hades arasındaki gerginliğe müdahale etmek istiyor olabilir⁶²⁵.

Leagros Ressamı'na atfedilen ve MÖ 510/500 civarına tarihlendirilen hydria (Res.24) eserinde, üzerinde tunik (?), sol kolunda pelerin, başında petasos ve ayaklarında kanatlı ayakkabılar ile resmedilen Hermes, Herakles'in arkasında yere sağ dizini koyup sağ elindeki kerykeionu Kerberos'a doğru uzatır⁶²⁶. Bu sahnede diğer eserlerde görülen Persephone yoktur fakat Siebert'in dediği gibi kaçırma görevinin tamamlandığı görülmektedir⁶²⁷.

Münih Ressamı'na atfedilen⁶²⁸, MÖ 500 civarına tarihlendirilen kırmızı figürlü amphorada (Res.19), üzerinde khiton, başında petasos (?), ayaklarında çizme bulunan; sakalı ve sırtına kadar uzanan saçları siyah olan Hermes, sağ dizini yere koyup sağ elinde görülen kerykeionu Kerberos'a doğru uzatırken resmedilmiştir⁶²⁹.

Attika seramikleri arasında Kerberos'un kaçırılışını resmeden sahnelerde Hermes'in yer aldığı en geç eser olan, Eucharides Ressamı'na atfedilen⁶³⁰ ve MÖ 500-480 civarına tarihlendirilen siyah figürlü hydria (London, Market, Christie's) üzerinde, başında petasos, sağ elinde kerykeion, ayaklarında çizme olan Hermes, Kerberos'a doğru ilerlerken arkasından gelen Herakles'e bakarak sol elini havaya kaldırır⁶³¹. Burada Hermes rehber görevini yerine

⁶¹⁹ Herakles'in Hades'e saldırdığı ve Hermes'in müdahale ettiği görüş için bkz. Boardman, 1975: 7; Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.136; Güntner, 1997: 971, Kat. No.260; Herakles'in Persephone'ye saldıracağı ve Hermes'in bu duruma mâni olmak istediği düşüncesi için bkz. Siebert, 1990: 329, Kat. No.511.

⁶²⁰ Bothmer'in Karithaios ressamına atfettiği söylenir. bkz. CVA Toledo Museum of Art 1, 14-15, Pl.22.2.

⁶²¹ Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.140; Güntner, 1997: 971, Kat. No.264.

⁶²² CVA Toledo Museum of Art 1, 14-15, Pl. 22.2.

⁶²³ ABV 384, 25; 696.

⁶²⁴ Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.143.

⁶²⁵ Hades'in köpeğin kaçırılışına mâni olmaya çalıştığına dair görüş için bkz. Boardman, 1975: 8, Pl. IIIa; Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.143; Boardman'a göre Hermes'in buradaki niyeti Kerberos'u, Athena ve Herakles'e tanıttırıyor olabileceğidir. bkz. Boardman, 1975: 8, Pl. IIIa.

⁶²⁶ Siebert, 1990: 329, Kat. No.515 b.

⁶²⁷ Siebert, 1990: 329, Kat. No.515.

⁶²⁸ ARV2 225, 1.

⁶²⁹ CVA Münich 4, 20-21, Taf. 182; Siebert, 1990: 329, Kat. No.517.

⁶³⁰ ARV 232, 3.

⁶³¹ Charlton, 1958: 20-21, Pl.I X a-b; Smallwood, 1990: 88, Kat. No.2565; Eserin koleksiyon kaydı için bkz.

Beazley Archive Pottery Database: <https://www.beazley.ox.ac.uk/record/0CF21B03-1088-4D6F-8290-1E7D35F7ADFC> (erişim tarihi: 02.06.2025).

getirerek Herakles'in ne tarafa doğru ilerleyeceğini ve ne yapması gerektiğini söylüyor olabilir⁶³².

Hermes'in Kerberos'un kaçırılışında yer aldığı Apulia seramiklerinin 3'ü volütlü krater 1'i amphora olmak üzere 4 adettir. Lidner'in tarihlendirmesine göre eserler MÖ 340 civarından MÖ 320 civarına kadar dağılım göstermektedir⁶³³.

Apulia seramikleri içinde Kerberos'un kaçırılış sahnesinde Hermes'i de gösteren en eski eser (Karlsruhe Bad. Landesmus B4), Lykurgos Ressamı Çevresi'ne atfedilen⁶³⁴ ve MÖ 340 civarına tarihlendirilen bir volütlü kraterdir⁶³⁵. Hermes, genel olarak çıplak olsa da kolunda şal (?), ayaklarında çizme, ensesinde petasos, sol elinde kerykeion ve başında taç ile resmedilmiştir. Tanrı, sağ eliyle Herakles'e nereye gideceğini göstererek rehberlik etmektedir.

Lykurgos Ressamı Yakınları'na atfedilebileceği düşünülen⁶³⁶ ve MÖ 330 civarına tarihlendirilen volütlü krater (Neapel, Mus. Naz. 81666) üzerinde Hermes, pelerininin sırtında olması ve taşsız olması dışında yukarıdaki eserle benzer formda verilmiştir⁶³⁷.

Yeraltı Dünyası Ressamı'na atfedilen⁶³⁸ ve MÖ 320 civarına tarihlendirilen volütlü kraterde (Res.18) Hermes, sırtında pelerini, ayaklarında kanatlı ayakkabıları ve sağ kolunu daha yukarı kaldırması dışında yukarıdaki eserlerle benzer formda görülmektedir⁶³⁹.

Patera Ressamı'na ait olabileceği düşünülen⁶⁴⁰ ve MÖ 320 civarına tarihlendirilen amphorada (Tarent, Mus. Naz. 76.010) ise Hermes, üzerinde khlamys ve başındaki petasos dışında diğer eserlerle aynı formda görülmektedir⁶⁴¹.

4.3.2. Sisypheos'un Cezası

Hermes, Kleophares Ressamı'na atfedilen⁶⁴², MÖ 500/490 civarına tarihlendirilen ve Sisypheos'un cezasını konu eden bir adet siyah figürlü amphorada (St. Louis, Art. Mus) Kerberos ile yeraltında görülmektedir⁶⁴³. Üzerinde khlamys, başında petasos ayaklarında çizme ve sağ elinde kerykeion bulunan, saçları ensede toplanan ve sakallı olan Hermes, yeraltının girişinden ilerlerken arkasını dönüp sol elini öne doğru uzatarak Sisypheos ile iletişim

⁶³² Benzer fikir için bkz. Charlton, 1958: 20-21, Pl.I X a-b.

⁶³³ Eserlerin tamamı için bkz. Lindner vd., 1988:385, Kat. No.127, 130; 385-386, Kat. No.132; 386, Kat. No.133.

⁶³⁴ RVAp I 431, 81 Taf.160, 1.

⁶³⁵ Eser için bkz. Lindner vd. 1988: 385, Kat. No. 130.

⁶³⁶ RVAp I 431, 82 Taf.160, 2.

⁶³⁷ Tarihlendirme ve eser için bkz. Lindner vd.,1988:385, Kat. No.127.

⁶³⁸ RVAp II 533, 282 Taf. 184'ten aktaran Lindner vd., 385-386, Kat. No. 132.

⁶³⁹ Hades tanımlansa da eser için bkz. Lindner vd., 385-386, Kat. No. 132.

⁶⁴⁰ RVAp II 763, 293 Taf. 284. 1'den aktaran Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.133.

⁶⁴¹ Hermes ayrıntılı tanımlamasa da eser için bkz. Lindner vd., 1988: 386, Kat. No.133.

⁶⁴² ABV 405, 19.

⁶⁴³ Siebert, 1990: 330, Kat. No.524; Oakley, 1994: 784, Kat. No.16.

kurmaktadır⁶⁴⁴.

4.3.3. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı

Hermes, Persephone'nin yeraltına kaçırılışını resmeden 1 Attika⁶⁴⁵, 6 Apulia vazosunda görülmektedir⁶⁴⁶.

MÖ 440/430 civarına tarihlenen skyphos krater parçasında⁶⁴⁷, üzerinde khlamys, ensesinde petasos, sol elinde kerykeion, ayaklarında kanatlı ayakkabılarla görülen ve at arabasının önünde ilerleyen Hermes, Hades'e yeraltına gitmesi için rehberlik etmektedir⁶⁴⁸.

Apulia seramikleri arasında MÖ 360 civarına tarihlenen, Persephone'nin Hades tarafından kaçırıldığı, sahnede Hekate'nin ve at arabası arkasında Hermes'in yer aldığı en erken eser olan volütlü krater (Res.25) İliupersis Ressamı'na atfedilmiştir⁶⁴⁹. Hermes, Persephone'nin kaçırıldığı at arabasının arkasında çıplak olmakla birlikte sırtında pelerin, başında petasos, sol elinde kerykeion ve ayaklarında kanatlı çizmelerle yürümektedir.

Bu konu dahilindeki en geç eserler arasında olan, MÖ 320/310'a tarihlendirilen hydria (Res.9) üzerinde Hermes, bu sefer at arabasının önünde, çıplak bir halde sırtında pelerinle, sağ elinde kerykeion ve ayaklarında kanatlı ayakkabılarla resmedilmiştir⁶⁵⁰.

4.3.4. Persephone'nin Yeraltına Getirilişi veya Yeryüzüne Götürülüşü

Hermes'in, Persephone'yi yeryüzüne götürüşünü anlatan bir adet Attika siyah figürlü boyunlu amphora bulunmaktadır⁶⁵¹.

Leagros Ressamı'na atfedilen⁶⁵² ve MÖ 520/510 civarına tarihlendirilen⁶⁵³ boyunlu amphorada (Res.10), üzerinde beyaz boyayla katları ve kıvrımları işlenmiş bir khlamys, başında bir petasos, ayaklarında çizmeler bulunan Hermes, sağ kolunu havaya doğru dirsekten bükerek kaldırır, sağ kolunu ise dirseğinden bükerek bel hizasında önünde tutmaktadır⁶⁵⁴. Siebert'in söylediği gibi Hermes yeraltı ve yerüstü rehberi olarak Persephone'yi yeryüzüne götürür⁶⁵⁵.

⁶⁴⁴ Eser için bkz. Robinson, 1956: 15-16, Pl. 12-13, fig.53; Siebert, cehenem sarayı olarak tanımlamıştır. Ayrıca tanımlama için bkz. Siebert, 1990: 330, Kat. No.524; Oakley, tanrının bulunduğu alanı yeraltı girişi demektir. bkz. Oakley, 1994: 784, Kat. No.16.

⁶⁴⁵ Siebert, 1990: 323, Kat. No.432.

⁶⁴⁶ Linder vd., 1988: 381, Kat.No.84; 381-382, Kat. No.85; 382, Kat. No.86, 88-90.

⁶⁴⁷ Lindner vd., 1988: 384 Kat. No.110.

⁶⁴⁸ Aynı görüş için ve eser tanımı için bkz. Siebert, 1990: 323, Kat. No.432.

⁶⁴⁹ Eser için bkz. RVAp 1 193, 5 Taf. 60, 4; Lindner vd., 1988: 381, Kat. No.84.

⁶⁵⁰ Eser için bkz. Lindner vd., 1988: 382, Kat. No.89; Aynı yıllara tarihlenen diğer eser için bkz. Lindner vd., 1988: 382, Kat. No.90.

⁶⁵¹ Siebert, 1990: 335, Kat. No.587.

⁶⁵² Beazley, A yüzünün Acheloos ressamına ait olduğunu düşünür. bkz. ABV 373, 176.

⁶⁵³ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No:148; Güntner, 1997: 972, Kat. No.288.

⁶⁵⁴ Siebert, 1990: 335, Kat. No.587.

⁶⁵⁵ Siebert, 1990: 335, Kat. No.587. bkz. Persephone s.41.

Apulia eserleri arasında Hermes'in Persephone'yi Hades'in yanına getirdiğini veya yeryüzüne götürdüğünü anlatan MÖ 310 civarına tarihlendirilen 1 adet volütlü krater ve MÖ 320 civarına tarihlendirilen 1 adet amphora vardır⁶⁵⁶.

Patera Ressamı'na atfedilen⁶⁵⁷ amphorada (Res.11), sahnenin sağında görülen Hermes, genel olarak çıplak olsa da sırtında pelerin, ensesinde petasos, sol elinde kerykeion, ayaklarında kanatlı ayakkabılar ile resmedilmiştir.

Louvre K 67 Resamı'na atfedilen⁶⁵⁸ volütlü krater üzerinde, sahnenin merkezinde sırtında pelerin, ensesinde petasos, sağ elinde keykeion ile resmedilen Hermes, Hades'le iletişim halindedir.

İki Apulia seramiği üzerinde de Hermes, Demeter' ilahide anlatıldığı gibi Persephone'yi yeryüzüne annesine götürmek üzere Hades'i ikna etmek için gelmiş⁶⁵⁹ veya tanrıçayı yeryüzünden Hades' geri getirmiş olabilir⁶⁶⁰.

4.3.5. Persephone'nin Yeraltından Yeryüzüne Çıktığı An

MÖ 450/440 civarına tarihlendirilen⁶⁶¹ ve Persephone Ressamı'na atfedilen⁶⁶² yazıtlı olan Attika kırmızı figürlü çan kraterinde (Res.23), üzerinde khlamys ve tunik (?), sol elinde kerykeion, başında ise petasos görülen; siyah kısa saçlı ve sakalsız resmedilen Hermes, yerdeki kayalık bir alandan yukarı çıkan Persephone'yi Homerik ilahide de anlatıldığı gibi⁶⁶³ bir yeraltı rehberi olarak Demeter'e getirmiştir⁶⁶⁴.

MÖ 430 civarına tarihlendirilen ve Polygnotos atölyesine atfedilen⁶⁶⁵ kalyks kraterde (Statl. Kunstslg. Albertinum 350), üzerinde khlamys, başında petasos ve diğer eserlerden farklı olarak sağ elinde uzun, ucu çatallanmış bir dal parçası bulunan, çıplak ayakla, toplu siyah saç ile siyah sakalla resmedilen Hermes, yeraltından çıkan Persephone'ye rehberlik etmektedir⁶⁶⁶.

4.3.6. Peirithoos ve Theseus Yeraltında

Hermes, Peirithoos ve Theseus'un yeraltında Hades ve Persephone'nin yanında yer aldığını gösteren bir Attika eserinde görülmektedir.

⁶⁵⁶ Eser için bkz. Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.149-150.

⁶⁵⁷ RVAp II 733, 45 Taf. 271'den aktaran Güntner, 1997: 974, Kat. No.311.

⁶⁵⁸ RVAp II 930, 117'den aktaran Güntner, 1997: 974, Kat. No.304.

⁶⁵⁹ Hom. h. Demeter. 334-349.

⁶⁶⁰ Persephone'nin Hades'e geri getirildiği söylenmektedir. bkz. Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.149.

⁶⁶¹ Güntner, 1997: 970, Kat. No. 250.

⁶⁶² ARV² 1012, 1.

⁶⁶³ Hom. h. Demeter 334-349.

⁶⁶⁴ Siebert, 1990: 339, Kat. No. 637; Carpenter, 2002: Fig.44.

⁶⁶⁵ ARV² 1056, 95.

⁶⁶⁶ Siebert, 1990: 339, Kat. No. 639.

Nekyia Ressamı'na atfedilen⁶⁶⁷ ve MÖ 450/440 civarına tarihlendirilen⁶⁶⁸ kalyks kraterinde (Res.12-13), üzerinde khlamys, başında kanatlı şapka, ayaklarında kanatlı çizmeler ve sol elinde kerykeion bulunan, sakallı ve kısa saçlı olan Hermes, ayakta durur ve sağ eli belindeyken Peirithoos ve Theseus'tan tarafa bakmaktadır⁶⁶⁹.

4.3.7. Orpheus'un Hades'teki Resitali

Apulia seramikleri içinde Orpheus'un Hades'le olan yakın diyalogunu ve resitalini gösteren eserler arasında Hermes'in konuya dahil olduğunu gösteren 1 adet amphora bulunmaktadır⁶⁷⁰.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁶⁷¹ eserde, giysisinin üstünde otururken Orpheus'a bakan Hermes, çıplak olsa da ensesinde petasos, sağ elinde kerykeion, başında taç ve ayaklarında kanatlı çizme bulunmaktadır. Moret, yeraltı⁶⁷² ve yerüstü rehberi⁶⁷³ olan tanrının Orpheus'u Hades'ten çıkaracak olan kişi vasfıyla resmedildiğini söylemektedir⁶⁷⁴.

4.3.8. Dionysos'un Hades'e Gelişi

Dionysos'un Hades'e gelişini gösteren bir Apulia volütlü krateri üzerinde Hermes de yer almaktadır.

Dareios Ressamı'na atfedilen ve yaklaşık olarak MÖ 340 civarına tarihlenen yazıtlı volütlü kraterde (Res.15), sağ eliyle sarayın sütununa yaslanarak Dionysos ile Hades'in diyalogunu seyreden ve giysisiz görülen Hermes'in, sırtında pelerin, ensesinde petasos, ayaklarında kanatlı ayakkabılar ve sol elinde kerykeion bulunmaktadır⁶⁷⁵.

4.3.9. Aphiaraos'un Hades'e Gelişi

Amphiaraos'un yeraltına gelişini konu alan 5 adet Apulia volütlü krateri üzerinde Hermes de görülmektedir⁶⁷⁶.

Ganymed Ressamı'na atfedilen⁶⁷⁷ ve yaklaşık olarak MÖ 330 civarına tarihlendirilen

⁶⁶⁷ ARV² 1086, 1.

⁶⁶⁸ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 151.

⁶⁶⁹ Siebert, 1990: 335, Kat. No. 588; Carpenter, 2002: 79, Fig.124; Eser için bkz. Hades s.32.

⁶⁷⁰ Moret, 1993: 325, Cat.40, 9 a-d.

⁶⁷¹ RVAp Supp. 2/2, 279, 40g.

⁶⁷² Orph. h. 57,9.

⁶⁷³ Hom. İl. XXIV. 332-334; Aesch. Eum. 89-93.

⁶⁷⁴ Moret, 1993: 325, Cat.40, 9 a-d.

⁶⁷⁵ RVAp Suppl. 2/3, 508, 41a1; Moret, Hermes'in duruşunu kayıtsız olarak tanımlamıştır. bkz. Moret, 1993: 298, Cat.10, 1d. Ayrıca eser için bkz Dionysos s.

⁶⁷⁶ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 157-158; 388, Kat. No. 160; Güntner, 1997: 974, Kat. No.315; Volütlü kraterlerden 1'i için bkz. Moret, 1993: Cat.28.

⁶⁷⁷ RVAp 798, 10a'dan aktaran Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 157

volütlü krater üzerinde (Schweiz, Privatslg.) Hermes, sahnenin altında, sırtında pelerin, ayaklarında çizme, sol elinde kerykeion ve sağ elinde petasos ile at arabası önünde ayakta durmaktadır⁶⁷⁸.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁶⁷⁹ ve MÖ 320 civarına tarihlendirilen volütlü kraterde (Basel, Antikenmus. BS 464.), sarayın sağında Persephone'yle konuşan Hermes, iki elinde kerykeion, ayaklarında çizme, ensesinde petasos ve sırtında pelerin ile betimlenmiştir. Sahnenin aşağısında ise at arabası önünde atlarla ilgilenen Hermes, sol kolunda kerykeion, ensesinde petasos, sırtında pelerin ve başında tacıyla çıplak tasvir edilmiştir⁶⁸⁰.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁶⁸¹ diğer bir volütlü kraterde, yine sahnenin aşağısında atları sakinleştiren Hermes'in başında petasos, sırtında pelerin, ayaklarında çizme ve yanında kerykeion yer almaktadır⁶⁸².

4.3.10. Apulia Seramikleri Üzerinde Hermes'in Genel Tasviri

Hermes, yaklaşık olarak MÖ 320 civarına tarihlendirilen 3 adet volütlü krater üzerinde bir konuya dahil olmadan resmedilmiştir⁶⁸³.

Hermes, White Saccos Ressamı'na atfedilen volütlü kraterde (Res.17) sahnenin sağ üstünde, sırtında pelerin, sol elinde kerykeion, ayaklarında çizme ve sağ elinde büyük bir hydria ile resmedilmiştir⁶⁸⁴.

Tanrı, White Saacos Ressamı'na atfedilen bir diğer volütlü kraterde yine sahnenin sağ üstünde, sırtında pelerin, sol elinde kerykeion, ayaklarında çizme ve sağ elinde oldukça küçük bir testi (?) ile resmedilmiştir⁶⁸⁵.

White Saccos ve Baltimore Ressamları'nı birbirine bağlayan büyük vazolara atfedilen bir başka volütlü krater (Malibu, Getty Mus. 77.AE.13) üzerinde ise sahnenin sol üstünde, sağ elinde kerykeion, sol elinde hydria, sırtında pelerin ve ayaklarında çizme ile resmedilmiştir⁶⁸⁶.

4.3.11. Cesetlerin Taşınması Esnasında Hermes

Hermes, cesetlerin Thanatos, Hypnos ve Eos gibi kanatlı figürler tarafından taşınmasını gösteren 4 adet vazo üzerinde resmedilmiştir. Bu Attika vazolarından 1'i kalyks krater (MÖ

⁶⁷⁸ Tarihlendirme ve eser için bkz. Lindner vd., 1988: 387, Kat. No. 157

⁶⁷⁹ RVAp II, 865, 23'ten aktaran Güntner, 1997: 974, Kat. No.315.

⁶⁸⁰ Tarihlendirme ve eser için bkz. Güntner, 1997: 974, Kat. No.315.

⁶⁸¹ RVAp Suppl. 2/2, 274, 22a1.

⁶⁸² Eser için bkz. Moret, 1993: Cat. 28.

⁶⁸³ Volütlü kraterlerin tarihi için bkz. Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.124-126.

⁶⁸⁴ RVAp Supp.2/2, 351, A1.

⁶⁸⁵ Eser için bkz. Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.126; RVAp Supp.2/2, 351, A2;

⁶⁸⁶ RVAp Supp.1, 182, A; Eser için bkz. Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.125.

510 civarı), 1'i skyphos (MÖ 520-510), 2'si lekythostur (MÖ 440)⁶⁸⁷.

Cesetlerin taşınması sırasında Hermes'in yer aldığı en erken eser (Res.26), Memnon'un cesedinin Eos tarafından taşındığını gösteren, MÖ 520-510 civarına tarihlendirilen ve Pythokles Ressamı'na atfedilen⁶⁸⁸ kırmızı figürlü skyphostur⁶⁸⁹. Üzerinde khlamys, başında petasos, sağ elinde kerykeion bulunan, siyah kısa saç-sakal ile resmedilen Hermes, sol kolunu düz bir şekilde uzatarak Memnon'un cesedini taşıyan Eos ile iletişim halindedir. Siebert'in haklı ihtimaline göre, Hermes'in buradaki görevi taşıma işini yönetmektir⁶⁹⁰.

MÖ 510 civarına tarihlendirilen ve yazıtlı olduğu üzere Euphronios Ressamı ile çömlekçi Euksitheos'a ait olan kırmızı figürlü kalyks kraterde (New York, MMA 1972.11.10.), üzerinde khiton ve pelerin (?), başında petasos, sol elinde kerykeion, ayaklarında ise kanatlı ayakkabılar görülen, yukarıdaki eserden farklı olarak kaküllü uzun siyah lüle saçlara sahip olan ve merkezde resmedilen Hermes, sağa doğru Thanatos'tan tarafa ilerlerken arkasını dönüp sağ elini havaya doğru kaldırır ve Sarpedon'un bacaklarından tutan Hypnos'a bakmaktadır⁶⁹¹. Theogonia'da Nyks'in kendi kendine yarattığı çocukları arasında bulunan ölüm tanrılarının biri olan Thanatos ve uyku tanrısı olan Hypnos⁶⁹², Teogonia'da söylendiği üzere Tartaros'ta yaşamaktadırlar⁶⁹³. Ayrıca iki kardeş, Troya savaşında Patraklos tarafından öldürülen Sarpedon'u⁶⁹⁴ Zeus'un buyruğuyla Lykia'ya götürmüşlerdir⁶⁹⁵.

MÖ 440 civarına tarihlendirilen ve Quadrete Ressamı'na atfedilen⁶⁹⁶ bir lekythosta (Athenes, Mus. Nat.12783), üzerinde khiton ve pelerin, ensesinde petasos, ayaklarında kanatlı ayakkabılar ve sağ elinde ise kerykeion bulunan, diğer seramiklerden çok farklı bir saç-sakal modeline sahip olarak dalgalı kısa saç ve dalgalı kısa sakal ile tasvir edilen Hermes, Hypnos ve Thanatos'un taşıdığı cesede doğru kerykeion uzatmaktadır⁶⁹⁷. Siebert'in de söylediği gibi yine yönetici konumundadır⁶⁹⁸.

⁶⁸⁷ Siebert, 1990: 335, Kat. No.593-594; 335-336, Kat. No.595; 336, Kat. No.597.

⁶⁸⁸ ARV 36.

⁶⁸⁹ Siebert, 1990: 335, Kat. No.594.

⁶⁹⁰ Siebert, 1990: 335, Kat. No.594.

⁶⁹¹ Siebert, 1990: 335, Kat. No.593; Carpenter, 2002: fig.310; Recke, 2002: 62, Taf.42, b.

⁶⁹² Hesiod. Theog. 211-215. Sophokles'in eserinde ebeveynleri Gaia ve Tartaros'dur. bkz. Soph. OC.1574.

⁶⁹³ Hesiod. Theog.737-759. Cehennemde yaşadıklarına dair ayrıca bkz. Verg. Aen. VI. 277.

⁶⁹⁴ Hom. İl. XVI. 450-455.

⁶⁹⁵ Hom. İl. XVI. 667-675.

⁶⁹⁶ ARV² 1237, 11.

⁶⁹⁷ Siebert, 1990: 335-336, Kat. No.595.

⁶⁹⁸ Siebert, 1990: 335-336, Kat. No.595.

4.3.12. Hermes'in Ölülere Tek Başına Eşlik Etmesi

Siebert'in de söylediği üzere Hermes'in psykhopompos (ruhların yol göstericisi⁶⁹⁹) olarak ölülere eşlik ederken resmedildiği 1'i MÖ 450 civarına, 3'ü MÖ 440 civarına tarihlendirilen 4 Attika kırmızı figürlü lekythosu bulunmaktadır⁷⁰⁰.

En erken eser olan, MÖ 450 civarına tarihlendirilen ve Athenes 1826 Ressamı'na atfedilen⁷⁰¹ lekythosda (Palerme, coll. Mormino 310.), üzerinde khiton ve khlamys, ayaklarında çizme, sağ elinde ise kerykeion olan ve petasos olmayan, bununla birlikte kısa, siyah saçlarının uçları kıvrık, sakalı ise siyah ve uzun verilen Hermes, bileğinden tuttuğu kadına sola doğru ilerlerken rehberlik etmektedir⁷⁰².

MÖ 440 civarına tarihlendirilen ve Phiale Ressamı'na atfedilen⁷⁰³ lekythosta (Res.27), üzerinde khlamys, başında petasos, sol elinde kerykeion bulunan ve bu sefer ayakkabıları olmayan Hermes, bir kaya üzerinde otururken sağ dirseğini dizine yaslayıp, işaret parmağını öne, kadının arkasındaki stele doğru uzatarak önündeki kadınla iletişim kurmaktadır⁷⁰⁴.

4.3.13. Hermes'in Ölülere Kharon'a Kadar Eşlik Etmesi

Euripides'in Alkestis'inde ölülerin⁷⁰⁵ ve ruhların kayıkçısı⁷⁰⁶ olan yaşlı⁷⁰⁷ Kharon, vefat edenleri bekleyip iki kürekli kayığı ile Akheron gölünden Hades'e götürmektedir⁷⁰⁸.

Siebert'in de söylediği üzere Hermes'in psykhopompos özelliğinin tasvir edildiği, Kharon ile ölülere eşlik ederken görüldüğü 7 adet kırmızı figürlü Attika lekythosu vardır. MÖ 550 civarına tarihlenen en erken eser dışında diğer eserlerin tarihsel dağılımı MÖ 450 civarından MÖ 420 civarına kadar görülmektedir⁷⁰⁹.

⁶⁹⁹ Carpenter, 2002: 45.

⁷⁰⁰ Siebert, 1990: 336, Kat. No.598-599, 606-607.

⁷⁰¹ CVA 1, pl.6,2-4'ten aktaran Siebert, 1990: 336, Kat. No. 606.

⁷⁰² Siebert, 1990: 336, Kat. No. 606.

⁷⁰³ ARV² 1022, 138.

⁷⁰⁴ Siebert, tanrının kadını işaret ettiğini söyler. Ayrıca tanımlama için bkz. Siebert, 1990: 336, Kat. No.598.

⁷⁰⁵ Eur. Alc. 253.

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Eur.+Alc.+253&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0088> (erişim tarihi: 02.08.2025).

⁷⁰⁶ Eur. Alc. 361.

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Eur.+Alc.+361&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0088> (erişim tarihi: 02.08.2025)

⁷⁰⁷ Eur. Alc. 439-440. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Eur.+Alc.+439-440&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0088> (erişim tarihi: 02.08.2025).

⁷⁰⁸ Eur. Alc. 252-256

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0088%3Acard%3D252> (erişim tarihi: 02.08.2025), 435-444

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0088%3Acard%3D435> (erişim tarihi: 02.08.2025).

⁷⁰⁹ Siebert, 1990: 337, Kat. No. 610, 611 a-c, 612-614.

En erken eser olan, Londra E 342 Ressamı'na atfedilen⁷¹⁰ ve MÖ 550 civarına tarihlendirilen lekythosta (Boston, MFA 95.47.), üzerinde khlamys, ensesinde petasos, sağ elinde ise kerykeion bulunan Hermes, vefat eden kadını bileğinden tutarak Kharon'a götürmektedir⁷¹¹.

Sabouroff Ressamı'na atfedilen⁷¹² ve MÖ 450 civarına tarihlendirilen lekythosta (New York, MMA 21.88.17), kayık üstünde Kharon, kayığın önünde çıplak ve başlıksız olan, ayaklarında kanatlı ayakkabılar ile sağ elinde kerykeion bulunan, siyah dalgalı saçları omuzları üstüne düşen ve siyah sakallı olan Hermes, sol elini Kharon'a götüreceği ölen gence uzatarak rehberlik etmektedir⁷¹³.

Sabouroff Ressamı'na atfedilen bir diğer eser⁷¹⁴ olan ve MÖ 450 civarına tarihlendirilen lekythosta (Res.28), üzerinde kırmızı şeritli bir khlamys, başında petasos, ayaklarında kanatlı çizmeler ve sol elinde kerykeion bulunan Hermes, sağ elini beline koymak suretiyle vefat eden kişinin ilerlemesini beklemektedir⁷¹⁵.

MÖ 450 civarına tarihlendirilen eserde (Res.30), rehber olarak ölen bir kadını bileğinden tutarak Kharon'a götüren Hermes'in, üzerinde khlamys, sol elinde kerykeion, ensesinde petasos bulunmakla birlikte tanrı, kısa siyah saç ve uzun siyah sakalla tasvir edilmektedir⁷¹⁶.

Thanatos Ressamı'na atfedilen⁷¹⁷ ve yaklaşık olarak MÖ 440 civarına tarihlendirilen lekythosta (Res.31), başında kanatlı petasos, üzerinde khlamys ve ayaklarında çizmeleri olan, kısa siyah dalgalı saçlarla ve siyah sakalla sahip olan Hermes, sol eliyle vefat eden kadının kolundan tutarak kadını Kharon'un kayığına bindirmek üzeredir⁷¹⁸.

En geç eser olan, MÖ 420 civarına tarihlendirilen ve Quadrate Ressamı'na atfedilen⁷¹⁹ lekythosta (Bruxelles, Mus. Roy. A 903), üzerinde khlamys ve ensesinde petasos bulunan, kısa dalgalı saçlı ve sakalsız olan Hermes, vefat eden kadını elinden tutarak Kharon'un sandalına götürmektedir⁷²⁰.

⁷¹⁰ ARV 670, 17.

⁷¹¹ Siebert, 1990: 337, Kat. No. 610; Martin, 2016: 13, fig.7.

⁷¹² ARV² 846, 197.

⁷¹³ Siebert, 1990: 337, Kat. No.611c.

⁷¹⁴ ARV² 846, 196.

⁷¹⁵ Fairbanks, 1914: Class IX, 1, 15, pl. III,1; Siebert, 1990: 337, Kat. No.611a.

⁷¹⁶ CVA 15, pl.23.

⁷¹⁷ ARV² 1228, 11.

⁷¹⁸ Siebert, 1990: 337, Kat. No.612; Carpenter, 2002: fig.79.

⁷¹⁹ ARV² 1237, 14.

⁷²⁰ Siebert, 1990: 337, Kat. No.614.

4.3.14. Hermes Psykhostasia Yaparken

Siebert'in söylediği üzere Hermes'in psykhostasia (ruhların tartılması⁷²¹) esnasında resmedildiği 8 adet seramik vardır. Bu seramiklerden 1'i lekythos, 2'si kylix, 1'i krater, 2'si stamnos, 2'si amphoradır. Attika seramikleri arasındaki en eski eser MÖ 500-480 arasına tarihlendirilmekle birlikte diğer eserler MÖ 490 civarından MÖ 450 civarına kadar tarihsel dağılım göstermektedir. En geç eser olan Aşağı İtalya amphorası ise MÖ 360 yılına tarihlenmektedir⁷²².

En erken eser olan, MÖ 500-480 arasına tarihlendirilen ve Sappho Küçük Aslan Sınıfı'na atfedilen⁷²³ Attika siyah figürlü lekythosunda (Londres, BM B 639), üzerinde khlamys, başında petasos, ayaklarında ise kanatlı ayakkabılar bulunan, saçları ensesinde biten ve sakallı olan Hermes, araştırmacıların da söylediği üzere elinde tuttuğu teraziyle ruhları tartmaktadır⁷²⁴.

En geç eser olan ve MÖ 360 yılına tarihlendirilen kırmızı figürlü bir Campania amphorasında (Res.32-33), üzerinde khimation, başında petasos, ayaklarında çizmeler ve sol elinde vücuduna dayadığı kerykeionu ile görülen Hermes, ağaç dalındaki teraziye gözlemlemektedir⁷²⁵. Ayrıca sahnenin sağındaki kadın ellerini saçlarına götürerek dehşet içinde, sahnenin solundaki kadın ise duvağını tutarak sakin bir şekilde teraziye izlemektedir. Bununla birlikte sahnenin altında savaşan kişilerin Memnon ve Akhilleus olduğu söylenir⁷²⁶.

4.4. Eriysler

4.4.1. Peirithoos ve Theseus Yeraltında

Hades, Persephone, Erinys, Peirithoos ve Theseus'un bir arada yeraltında resmedildiği MÖ 360/350 civarına tarihlendirilen ve Suckling and Salting Ressamı'na atfedilen⁷²⁷ kırmızı figürlü bir Apulia volütlü krateri (Res.14) bulunmaktadır⁷²⁸. Bu eserde, üzerine belden yukarısını açık bırakan, çapraz askıları siyah beyaz çizgilerle süslü kısa bir khiton ve ayaklarına endromid (bağcıklı çizme⁷²⁹) giyen, kısa saçları bir alevi andırır şekilde uçuşan ve sırtında kanatları olan Eriys, Peirithoos'u cezalandırırken resmedilmiştir⁷³⁰.

⁷²¹ Carpenter, 2002: 45.

⁷²² Bahsedilen seramiklerin tamamı için bkz. Siebert, 1990: 338, Kat. No.622-629.

⁷²³ Boardman, 2013: res.261.

⁷²⁴ Siebert, 1990: 338, Kat. No.622; Boardman, 2013: res.261.

⁷²⁵ Siebert, 1990: 338, Kat. No.629.

⁷²⁶ Siebert, 1990: 338, Kat. No.629.

⁷²⁷ RvAp I 397, 14.

⁷²⁸ Sarian, 1986: 828, Kat. No.8; Lindner vd.,1988: 387, Kat. No.152; Bernabe, 2021: 793-802, fig.1.

⁷²⁹ Symons, 1987: 60, 94c.

⁷³⁰ Sarian, Erinys'in ellerini bağladığı figürün Theseus olduğunu söyler. Ayrıca Eriys'in tanımı için bkz. Sarian, 1986: 828, Kat. No.8; Erinys tarafından bağlanan kişinin Peirithoos olarak kabul edilmesi görüşü için bkz. Bernabe, 2021: 794, fig.1.

4.4.2. Kerberos'un Kaçırılışı

Apulia seramikleri içinde Eriyns, Kerberos'un kaçırılışı temasında da görülmektedir. Bu seramikler arasında MÖ 360-350'ye tarihlendirilen ve Lykurgos Ressamı'na atfedilen⁷³¹ volütlü kraterde (Naples, Mus. Naz. 80854. (stg 11)), üzerinde khiton, ayaklarında endromid, sol elinde bir meşale, sağ ayağının altında top ve sırtında kanatlar bulunan, topuz halinde toplanan saçlarında yılanlar bulunan Eriyns, Kerberos ve Herakles'le iletişim halindedir⁷³².

MÖ 340 civarına tarihlendirilen ve Lykurgos Ressamı Çevresi'ne atfedilen⁷³³ volütlü kraterde (Karlsruhe, Bad. Landesmus. B4.), sağ elinde yanar vaziyetteki meşaleyle Kerberos'un karşısında ayakta duran Eriyns'in, üzerinde kısa khiton ve post, başında taç, ayaklarında çizme, sol elinde mızrak, vücudunda ise çeşitli takılar (küpe, bilezik) görülür ve dalgalı saçları topuz formundadır⁷³⁴.

MÖ 340/330'a tarihlendirilen ve Yeraltı Dünyası Ressamı'na atfedilen⁷³⁵ volütlü kraterde (Neapel, Mus. Naz. Stg. 709.), üzerinde khiton, sol kolunda post, başında taç, ayaklarında endromid, sağ elinde yanan meşale ve sol elinde mızrak görülen, dalgalı saçları omuzları üzerine uzanan Eriyns, Kerberos'un karşısında dururken Danaid ile iletişim halindedir⁷³⁶.

4.4.3. Sisyphos'un Cezası

Apulia seramikleri içinde Sisyphos'un cezası sırasında Eriyns'in görüldüğü bir adet vazıo bulunmaktadır. MÖ 320 civarına tarihlendirilen⁷³⁷ volütlü kraterde (Res.18), üzerinde kolları benekli bir khiton, sol kolunda panter postu, ayaklarında çizme, sol elinde bir ok bulunan ve kısa saçlarında yılanlar görülen Eriyns, sağ elindeki kırbaçla (?) Sisyphos'a işkence ederken tasvir edilmiştir⁷³⁸.

4.4.4. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı

Bu konu dahilinde Eriyns'in resmedildiği 1 Apulia eseri vardır.

MÖ 320/310 civarına tarihlendirilen ve Baltimore Ressamı'na atfedilen⁷³⁹ hydria (Bari,

⁷³¹ RVAP I 424, 54.

⁷³² Sarian, tanrıçanın Herakles'i tehdit ettiğini söylemektedir. Ayrıca eser tanımı için bkz. Sarian, 1986: 828, Kat. No.9.

⁷³³ RVAp I 431, 81.

⁷³⁴ Sarian, 1986: 828, Kat. No.11.

⁷³⁵ RVAp II 533, 284, pl.196'dan aktaran Sarian, 1986: 828, Kat. No.10.

⁷³⁶ Sarian'a göre, tanrıça kaçırılan Kerberos'u ve kaçırma olayını gerçekleştiren Herakles ile Hermes'i tehdit etmektedir. Ayrıca eser tanımı için bkz. Sarian, 1986: 828, Kat. No.10.

⁷³⁷ Lindner vd., 1988: 385-386, Kat. No.132.

⁷³⁸ Saunders, Sisyphos'a eziyet eden figürün Eriyns olabileceğini söylemektedir. Ayrıca eser için bkz. Saunders, 2021: Cat. 22.

⁷³⁹ RVAp 871, 57 Taf.333'ten aktaran Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.113.

Coll. Macinagrossa 26) üzerinde, araba sürücü olarak resmedilen Eriyns'in⁷⁴⁰ üstünde göğüsleri açık bırakan bir khiton, sırtında kanatlar, başında taç ve üzerinde çeşitli takılar (kolye, küpe, bilezik) görülmektedir.

4.4.5. Orpheus'un Resitali

MÖ 4. yüzyıl başlarına tarihlendirilen yazıtlı kraterde (Ruvo, Coll. Fenicia), üzerinde khiton ve başında yılanlar olan iki Eumenides, Orpheus'tan tarafa bakıp çeşitli el jestleriyle resmedilmişlerdir⁷⁴¹.

4.4.6. Apulia Seramikleri Üzerinde Eriynsler'in Genel Tasviri

Eriyns'in herhangi bir konuya dahil olmadan Apulia seramikleri üzerinde yer aldığı da görülmektedir.

MÖ 320 civarına tarihlendirilen volütlü kraterde (Karlsruhe, Bad. Landesmus. B4), bir panter postu üzerinde oturan, üzerinde khiton ve ayaklarında çizme olan, saçları ve elinde yılan bulunan Eriyns, kanatlı olması itibariyle kendisinden farklılık gösteren ve karşısında ayakta duran Eriyns ile iletişim halindedir⁷⁴².

4.5. Hekate

4.5.1. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı

Hekate, Persephone'nin kaçırılışını resmeden MÖ 450 yılına tarihlendirilen bir Attika eserinde⁷⁴³ ve MÖ 360'tan MÖ 320/310'a kadar dağılım gösteren 8 adet Apulia seramiği üzerinde görülmektedir⁷⁴⁴.

MÖ 450 civarına tarihlendirilen ve Tarquinia 707 Ressamı'na atfedilen⁷⁴⁵ Attika kalpisi (Würzburg, Wagner-Mus. L. 535) üzerindeki Hekate, iki elinde meşale ve üzerinde peplos taşıyan, siyah saçları topuz formunda olan bir heykel olarak görülmektedir⁷⁴⁶.

Apulia seramikleri arasında MÖ 360 civarına tarihlendirilen, İlioupersis Ressamı'na atfedilen⁷⁴⁷ ve en erken eser olan volütlü kraterde (Res.25) Hekate, at arabası önünde ayakta durur, sol eliyle üstündeki kısa khitonun eteğini, sağ eliyle ise yanar vaziyetteki meşaleyi

⁷⁴⁰ Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.113.

⁷⁴¹ Sarian, 1986: 828, Kat. No.12.

⁷⁴² Sarian iki figürün Eriyns veya Poina olduğunu düşünmektedir. Ayrıca eser için bkz. Sarian, 1986: 828, Kat. No.11.

⁷⁴³ Sarian, 1992: 993, Kat. No.46.

⁷⁴⁴ Volütlü krater ve loutrophoros için bkz. Lindner vd., 1988: 381-382, Kat. No.85; 382, Kat. No.90; Sarian, 1992: 990, Kat. No. 4-9.

⁷⁴⁵ ARV² 1112, 3.

⁷⁴⁶ Sarian, 1992: 993, Kat. No.46.

⁷⁴⁷ RVAp 1 193, 5.

tutmaktadır⁷⁴⁸.

Lindner tarafından MÖ 320/310'a tarihlendirilen⁷⁴⁹, White Saccos ve Baltimore Ressamlarını Bağlayan Büyük Vazolar'a atfedilen⁷⁵⁰ hydria (Res.9) üzerinde Hekate (?), iki elinde meşaleyle at arabasının arkasında durur ve üzerinde khiton ile post, başında pilos taşımaktadır⁷⁵¹.

4.5.2. Persephone'nin Yeraltından Yeryüzüne Çıktığı An

Persephone'nin yeraltından yeryüzüne çıkış anının resmedildiği, MÖ 450/440 civarına tarihlendirilen⁷⁵² ve Persephone Ressamı'na atfedilen⁷⁵³ çan kraterde (Res.23), Demeter ve Hermes'in ortasında yer alan, üzerinde khiton ve her iki elinde de meşale taşıyan Hekate, yeraltından gelen Persephone'ye bakmaktadır⁷⁵⁴.

4.5.3. Orpheus'un Hades'teki Resitali

Orpheus'un yeraltına geliş sahnesinde Hekate'nin dahil olduğu eserler 1'i krater, 1'i volütlü krater, 1'i amphora olmak üzere 3 tanedir⁷⁵⁵.

MÖ 4. yüzyıl başlarına tarihlendirilen ve bu konu dahilinde Hekate'nin görüldüğü en erken eser olan yazıtlı kraterde, üzerinde çapraz askılı kısa bir khiton, ayaklarında sandalet, ellerinde ise yanar vaziyette olan uzun meşaleler bulunan, siyah kısa ve dalgalı saçlarla tasvir edilen Hekate, Hades'in sarayının içinde ayakta dururken kanatlı figürden tarafa bakmaktadır⁷⁵⁶.

Lykurgos Ressamı'na atfedilen⁷⁵⁷ ve yaklaşık olarak MÖ 340 civarına tarihlendirilen volütlü kraterde, üzerinde khiton ve çapraz bir biçimde tek askısı olan kemerli bir hayvan postu, ayaklarında endromid ve başında tacı olan, saçları topuz formunda bağlanan Hekate, karşısındaki Orpheus'u izlemektedir⁷⁵⁸.

Baltimore Ressamı'na atfedilen⁷⁵⁹ amphorada ise oldukça hareketli, uçuşan bir khiton giyen, ellerindeki uzun meşalelerin birini önde birini arkasında tutan Hekate, Orpheus'a

⁷⁴⁸ Sarian, 1992: 990, Kat. No.4.

⁷⁴⁹ Lindner vd., 1988: 382, Kat. No.89.

⁷⁵⁰ RVAp Supp. 1, 183 E.

⁷⁵¹ Sarian, 1992: 990, Kat. No.8.

⁷⁵² Güntner, 1997: 970, Kat. No. 250.

⁷⁵³ ARV² 1012, 1.

⁷⁵⁴ Sarian, 1992: 990-991, Kat. No.13.

⁷⁵⁵ Amphora için bkz. Moret, 1993: 325, Cat.40; Amphora dışındaki eserler için bkz. Sarian, 1992: 992, Kat. No.27-28.

⁷⁵⁶ Sarian, 1992: 992, Kat. No.27

⁷⁵⁷ RVAp 1 431, 81.

⁷⁵⁸ Sarian, 1992: 992, Kat. No.28.

⁷⁵⁹ RVAp. Supp. 2/2, 279, 40g.

bakmaktadır⁷⁶⁰.

Moret haklı olarak Hekate'nin yoldaş ve rehber statüsüyle resmedilmiş olabileceğini söyler⁷⁶¹. Çünkü tanrıçanın ilk statüsünden Homerik ilahide bahsedilir. Tanrıça, Persephone'nin her zaman yanında olacak yoldaş ve yardımcısıdır⁷⁶². İkinci statüsü ise meşaleleriyle yol gösterme konusunda yardımcı olmasıdır⁷⁶³.

4.5.4. Orpheus'un Eurydike'yi Hadesten Kurtarışı

Orpheus'un Eurydike'yi yeraltından kurtarışını gösteren 1 eserde Hekate görülmektedir. MÖ 340/330 civarına tarihlendirilen⁷⁶⁴ volütlü kraterde (Neapel, Mus. Naz. Stg. 709), üzerinde dizlerinin üstüne kadar inen bir khiton, ayaklarında endromid, ellerinde uzun, yanar vaziyetteki meşalelerle ve yanında sağ patisini kaldıran bir panterle resmedilen Hekate, Orpheus ve Eurydike'ye bakmaktadır⁷⁶⁵.

4.5.5. Kerberos'un Kaçırılışı

Apulia seramikleri üzerinde Kerberos'un kaçırılış sahnesine dahil olan Hekate, MÖ 320 civarına tarihlendirilen⁷⁶⁶ 1 adet volütlü krater ve 1 adet amphora üzerinde görülmektedir⁷⁶⁷.

Volütlü kraterde (Res.18), ellerinde yanan meşaleler, üstünde göğüs kısmında çapraz askısı olan kısa bir khiton, ayaklarında çizme ve kolunda hayvan postu bulunan, saçları topuz formunda olan Hekate, Kerberos'un karşısında durur ve karşısındaki Herakles'e bakmaktadır⁷⁶⁸.

Amphora (Tarent, mus. 76.010) üzerinde, bu sefer ellerinde sönük meşaleler, üzerinde çapraz askılı kısa bir khiton ve şal (?), ayaklarında ise çizmeler bulunan ve saçları topuz formunda olan Hekate, yine Kerberos'un karşısında Herakles'e bakarken tasvir edilmiştir⁷⁶⁹.

4.5.6. Amphiaraos'un Hades'e Gelişi

Amphiaraos'un yeraltına gelişini gösteren 6 adet Apulia volütlü krateri üzerinde Hekate

⁷⁶⁰ Eser için bkz. Moret, 1993: Cat. 40.

⁷⁶¹ Moret, 1993: 326-327.

⁷⁶² Hom. h. Demeter. 435-440.

⁷⁶³ Aritoph. Frog. 1361 (Rogers), 1950: 423, dipnot. b.

⁷⁶⁴ Lindner vd., 1988: 387, Kat. No.154.

⁷⁶⁵ Sarian, 1992: 992, Kat. No.29

⁷⁶⁶ Lindner vd., 1988: 385-386, Kat. No.132; 386, Kat. No.133.

⁷⁶⁷ Sarian, 1992: 992-993, Kat. No. 41; 993, Kat. No.42.

⁷⁶⁸ Sarian'a göre Hekate veya Eriyns olabilecek figür meşalesiyle Herakles'i tehdit eder; Kerberos'u ise eğitir. Ayrıca tanımlama için bkz. Sarian, 1992: 993, Kat. No:42.

⁷⁶⁹ Sarian, 1992: 992-993, Kat. No:41.

de bulunmaktadır⁷⁷⁰.

Güntner tarafından MÖ 335 civarına tarihlendirilen⁷⁷¹ en erken eserde (Mainz, Univ. 85), üzerinde çapraz askıları olan kısa bir khiton, iki elinde yukarıda tuttuğu yanan meşaleler, ayaklarında endromid ve başında saç bandı bulunan, saçları topuz formunda olan Hekate, Hades'in sarayına ilerlemektedir⁷⁷².

Güntner tarafından MÖ 320 civarına tarihlendirilen⁷⁷³ volütlü kraterde (Basel, Antikenmus. BS 464.), üzerinde khiton (?), ayaklarında çizme, iki elinde yanar vaziyette meşaleler olan ve saçları topuz formunda gösterilen Hekate, bu eserde otururken resmedilmiştir⁷⁷⁴.

4.5.7. Apulia Seramikleri Üzerinde Hekate'nin Genel Tasviri

Hekate'nin herhangi bir konuya dahil olmadan tasvir edildiği 4 adet Apulia seramiği bulunmaktadır⁷⁷⁵.

Bu eserler arasında MÖ 330/320 tarihlendirilen⁷⁷⁶ volütlü kraterde, üzerinde dizlerini kapatan bir khiton, sağ elinde yanan bir meşale, ayaklarında çizme bulunan Hekate, Persephone'den tarafa bakarken sol eliyle giysisini tutmaktadır⁷⁷⁷.

MÖ 320 civarına tarihlendirilen⁷⁷⁸ volütlü kraterde (Malibu, Getty Mus. 77. AE. 13) ise üzerinde dizlerinin altına inen bir khiton, sırtında hayvan postu ve ellerinde uzun ve yanar vaziyette olan meşalelerle tasvir edilen Hekate, sahnenin solunda cepheden görülmektedir⁷⁷⁹.

4.6. Demeter

4.6.1. Persephone'nin Yeraltına Kaçırılışı

Perspephone'nin yeraltına kaçırılışında Demeter 2 Attika vazosunda görülmektedir⁷⁸⁰.

MÖ 450 civarına tarihlendirilen ve Tarquinia 707 Ressamı'na atfedilen⁷⁸¹ kalpis eserinde (Würzburg, Wagner-Mus. L. 535), üzerinde khiton, başında phiale, iki elinde ise

⁷⁷⁰ Volütlü kraterlerden 2'si için bkz. Lindner vd., 1998: 387, Kat. No.158; 387-388, Kat. No.159; Volütlü kraterler 1'i için bkz. Moret, 1993: Cat.28; Volütlü kraterlerden 3 için bkz. Sarian, 1992: 992, Kat. No. 30, 33, 40.

⁷⁷¹ Güntner, 1997: 973-974, Kat. No. 305.

⁷⁷² Sarian, 1992: 992, Kat. No. 30.

⁷⁷³ Güntner, 1997: 974, Kat. No.315.

⁷⁷⁴ Sarian, 1992: 992, Kat. No. 33.

⁷⁷⁵ Volütlü kraterlerden 1'i için bkz. Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.124; Eserlerin geri kalanı için bkz. Sarian, 1992: 992, Kat. No.31, 38-39.

⁷⁷⁶ Lindner vd., 1988: 385, Kat. No.131.

⁷⁷⁷ Hekate'nin tanımını için bkz. Sarian, 1992, 992, Kat. No.31

⁷⁷⁸ Lindner vd., 1988: 385, Kat. No. 125.

⁷⁷⁹ Tanrıçanın tanımını için bkz. Sarian, 1992: 992, Kat. No.38.

⁷⁸⁰ Beschi, 1998: 870, Kat. No.310; 870-871, Kat. No.311.

⁷⁸¹ ARV² 1112, 3.

meşale olan Demeter, atların yanında ayakta dururken Hades'in omuzundan tuttuğu Persephone'ye bakmaktadır⁷⁸². Beschi haklı olarak eser hakkında şöyle der: *"Bu, dramatik bir kaçış değil, nadir ve sakın bir ayrılık sunumu."*⁷⁸³. Çünkü bu konu dahilindeki diğer eserlerde görülen koşturma, panik veya karşı koymaya çalışma burada görülmez.

MÖ 440/430'a tarihlendirilen ve parçalı durumda olan skyphos kraterde⁷⁸⁴, üzerinde khimation, elinde asa bulunan Demeter, at arabası yanında Hades'ten kurtulmak için elini uzatan Persephone'nin çevresinde resmedilmiştir⁷⁸⁵.

Demeter, aynı konuyu resmeden 7 adet Apulia seramiği üzerinde de görülmektedir⁷⁸⁶. Bu konu dahilinde en erken eser olan, MÖ 350/340'a tarihlendirilen ve BM F308 Grubu'na atfedilen⁷⁸⁷ hydria (New York, MMA 07.128.1) üzerinde, sahnenin altında kaçırılan kızının arkasından telaşlı bir halde bakan Demeter, üzerinde başını kapatan bir khimation ve sol elinde meşalesiyle resmedilmiştir⁷⁸⁸.

Apulia seramikleri arasındaki en geç eser olan, Baltimore Ressamı'nın geç dönem takipçilerine atfedilen⁷⁸⁹ ve MÖ 320'ye tarihlendirilen volütlü kraterde (Ehem. Basel Kunsthandel), sol elinde meşale olan Demeter, sağ elini kaçırılan kızına uzatıp tutmaya çalışmaktadır⁷⁹⁰.

4.6.2. Persephone'nin Yeraltından Yeryüzüne Çıktığı An

MÖ 440'a tarihlendirilen⁷⁹¹ ve Persephone Ressamı'na atfedilen⁷⁹² çan kraterde (Res.23), üzerinde khiton ve khimation, elinde asa bulunan Demeter, ayakta dururken yeraltından gelen kızına bakmaktadır⁷⁹³.

4.7. Dionysos

4.7.1. Dionysos'un Hades'e Gelişi

Dionysos'un yeraltındaki varlığını gösteren bir eser olduğu bilinmektedir.

Dareios Ressamı'na atfedilen⁷⁹⁴ ve yaklaşık olarak MÖ 340 yılına tarihlendirilen yazıtlı

⁷⁸² Beschi, 1998: 870-871, Kat. No.311.

⁷⁸³ Beschi, 1998: 870-871, Kat. No.311.

⁷⁸⁴ Lindner vd., 1988: 384, Kat. No.110.

⁷⁸⁵ Beschi, 1988: 870, Kat. No. 310.

⁷⁸⁶ Beschi, 1988: 871, Kat. No. 312-318.

⁷⁸⁷ RvAp I 427, 66.

⁷⁸⁸ Beschi, 1988: 871, Kat. No. 316.

⁷⁸⁹ RvAp Suppl. 1, 175, 117 a.

⁷⁹⁰ Beschi, 1988: 871, Kat. No. 317.

⁷⁹¹ Siebert, 1990: 339, Kat. No.637.

⁷⁹² ARV² 1012, 1.

⁷⁹³ Beschi, 1988: 872, Kat. No.328.

⁷⁹⁴ RvAp Suppl. 2/3, 508, 41a1.

Apulia volütlü kraterinde (Res.15), Hades'le el sıkışan Dionysos'un üstünde üst kısmı beneklerle süslü olan oldukça hareketli bir tunik ve nebris, sol elinde narteks asa, saçlarında ise saç bandı veya taç vardır⁷⁹⁵.

Johston ve McNiven'a göre Dionysos'un yeraltında Hades'le el sıkışması, Orfik inanç kapsamında tanrının Hades'te ve kendisine tabi olanlara öteki dünyada iyilik sunması üzerine yetkisi olduğuna dair bir göstergedir⁷⁹⁶. Eserde, vazoun solunda bulunan Persis, Akheta ve Oinops adlı figürler Dionysos'a tabi olanlar, sağ kısımdaki Aktaion, Pentheus ve Agave figürleri ise tanrıyı reddedenlerdir⁷⁹⁷.

⁷⁹⁵ Moret, 1993: 296-297, 1 a-d; Johston, 1996: 26.

⁷⁹⁶ Johston ve McNiven, 1996: 25-36.

⁷⁹⁷ Johston ve McNiven, 1996: 25-27, 34-35.

SONUÇ

Antik kaynaklarda yeraltı tanrısı⁷⁹⁸ ve ölülerin hükümdarı⁷⁹⁹ olan Hades, MÖ 5. yy.'dan itibaren⁸⁰⁰ Plouton adı altında zenginlik getiren⁸⁰¹ bir tanrı olarak da kabul edilmektedir. Hades seramikler üzerinde çoğunlukla elinde tuttuğu asasıyla, yeraltında tahtında otururken veya ayakta tasvir edilmiştir.

Homerik ilahide yeraltında yaşam gösteren her şey üstünde hakimiyet sahibi olan⁸⁰² Persephone, seramikler üstünde bazen buğday başağı, nadir de olsa asa ile görülmektedir.

Hades, Persephone ve Hermes yeraltında geçen konular arasında olan Kerberos'un kaçırılışında ilk defa bir Korinth eserinde karşımıza çıkmaktadır.

Hades ve Persephone, yeraltını konu alan Attika seramikleri söz konusu olduğunda Kerberos'un kaçırılışı, Sisphos'un cezası, Peirithoos ve Theseus'un Hades'e gelişi ve Persephone'nin yeryüzüne veya yeraltına götürülüşü gibi konularda tasvir edilmişlerdir. Yeraltıyla bağlantılı olan konularda ise Persephone'nin kaçırılışında görülmektedirler. Ayrıca Persephone, kırmızı figürlü Attika eserlerinde yeraltından çıkış anında da resmedilmiştir.

Tanrı ve tanrıça, Apulia seramiklerinde yukarıda bahsedilen diğer mitolojik konuların yanı sıra Orpheus'un resitali, Amphiaraios ve Dionysos'un Hades'e gelişi, Orpheus tarafından Eurydike'nin kurtarılışı gibi sahnelerde görülmekle birlikte Apulia seramikleri üzerinde genel olarak da tasvir edilmişlerdir.

Yeraltı tanrısı da olan Hermes⁸⁰³, eserler üzerinde genellikle elinde kerykeion, başında petasos ve kanatlı ayakkabılarıyla görülmekle birlikte ruhların tartılması sahnelerinde tartıyla, Persephone'nin yeraltından çıkışında bir ağaç dalıyla resmedilmiştir. Psykhopompos⁸⁰⁴ olan tanrı birçok Attika seramiğinde bilinmeyen ölülerin yanında veya onların Kharon'a yolculukları sırasında resmedilir. Tanrıyı Sarpedon ve Memnon gibi bilinen kişilerin cenazesinde de görmekteyiz. Ayrıca psykhostasia esnasında yani ruhların tartılması⁸⁰⁵ sırasında Attika eserleri dışında bir Campania eserinde de görülmektedir.

Hermes yukarıda bahsi geçen, Hades ile Persephone'nin tasvir edildiği konular dahilinde Attika ve Apulia eserlerinde genellikle görülmektedir. Ancak Orpheus'un Eurydike'yi yeraltından kurtarışını ve Peirithoos ile Theseus'un yeraltında oluşunu gösteren iki

⁷⁹⁸ Hesiod. Theog. 914.

⁷⁹⁹ Hom. İl. XV,188; Hesiod. Theog. 851; Hom. h. Demeter. 347.

⁸⁰⁰ Bremmer, 2002: 6.

⁸⁰¹ Plat. Crat. 403a.

⁸⁰² Hom. h. Demeter. 360-370.

⁸⁰³ Aesch. Choe. 1; Aesch. Pers. 628-630.

⁸⁰⁴ Carpenter, 2002: 45.

⁸⁰⁵ Carpenter, 2002: 45.

Apulia eserinde görülmez. Bununla birlikte Persephone'nin yeryüzüne çıkış anında da resmedilir.

Khthonik Dionysos ismini meyve bahşetmesiyle bağlantılı olarak Orfik ilahide görmekteyiz⁸⁰⁶. Bununla birlikte ölen bir inisiye için yazılan altın tablette de tabi olunan tanrılar arasında Bacchus adına rastlanır⁸⁰⁷. Dionysos'un yeraltında resmedildiği bir Apulia seramiği bulunmaktadır.

Öç tanrıçaları olan Eriynsler⁸⁰⁸, bahsi geçen konular dahilinde seramikler üstünde, kanatlı veya kanatsız, saçlarında ve kollarında yılanlarla görülmekle birlikte meşale veya kırbaç taşırlar. Eriyns'in, Apulia seramiklerinde Peirithios ile Theseus'un yeraltına inişinde ve Sisypheos'un cezasında bir cezalandırıcı rolünde oldukları görülmektedir. Ayrıca Apulia seramiklerinde Kerberos'un kaçırılışını gösteren bir sahnede at arabacısı olarak görülmekle birlikte yeraltında genel tasvirleri de mevcuttur. Bununla birlikte Orpheus'un resitalinde Eumenides adı altında resmedilmişlerdir. Bu isimle tapınım gördükleri de bilinir⁸⁰⁹.

Hekate, Homerik ilahide Persephone'nin yoldaşdır⁸¹⁰. Büyü⁸¹¹ ve hayaletlerle⁸¹² de ilişkilendirilen tanrıça, MÖ 4.yy'a tarihlendirilen bir lanet tabletinde de 'yeraltı dünyasının Hekatesi' olarak anıldığı görülmektedir⁸¹³. Hekate, seramikler üzerinde genelde her iki elinde meşale tutarak betimlenmiştir. Hekate, Persephone'nin yeraltından çıkış anını gösteren kırmızı figürlü bir Attika vazosunda görülmekle birlikte Apulia seramikleri içinde Persephone'nin yeraltına kaçırılışında, Orpheus'un Hades'teki resitalinde, Orpheus'un Eurydike'yi Hades'ten kurtarışında, Kerberos'un kaçırılışında ve yeraltında geçen genel tasvirlerde de görülmektedir.

Aiskhylos'un eserinde yeraltı tanrısı⁸¹⁴ olarak bilinen Ge, Mikonos'tan bir yazıtta da Khthonia sıfatıyla anılan bereketle ilişkili bir tanrıçadır⁸¹⁵. Tanrıçanın yeraltını konu alan seramikler arasında tasviri bulunmamaktadır.

Khthonik Zeus ismi tarımla ilişkili olarak karşımıza çıkmaktadır⁸¹⁶. Yeraltı tanrısı olarak kabul edilen Zeus Meilichios⁸¹⁷ ise genellikle kan dökenlerin arınma amacıyla tapınım gösterdiği⁸¹⁸ bir tanrı olmakla birlikte Orfik ilahide, diğer özelliklerinin yanı sıra bereket

⁸⁰⁶ Orph. h. 53.

⁸⁰⁷ Graf ve Johnston, 2007: 39, No.28.

⁸⁰⁸ Hesiod. Theog. 185.

⁸⁰⁹ Paus. 2. 11. 4.

⁸¹⁰ Hom. h. Demeter. 435-440.

⁸¹¹ Eur. Med. 390-400; Henrichs, 1999: 671.

⁸¹² Eur. Hel. 570 Way, 1930: 514 dipnot.1.

⁸¹³ Gager, 1992: 126-127.

⁸¹⁴ Aesch. Pers. 628.

⁸¹⁵ CGRN 156, line 25. <https://doi.org/10.54510/CGRN156>. (erişim tarihi:21.10.2024).

⁸¹⁶ Hesiod. İşler ve Günler. 465

⁸¹⁷ Farnell, 1907: 280.

⁸¹⁸ Paus. 1. 37. 4; Paus. 2. 20. 1-2.

bahşeden bir tanrı⁸¹⁹ olarak görülmektedir. Tanrının yeraltında geçen konuları ele alan seramikler üzerinde tasviri bulunmamaktadır.

Theogonia’da Moiralar: Klotho, Lakheisis ve Atropos adlı kader tanrıçaları olarak bilinirler⁸²⁰. Platon’nun Devleti’nde ise öteki alemde ruhların kendi seçtiği kaderlerini verirler⁸²¹. Tanrıçalar, yeraltında geçen bir konu dahilinde seramikler üzerinde yer almamaktadırlar.

Demeter’in Eleusis gizemlerinin inisiyelerine ölümden sonraki yaşamda iyi vaatlerde bulunması, yeraltıyla bağlantısının bir göstergesi olarak kabul edilir⁸²². Tanrıça iki Attika eserinde ve çoğunlukla Apulia eserlerinde Persephone’nin kaçırılış sahnesinde görülmektedir. Ayrıca yine Attika eserinde Persephone’nin yeraltından çıkış anında da resmedilmektedir. Bu seramikler dahilinde Demeter genelde uzun bir meşaleyle, nadir de olsa asa tutarken de görülmektedir.

⁸¹⁹ Orph. h. 73. Athanassakis ve Wolkow, 2013: 282-285.

⁸²⁰ Hesiod. Theog. 211-219.

⁸²¹ Plat. Rep. 10. 617 d-e.

⁸²² Hom. h. Demeter. 280-282. Ayrıca bkz. Ísoc. 4.28; Burkert, 1997: 281-282.

KAYNAKÇA

ANTİK KAYNAKLAR ve KISALTMALARI

- Ael. N. A.** (Aelian, De Natura Animalium)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Aelian. *On the Characteristics of Animals: Volumes II, Books VI-XI*. (Trans. A. F. Scholfield). London: William Heinemann LTD, Harvard University Press, 1959.
- Aesch.** (=Aeschylus)
Ag. (=Agamemnon) Eum. (=Eumenides) Choep. (= Choepori) Fr. (=Fragmenta)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Aeschylus. *In Two Volumes II: Agamemnon, Libation-Bearers, Eumenides, Fragments*. (Trans. H. W. SMYTH), London: William Heinemann New York: G. P. Putnam's Sons, 1926.
- Aesch. Pers.** (=Aeschylus, Persai)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Aeschylus. *In Two Volumes I: Suppliant Maidens, Persians, Prometheus, Seven Against Thebes*. (Trans. H. W. SMYTH), Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1963.
- Apollod. Bibl.** (= Apollodoros, Bibliothek)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Apollodorus. *The Library*. In Two Volumes I. (Trans. Sir James George Frazer), London: William Heinemann New York: G. P. Putnam's Sons, 1921.
- Apoll. Rhod. argon.** (=Apollonios Rhodios, Argonautica)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Apollonius Rhodius. *The Argonautica*. (Trans. R. C. Seaton), London: William Heinemann New York: G. P. Putnam's Sons, 1919.
- Aristoph. Frog.** (=Aristophanes. Frogs)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Aristophanes. *In Three Volumes: The Peace, The Birds, The Frogs*. (Trans. B. B. Rogers), London: William Heinemann LTD. Harvard University Press, 1950.

- Cic. ND.** (=Cicero, De Natura Deorum Academica)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Cicero. *De Natura Deorum Academica*. (Trans. H. Rackham), London: William Heinemann LTD, New York: G. P. Putnam's Sons, 1933.
- Clement. Protr.** (Clement of Alexandria, Protrepticus)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Clement of Alexandria. *The Exhortation to the Greeks, The Rich Man's Salvation and The Fragment of an Address Entitled to the Newly Baptized*. (Trans. G. W. Butterworth), William Heinemann LTD. Harvard University Press, 1968.
- Dem.** (= Demosthenes)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Demosthenes. *Private Orations*. In Three Volumes I. (Trans. A. T. Murray), Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1936.
- Dem.** (= Demosthenes)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Demosthenes. *Private Orations*. In Four Volumes III. Orations L-LIX. (Trans. A. T. Murray), Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1939.
- Diod.** (= Diodorus Scilus, Bibliotheca Historike)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Diodorus of Sicily. *In Twelve Volumes III: Books IV (continued) 59-VIII*. (Trans. C. H. Oldfather), London: William Heinemann LTD, Harvard University Press, 1939.
- Diod.** (=Diodorus Scilus, Bibliotheca Historike)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Diodorus of Sicily. *In Twelve Volumes II: Books II (continued) 35-IV, 58*. (Trans. C. H. Oldfather), Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1967.
- Elegy and Iambus** Kullanılan Metin ve Çeviri: Edmons, J. M. (1931). *Elegy and Iambus: Being the Remains of All the Greek Elegiac and Iambic Poets from Callinus to Crates Excepting the Choliambic Writers with the Anacreontea*. Volume I. London: William Heinemann LTD, New York: G.P. Putnam's Sons.
- Elegy and Iambus** Kullanılan Metin ve Çeviri: Edmons, J. M. (1968). *Elegy and Iambus: Being the Remains of All the Greek Elegiac and Iambic Poets from Callinus to Crates Excepting the Choliambic Writers with the*

Anacreontea. Volume II. Harvard University Press, London: William Heinemann LTD.

Eur. Med. (=Euripides, Medea)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Euripides. *In Four Volumes IV. Ion, Hippolytus, Medea, Alcestis*. (Trans. Arthur S. Way), London: William Heinemann, New York: G.P. Putnam's Sons, 1928.

Eur. Or. (= Euripides, Orestes)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Euripides. *In Four Volumes II: Electra, Orestes, Iphigeneia in Taurica, Andromache, Cyclops*. (Trans. Arthur S. Way), London: William Heinemann, New York: G.P. Putnam's Sons, 1929.

Eur. Her. (=Euripides, Heracles)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Euripides. *In Four Volumes III: Bacchanals, Madness Of Hercules, Children of Hercules, Phoenician Maidens, Suppliants*. (Trans. Arthur S. Way), London: William Heinemann, New York: G.P. Putnam's Sons, 1930.

Eur. Hel. (= Euripides, Helen)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Euripides. *In Four Volumes I: Iphigeneia at Aulis, Rhesus, Hecuba, The Daughters of Troy, Helen*. (Trans. Arthur S. Way), London: William Heinemann, New York: G.P. Putnam's Sons, 1930.

Eur. Alc. (=Euripides, Alcestis)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Euripides. Euripides, with an English translation by David Kovacs). Cambridge. Harvard University Press, 1994. Perseus Digital Library.

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0088>

(erişim tarihi: 02.08.2025).

Euripides

Kullanılan Metin ve Çeviri: Euripides. (2023). *Bakıkhalar*. (Çev. S. Eyüboğlu; ...baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Harpok. lex.

(=Harpokration, Lexicon in decem oratores Atticos)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Harpokration. *Lexicon of the ten Orators*. Translates by the Harpokration OnLine project (Josh Sosin, John P. Aldrup-MacDonald and Mackenzie Zalin, et. al.). Topos Text (CC BY 4.0). <https://topostext.org/work/537> (erişim tarihi: 11.12.2024).

- Heraclit. Fr.** (=Heraclitus, Fragmenta)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Heraclitus, Patrick, G. T. W. & Bywater, I. (1889). *The fragment of the work of Heraclitus of Ephesus on nature; translated from the Greek text of Bywater, with an introduction historical and critical*, by G.T.W. Patrick. Baltimore: N. Murray.
- Heraclitus** Kullanılan Metin ve Çeviri: Heracleitos. *On Unbelievable Tales*. Translated by Billie Hall, Greta Hawes, Tate Jenetsky, Rosemary Selth, Aaron Wallis (2021) from the text of N. Festa (Teubner 1902). Topos Text. <https://topostext.org/work/851#21> (erişim tarihi:20.04.2025).
- Hom. h.** (= Homeric Hymns)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Hesiod, The Homeric Hymns and Homerica. (Trans. Hugh G. Evelyn-White), London: William Heinemann. New York: The Macmillan Co, 1914.
- Hesiod.** (=Hesiodos)
(=Theog. Theogonia)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Hesiodos. *Theogonia & İşler ve Günler*. (Çev. A. Erhat, S. Eyüboğlu), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.
- Hom. İl.** (=Homeros, İlias)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Homeros. *İlyada*. (Çev. A. Erhat, A. Kadir), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016.
- Hom. Od.** (=Homeros, Odysseia)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Homeros. *Odysseia*. (Çev. A. Erhat, A. Kadir), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.
- İsoc.** (= İsocrates)
Kullanılan Metin ve Çeviri: İsocrates. *In Three Volumes I*. (Trans. George Norlin). London: William Heinemann LTD, New York: G. P. Putnam's Sons, 1928.
- İsoc. Bus.** (=İsocrates, Busiris)
Kullanılan Metin ve Çeviri: İsocrates. *In Three Volumes III* (Trans. Larue Van Hook). Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1945.
- Miller, A. M. (1996). *Greek Lyric: An Anthology in Translation*. Hackett Publishing Company. Indianapolis/ Cambridge.

- Nonn. D.** (=Nonnus, *Dionysiaca*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Nonnos and Rouse, W. H. D., Rose, H. J, Lind, L. R. Nonnos, *Dionysiaca*. In Three Volumes I. Books I-XV. (Trans. W. H. D. Rouse; Mythological introduction and notes by H. J. Rose; and notes on text criticism by L. R. Lind, Harvard University Press. William Heinemann LTD, 1940.
- Ovid. Met.** (=Ovidius, *Metamorphoses*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Ovid. *Metamorphoses*. In Two Volumes I. Books I-VIII. (Trans. Frank Justus Miller), Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1951.
- Ovid. Met.** (=Ovidius, *Metamorphoses*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Ovid. *Metamorphoses*. In Two Volumes II. Books IX-XV. (Trans. Frank Justus Miller). London: William Heinemann LTD, Harvard University Press, 1968.
- Paus.** (=Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Pausanias. *Description of Greece*. In Six Volumes I. Books I-II. (Trans. W. H. S. Jones), London: William Heinemann. New York: G. P. Putnam's Sons, 1918 (The Loeb Classical Library).
- Paus.** (=Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Pausanias. *Description of Greece*. In Six Volumes II. Books III-V. (Trans. W. H. S. Jones and H.A. Ormerod), London: William Heinemann. New York: G. P. Putnam's Sons, 1926 (The Loeb Classical Library).
- Paus.** (=Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Pausanias. *Description of Greece*. In Four Volumes III. Books VI-VIII (I-XXI). (Trans. W. H. S. Jones), Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1961 (The Loeb Classical Library).
- Paus.** (=Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Pausanias. *Description of Greece*: In Four Volumes, with a Companion Volume Containing Maps, Plans and Indices. IV. Books VIII (XXII)-X. (Trans. W. H. S. Jones), London: William

Heinemann LTD, Harvard University Press, 1965 (The Loeb Classical Library).

Anth. Gr. (=Greek Anthology)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Paton, W. R. (1919) (Trans.). *The Greek Anthology*. In Five Volumes II. London: William Heinemann, New York: G.P. Putnam's Sons.

Pind. Nem. (= Pindaros, Nemean Odes)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Odes of Pindar: including The Principal Fragments*. (Trans. Sir John Sandys). Harvard University Press. William Heinemann LTD, 1968.

Philostr. Imag. (= Philostratus, Imagines)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Philostratus, Callistratus & Fairbanks, A. (1960). *Philostratus, Imagines; Callistratus, Descriptions*. (Trans. Fairbank, A.), Harvard University Press. William Heinemann LTD.

Plat. Crat. (= Platon, Cratylus)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato. Plato in Twelve Volumes. Vol.12. (Trans. Harold Fowler), Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd, 1921. Perseus Digital Library.

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0172>

(erişim tarihi:15.02.2024).

Plat. Sym. (=Platon, Symposium)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato. Plato in Twelve Volumes. Vol.9. (Trans. Harold N. Fowler). Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd, 1925. Perseus Digital Library.

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0174%3Atext%3DSym.%3Apage%3D179>

(erişim tarihi: 20.14.2025).

Plat. Leg. (= Platon, Leges)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato. *Laws*. In Two Volumes I. (Trans. R. G. Bury), Harvard University Press. William Heinemann LTD, 1961.

Plat. Rep. (Platon, Republica)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Platon. *Devlet*. (Çev. S. Eyüboğlu, M. A. Cimcoz). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020.

Plut. Ant. (=Plutarkhos, Anthony)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*. In Eleven Volumes IX.: Demetrius and Anthony, Pyrrhus and Caius Marius. (Trans. Bernadotte Perrin), London, William Heinemann LTD. Harward University Press, 1959.

Plut. (=Plutarkhos)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Moralia*: In Sixteen Volumes. VIII 612B-697C. (Trans. P. A. Clement, H. B. Hoffleit), London, William Heinemann LTD. Harward University Press, 1969.

Plut. Praec. (= Plutarkhos, Praecepta)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Moralia*. In Fifteen Volumes. Volume X 771E-854D (Trans. Harold North Fowler), Harward University Press. London, William Heinemann LTD, 1960.

Plut. Quaes. Rom. (=Plutarkhos, Quaestiones Romanae)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Moralia*: In Fifteen Volumes IV 263D-351V. (Trans. Frank Cole Babbitt), London, William Heinemann LTD. Harward University Press, 1962.

Soph. El. (=Sophokles, Elektra)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Sophocles, Storr F. Sophocles *In Two Volumes II: Ajax, Electra, Trachiniae, Philoctetes* (Trans. F. Storr), London: William Heinemann New York: G. P. Putnam's Sons, 1919.

Soph. OC. (=Sophokles, Oedipus at Colonus)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Sophocles, Storr F. *Sophocles In Two Volumes I. Oedipus the King, Oedipus at Colonus, Antigone* (Trans. F. Storr). London: William Heinemann LTD, Harvard University Press, 1962.

Soph. OC. (=Sophokles, Oedipus at Colonus)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Sophocles. *The Oedipus at Colonus of Sophocles*. Edited with introduction and notes by Sir Richard Jebb. Cambridge University Press, 1889. Perseus Digital Library.

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Soph.+OC+1606>

(erişim tarihi:07.01.2025).

Suda

Kullanılan Metin ve Çeviri: Suda Encyclopedia. Trans. William Hutton, Suda On Line project. Topos Text. (Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike License.)

<https://topostext.org/work/240#th.598> (erişim tarihi: 13.12.2024).

- Strab.** (=Strabon, Geographika)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Geography of Strabo*. In Eight Volume IV (Trans. Horace Leonard Jones). Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1961.
- Strab.** (=Strabon, Geographika)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Geography of Strabo*. In Eight Volumes VI (Trans. Horace Leonard Jones). London: Harvard University Press, London: William Heinemann LTD, 1960.
- Orph. h.** (= Orphic Hymn)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Athanassakis, A. N., Wolkow, B. M. (2013). *The Orphic Hymn: Translation, Introduction, And Notes*. John Hopkins University Press, Baltimore.
- Thuc.** (=Thukydides)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Thucydides, & Smith, C. F. Thucydides: *In Four Volumes I. History of The Peloponnesian War: Books I-II*. (Trans. Charles Forster Smith), London: William Heinemann LTD, Harvard University Press, 1956.
- Theoc. Id.** (=Theocritus, Idylls)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Trevelyan. R. C. (1947). *A Translation of the Idylls of Theocritus*. Cambridge University Press.
- Ksen. Anab.** (=Ksenophon, Anabasis)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Xenophon. *Anabasis*. (Trans. Carleton L. Brownson). Harvard University Press, London, 1992.
- Van Der Weiden, M. J. H. (1991). *The Dithyrambs of Pindar: Introduction, Text and Commentary*. J. C. Gieben, Amsterdam.
- Verg. Aen.** (=Vergilius, Aeneis)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Virgil. *In Two Volumes I: Eclogues, Georgics, Aeneid I-VI* (Trans. H. Rushton Fairclough) London: William Heinemann, New York: G.P. Putnam's Sons, 1925.
- Verg. Aen.** (=Vergilius, Aeneis)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Virgil. *In Two Volumes II: Aeneid VII-XII, The Minor Poems* (Trans. H. Rushton Fairclough) London: William Heinemann, New York: G.P. Putnam's Sons, 1930.

West, M. L. (2003). *Greek Epic Fragments: From The Seventh to The Fifth Centuries BC*. Harvard University Press. Cambridge, London.

MODERN KAYNAKLAR

- Akar Tanrıver, D. G. (2009). *Apollon Klarios Kültü, Kehanet Pratikleri ve Adaklar*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Anadolu, M. U. (1988). “Batı Anadolu’da Bulunan Demeter ve Khitonien Tanrılar Tapınakları”. *VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*. 121-140.
- Bean, G. E. (1980). *Turkey Beyond the Maeander*. W. W. Norton and Co. Inc., New York.
- Beazley, J. D. (1971). *Paralipomena: Additions to Attic Black-Figure Vase-Painters and to Attic Red-Figure Vase-Painters*. Clarendon Press, Oxford.
- Beazley, J. D. (1978). *Attic Black-Figure Vase-Painters*. Hacker Art Books, New York.
- Beazley, J. D. (1968). *Attic Red-Figure Vase-Painters*. Volume I. Oxford University Press.
- Beazley, J. D. (1968). *Attic Red-Figure Vase-Painters*. Volume II. Oxford University Press.
- Beazley Archive Pottery Database: Classical Art Research Centre, University of Oxford <https://www.carc.ox.ac.uk/carc/pottery> (erişim tarihi: 15.06.2025).
- Berg, W. (1974). “Hekate: Greek or “Anatolian”?”, *Numen* 21(2): 128-140.
- Bernabé, A. (2021). “La Erinis y el condenado (Ruvo, Jatta 1094)”. *Abantos: Homenaje a Paloma Cabrera Bonet*, 793-802.
- Beschi, L. (1988). “Demeter”. *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, IV 1, 844-892.
- Blid J., with an appendix by Baukje van den Berg. (2021). “The Temple of Demeter Chthonia at Hermione”. *Opuscula. Annual of the Swedish Institutes at Athens and Rome (OpAthRom)* 14, Stockholm, 101-134.
- Boardman, J. (1975). “Herakles, Peisistratos, Eleusis”. *The Journal of Hellenic Studies*. Vol.95: 1-12.
- Boardman, J. (2013). *Siyah Figürlü Atina Vazoları*. (Çev. G. Ergin), Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul.
- Boulter, C. G., Luckner, K. T., & The Toledo Museum of Art. (1976). *Corpus Vasorum Antiquorum. U.S.A. fasc 17. The Toledo Museum of Art. fasc. I*. Mainz.
- Bremmer, J. N. (2002). *The Rise and Fall of the Afterlife*. Routledge, London and New York.
- Bulba, M. (2019). “Kaunos Demeter Kutsal Alanı: Terakota Buluntular” *Cedrus* VII: 123-167.
- Burkert, W. (1985). *Greek Religion*. Translated by John Raffan. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

- Burkert, W. (1997). *Homo Necans: Interpretationen altgriechischer Opferriten und Mythen*. 2., um ein Nachwort erweiterte Auflage. Walter de Gruyter, New York.
- Burkert, W. (2011). *Griechische Religion der archaischen und klassischen Epoche*. Zweite, überarbeitete und erweiterte Auflage (Die erste Auflage 1977). W. Kohlhammer Verlag, GmbH Stuttgart.
- Burton, D. (2011). "Hades: Cornucopiae, Fertility and Death". *32nd Annual Conference of the Australasian Society for Classical Studies*. 2011, Auckland, 1-7.
- Cahn, H. A. (1988). "Ge". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, IV 1, 171-179.
- Jan-Mathieu Carbon, Saskia Peels-Matthey, Vinciane Pirenne- Delforge, Collection of Greek Ritual Norms (CGRN), 2017-, consulted on 21.10.2024. URL: <http://cgrn.ulg.ac.be>; DOI: <https://doi.org/10.54510/CGRN0>. (erişim tarihi:21.10.2024).
- Carpenter, T. H. (2002). *Antik Yunan 'da Sanat ve Mitoloji*. (Çev. B. B. M. Ünlüoğlu), Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul.
- Charlton, J. M. T. (1958). The Bromley-Davenport Vases. *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 78: 19-22.
- Clinton, K. (1992). *Myth and Cult: the Iconography of the Eleusinian Mysteries: the Martin P. Nilsson Lectures on Greek Religion, delivered 19-21 November 1990 at the Swedish Institute at Athens*. Stockholm.
- Clinton, K. (2007). "The Mysteries of Demeter and Kore". D. Ogden (ed.), *A Companion to Greek Religion*. Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 342-356.
- Cosmopoulos, M. B. (2015). *Bronze Age Eleusis and The Origins of The Eleusinian Mysteries*. Cambridge University Press.
- D'Andria, F. (2014). Phrygia Hierapolis'i (Pamukkale) 2012 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları". *35. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, Cilt 1:361-375.
- D'Andria, F. (2017). "Hades ve Kybele Arasında Hierapolis Ploutonion'unda Yeni Arkeolojik Buluntular". *Colloquium Anatolicum*, 2017 (16): 217-244.
- Daşbacak, C. (2008). "Hecate Cult in Anatolia: Rituals and Dedications in Lagina", *Anados. Studies of the Ancient World* 6-7/2006-2007:143-148.
- De Angeli, S. (1992). "Moirai". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, VI 1, 636-648.
- Detienne, M. (1989). "The Violence of Wellborn Ladies: Women in the Thesmophoria." Detienne, M. ve Vernant, J.P. (eds.). *The Cuisine of Sacrifice Among the Greeks*. (çev. P. Wissing) The University of Chicago Press, Chicago and London, 129-147.

- Dietrich, B.C. (1965). *Death, Fate and the Gods: The development of a religious idea in Greek popular belief and in Homer*. University of London, The Athlone Press.
- Dimitriu, S., Alexandrescu, P., Dumitrescu, V., & Condurachi, EM. (1965). *Corpus Vasorum Antiquorum. Roumanie 1, Bucaret 1* (Union académique internationale Ed.) Ed. De l'Académie de la République Socialiste de Roumanie.
- Erhat, A. (2013). *Mitoloji Sözlüğü*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Fairbanks, A. (1900). "The Chthonic Gods of Greek Religion". *The American Journal of Philology*, Vol.21(3): 241-259.
- Fairbanks, A. (1914). *Athenian lekythoi with outline drawing in matt color on a white gound: Appendix: Additional lekythoi with outline drawing in glaze varnish on a white ground*. Macmillian.
- Farnell, L. R. (1896). *The Cults of The Greek States. Vol II*. Clarendon Press, Oxford.
- Farnell, L. R. (1907). *The Cults of The Greek States. Vol III*. Clarendon Press, Oxford.
- Farnell, L. R. (1909). *The Cults of The Greek States. Vol V*. Clarendon Press, Oxford.
- Frazer, J. G. (1981). *The Golden Bough: The Roots of Religion and Folklore*. Two Volumes In One. Avenel Books, New York.
- Foerster, R. (1874). *Der Raub und die Rückkehr der Persephone in ihrer Bedeutung für die Mythologie, Litteratur- und Kunst- Geschichte dargestellt*. Albert Hitz, Stuttgart.
- Gager, J. G. (1992). *Curse Tablets and Blinding Spells from the Ancient World*. Oxford: Oxford University Press, New York.
- Gantz, T. (1993). *Early Greek Myth: A Guide to Literary and Artistic Sources Volume One*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London.
- Gerding, H. (2021). "The topography of Hermione- A Preliminary outline". *Opuscula. Annual of the Swedish Institutes at Athens and Rome (OpAthRom)* 14, Stockholm, 77-99.
- Graf, F. ve Johnston, S. I. (2007). "The Tablets: An edition and translation". *Ritual Texts for the Afterlife: Orpheus and the Bacchic Gold Tablets*. Routledge, London and New York, 1-49.
- Güntner, G. (1997). "Persephone". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und Düsseldorf, VIII-I, 956-978.
- Harrison, J. E. (1908). *Prolegomena to the study of Greek Religion*. Cambridge: at the University Press.
- Henrichs, A. (1999). "Hecate". *The Oxford Classical Dictionary*. Oxford University Press, New York, Third Edition 671-673.

- Saunders, D. (2021). "İntroduction". D. Saunders (Ed.), *Underworld: Imagining the Afterlife in Ancient South İtalian Vase Painting*. Getty Publications, Los Angeles, 1-9.
- Saunders, D. (2021). Apulian Volute Krater. D. Saunders (Ed.), *Underworld: Imagining the Afterlife in Ancient South İtalian Vase Painting*. Getty Publications, Los Angeles, 166-171.
- İdil, V. ve Kadioğlu, M. (2005). "2003 Yılı Nysa Kazı ve Restorasyon Çalışmaları". 26. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:1, 387-400.
- Jameson, M. H., Jordan, D. R., Kotansky, R. D. (1993). *A Lex Sacra from Selinous*. (Greek, Roman, and Byzantine Monographs 11). Durham: Duke University.
- Johnson, B. (1990). *Lady of the Beasts. Ancient İmages of the Goddess and Her Sacred Animals*. HarperSanFrancisco.
- Johnston, S. I. Ve McNiven, T. J. (1996). Dionysos and Underworld in Toledo. *Museum Helveticum* 53(1): 25-36.
- Johnston, S. I. (1998). "Hekate". *Der Neue Pauly: Enzyklopädie der Antike*. Metzler, Stuttgart, Band 5, 267-270.
- Johnston, S. I. (2007). "The Eschatology Behind the Tablets". *Ritual Texts for the Afterlife: Orpheus and the Bacchic Gold Tablets*. Routledge, London and New York, 94-136.
- Johnston, S. I. (2012). "Demeter In Hermione: Sacrifice and Ritual Polyvalence". *Arethusa* 45(2): 211-241.
- Jongkees-Vos, M. F. (1972). *Corpus Vasorum Antiquorum. The Netherlands, Fasc.3. Leiden, RijksMuseum van Oudheden Fasc. 1*. E. J. Brill, Leiden.
- Kerényi, C. (2013). *Dionysos: Yok Edilmez Yaşamın Arketip İmgesi*. (Çev. B. Çetiner), Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- Kern, O. (1901). "Demeter". *Pauly's Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft*. J. B. Metzlersche Verlags, Stuttgart, IV 2, 2713-2764.
- Kunze-Götte, E. (1970). *Corpus Vasorum Antiquorum. Deutschland, Band 32, München, Museum Antiker Kleinkunst, Band 7*. C. H. Beck, München.
- Kunze-Götte, E. (1982). *Corpus Vasorum Antiquorum. Deutschland, Band 48, München, Antikensammlungen ehemals Museum Kleinkunst 9*. C. H. Beck, München.
- Kunze-Götte, E., Bavaria (Germany). Staatliche Antikensammlungen, & Union académique internationale. (2010). *Corpus Vasorum Antiquorum. Deutschland. Band 87, München, Antikensammlungen, ehemals Museum Antiker Kleinkunst. Band 15. Attisch weissgrundige Lekythen*. C. H. Beck.

- Lindner, R., Dahlinger, S. C., Yalouris, N. (1988). "Hades". LIMC. Artemis Verlag, Zürich & München, IV-I, 367-394.
- Lindner, R. (1997). "Zagreus". LIMC. Artemis Verlag, Zürich & Düsseldorf, VIII-I, 305-306.
- Lullies, R., & Union académique internationale. (1956). *Corpus Vasorum Antiquorum. Deutschland. Band 12, München, Museum Antiker Kleinkunst 4*. C. H. Beck, München.
- Mannhardt, W. (1884). *Mythologische Forschungen Aus Dem Nachlasse*. Karl J Trübner; Trübner & Comp. Strassburg, London.
- Martin, B. (2016). "Cold Comfort: Winged 'Psychai' On Fifth-Century BC Greek Funerary Lekythoi" *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, vol.59 (1), 1-25.
- Mooney, C. M. (1971). *Hekate: Her Role and Character in Greek Literature from Before the Fifth Century B.C*. Master of Arts. McMaster University, Hamilton, Ontario.
- Moore, M. B., von Bothmer, D., & New York: Metropolitan Museum of Art (1976). *Corpus Vasorum Antiquorum. U.S.A. fasc 16. The Metropolitan Museum of Art, New York, fasc.4*. Oxford.
- Moret, J. M. (1993). "LES DÉPARTS DES ENFERS DANS L'IMAGERIE APULIENNE". *Revue Archéologique*, 2: 293-351.
- Nilsson, M. P. (1906). *Griechische Feste Von Religiöser Bedeutung Mit Ausschluss Der Attischen*. B.G. Teubner, Leipzig.
- Nilsson, M. P. (1961). *Greek Folk Religion*. Harper Torchbook (ed.). Columbia University Press, New York.
- Nilsson, M. P. (1976). *Geschichte Der Griechischen Religion: Erster Band, Die Religion Griechenlands Bis Auf Die Griechische Weltherrschaft*. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München.
- Oakley, J. H. (1994). "Sysphos". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, VII-I, 781-787.
- Özbay, F. (2018). "Eski Anadolu Topluluklarında Köpek". *Seleucia*, VIII: 69-89.
- Özgan, R. (2018). *Hellenistik Devir Heykeltraşlığı-III*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Parke, H. W. (1985). *The Oracles of Apollo in Asia Minor*. Croom Helm, London.
- Parker, R. C. T. (1999). "Anthesteria". *The Oxford Classical Dictionary*. Oxford University Press, New York, Third Edition, 101.
- Phanz, H., Yüce, G., D' Andria F., D'Alessandro, W., Pfanz, B., Manetas, Y., Papatheodorou, G. (2014). "The Ancient Gates to Hell and Their Relevance to Geogenic CO₂". Wexler, P. (ed.), *History of Toxicology and Enviromental Health. Toxicology in Antiquity Volume 1*. Academic Press, Amsterdam, 92-117.

- Pirch, S., Junker, K. (2017). "Der Dareiosmaler in Mainz und Bond". *Archäologischer Anzeiger*, 2:1-18, Deutsches Archäologisches Institut.
- Recke, M. (2002). *Gewalt und Leid: Das Bild des Krieges bei den Athenern im 6. Und 5. Jh. v. Chr.* Ege Yayınları, İstanbul.
- Rohde, E. (1903). *Psyche: Seelencult und Unterblichkeitsglaube der Griechen*. Erster Band. J. C. B. Mohr (Paul Siebenck), Tübingen and Leipzig.
- Rose, H. J. (1921). "Zeus Meilichios, Zeus Agamemnon, and Zanes". *The Classical Review* 35(7/8): 147-149.
- Robinson, D. M. (1956). "Unpublished Greek Vases in the Robinson Collection". *American Journal of Archaeology*, Vol.60 (1): 1-25.
- Sarian, H. (1986). "Erinys". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, III-I, 825-843.
- Sarian, H. (1992). "Hekate". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, VI-I, 985-1018.
- Servadei, C. (2005). *La Figura Di Theseus Nella Ceramica Attica: Iconografia E Iconologia Del Mito Nell'Atene Arcaica E Classica*. Ante Quem.
- Schlesier, R. (1997). "Chthonische Götter: II. Griechenland". *Der Neue Pauly Enzyklopädie der Antike*. J. B. Metzlersche Verlags, Stuttgart, Band 2. Ark-Ci, 1186-1190.
- Sekita, K. (2019). "Orphica non grata? Underworld Palace Scenes on Apulian Red-Figure Pottery Revisited". R. Morais, D. Leão, D. Rodríguez Pérez, & D. Ferreira (eds.), *Greek Art in Motion: Studies in honour of Sir John Boardman on the occasion of his 90th Birthday*. 465-472, Archaeopress, Oxford.
- Sevin, V. (2016). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, I. 4.baskı*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Siebert, G. (1990). "Hermes". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, V-I, 285-387.
- Simms, R. M. (1975). The Eleusinia in the Sixth to Fourth Centuries BC. *GRBS*, 16 (3): 269-279.
- Sina, A. (2004). "Eleusis'de Demeter Kültü ve Kadın Ritüelleri". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 44, (1): 37-52.
- Smallwood, V. (1990). "M. Herakles and Kerberos (Labour XI)". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, V-I, 85-100.
- Stallsmith, A. B. (2019). "A Divine Couple: Demeter Malophoros and Zeus Meilichios in Selinus". *Journal of Ancient History*, 7(1): 62-110.
- Symons, D. (1987). *Costume of Ancient Greece*. BT Batsford Limited, London.

- Thomson, G. (1978). *The Prehistoric Aegean*. Lawrence and Wishart, London.
- Tırpan, A. A. (1998). “Hekate”. *Arkeoloji ve Sanat*. Sayı (87): 10-15.
- Tırpan, A. A., Gider, Z., Büyüközer, A. (2012). “The Temple of Hekate at Lagina”. T. Schulz (Ed.), *Dipteros und Pseudodipteros: Bauhistorische und Archäologische Forschungen, Byzas 12*, İstanbul, 181-202.
- Tırpan, A. A. (2015). “Son Araştırmalar Işığında Lagina ve Çevresinin Tarihsel Süreci”. *Prof. Dr. Ömer Özyiğit’e Armağan*, E. Okan-C. Atilla (Eds.). İstanbul, 433-444.
- Trendall, A. D. ve Cambitoglou, A. (1978). *The Red-Figured Vases of Apulia 1: Early and Middle Apulian*. Oxford University Press, Great Britain.
- Trendall, A. D. ve Cambitoglou, A. (1983). *First supplement to The Red-Figured Vases of Apulia*. Bulletin Supplement (University of London, Institute of Classical Studies), 42, iii-252. <https://www.jstor.org/stable/43768354>.
- Trendall, A. D. ve Cambitoglou, A. (1992). *Second Supplement to The Red-Figured Vases of Apulia: Part II*. Bulletin Supplement (University of London, Institute of Classical Studies) 60 iii-476. <https://www.jstor.org/stable/43768410>.
- Trendall, A. D. ve Cambitoglou, A. (1992). *Second Supplement to The Red-Figured Vases of Apulia: Part III*. Bulletin Supplement (University of London, Institute of Classical Studies) 60 iii-564. <https://www.jstor.org/stable/43768259>.
- Veneri, A. (1986). “Dionysos”. *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Artemis Verlag, Zürich und München, III 1, 414-419.
- Von Rudloff, R. (1999). *Hekate in Ancient Greek Religion*. Horned Owl Publishing, Canada.
- Walters, H. B. (1929). *Corpus Vasorum Antiquorum: Great Britain 5, British Museum (Department of Greek and Roman Antiquities) 4*, The Trustees of the British Museum, London.
- Werth, N. (2006). *Hekate: Untersuchungen zur dreigestaltigen Göttin*. Verlag Dr. Kovac, Hamburg.
- West, M. L. (2007). *Indo-European Poetry and Myth*. Oxford University Press, New York.
- Wyatt, W.F.1976. “Hermione”. *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites (PECS)*, Princeton, 388-389.

RESİMLER

Res. 1: Toledo Museum of Art, Nesne Numarası: 1950.261. Attika siyah figürlü hydria, omuz sahnesi Kerberos'un kaçırılışı.

Fotoğraf, Toledo Museum of Art izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Toledo Museum of Art

Res.2: Musée de Picardie, Amiens. M.P. 3057.225.47A. Siyah figürlü hydria. Kerberos'un Kaçırılışı.

Fotoğraf, Musée de Picardie, Amiens izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Musée de Picardie, Amiens, Fotoğrafçı: Irwin Leullier.

Res.3: San Antonio Museum of Art, 91.80.1. Siyah figürlü lekythos.

Hades ve Kerberos.

Fotoğraf, San Antonio Museum of Art izniyle kullanılmıştır.

**Res.4: San Antonio Museum of Art, 91.80.1. Siyah figürlü lekythos.
Kerberos ve Herakles.**

Fotoğraf, San Antonio Museum of Art izniyle kullanılmıştır.

Res.5: San Antonio Museum of Art, 91.80.1. Herakles ve Sisyphos
Fotoğraf, San Antonio Museum of Art izniyle kullanılmıştır.

Res.6: Staatliche Antikensammlungen München, 1549. A yüzü.

Fotoğraf, Staatliche Antikensammlungen München izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Staatliche Antikensammlungen München, 1549. Fotoğrafçı: Renate Kühling.

Res.7: Staatliche Antikensammlungen München, 1549. B yüzü.

Fotoğraf, Staatliche Antikensammlungen München izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Staatliche Antikensammlungen München, 1549. Fotoğrafçı: Renate Kühling

Res. 8: Allard Pierson, University of Amsterdam [APM02588].

Fotoğraf, Allard Pierson, University of Amsterdam izniyle kullanılmıştır.

Res.9: Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg, 1982.4.

Fotoğraf, Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg izniyle kullanılmıştır.

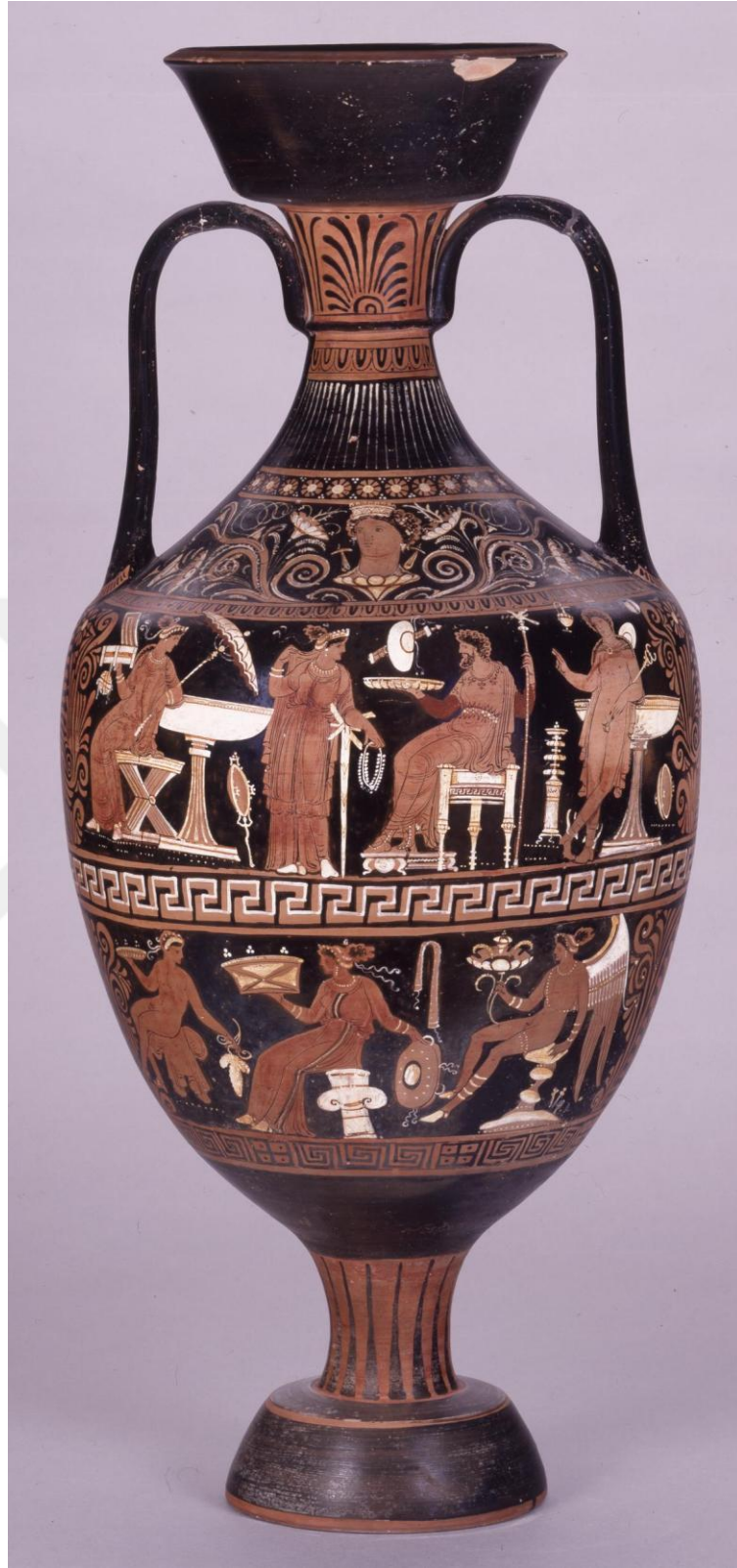
Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg müzesi nesnenin sahibidir ve görüntünün kaynağıdır.

Res.10: The British Museum, Eser No:91324001

Fotoğraf: © The Trustees of the British Museum. [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International \(CC BY-NC-SA 4.0\) licence](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) altında paylaşılmıştır.

Fotoğraf Adresi: <https://www.britishmuseum.org/collection/image/91324001>
(erişim tarihi:11.06.2025)

Res.11: The British Museum, Eser No:285928001.

Fotoğraf: © The Trustees of the British Museum. [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International \(CC BY-NC-SA 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) licence altında paylaşılmıştır.

Res.12: The Metropolitan Museum Art. Obje No.08.258.21

Kalyks kraterin üst şeridinde soldan itibaren Hades, Peirithoos, Theseus, Herakles ve Hermes.

Fotoğraf, [Creative Commons Zero \(CC0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) lisansı altında kullanılmıştır.

Fotoğrafın elektronik kaynağı: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/248093> (erişim tarihi: 10.06.2025).

Res.13: The Metropolitan Museum Art. Nesne No.08.258.21 Kalyks kraterin üst şeridinde en sağda oturan Persephone.

Fotoğraf, [Creative Commons Zero \(CC0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) altında kullanılmıştır.

Fotoğrafın elektronik kaynağı: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/248093> (erişim tarihi: 10.06.2025).

Res.14: Ruvo di Puglia-Museo Nazionale Jatta. Env. No. 36819-J1094, Ministero delle Cultura - Drezione regionale Musei nazionali Puglia imtiyazıyla kullanılmıştır.

Res.15: Toledo Museum of Art, Nesne Numarası: 1994.19.

Fotoğraf, Toledo Museum of Art izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Toledo Museum of Art.

Res.16. Allard Pierson, University of Amsterdam [APM02586].

Fotoğraf, Allard Pierson, University of Amsterdam izniyle kullanılmıştır.

Res.17: Antikensammlung Kunsthalle Zu Kiel B585.

Fotoğraf, Antikensammlung Kunsthalle Zu Kiel izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Antikensammlung Kunsthalle Zu Kiel.

Res.18: Staatliche Antikensammlungen München, 3297.

Fotoğraf, Staatliche Antikensammlungen München izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Staatliche Antikensammlungen München, 3297. Fotoğrafçı: Renate Kühling.

Res.19: Staatliche Antikensammlungen München, 2306.

Fotoğraf, Staatliche Antikensammlungen München izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Staatliche Antikensammlungen München, 2306.

Fotoğrafçı: Renate Kühling.

Res.20: Staatliche Antikensammlungen München, 1494.

Fotoğraf, Staatliche Antikensammlungen München izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Staatliche Antikensammlungen München, 1494. Fotoğrafçı: Renate Kühling.

©SMBA/Antikensammlung, Foto: Johannes Laurentius. Die Namensnennung des Fotografen ist Bedingung für jede Veröffentlichung.

Res.21: Staaliche Museen Zu Berlin, Antikensammlung, Envanter numarası: F 1844.

**Fotoğraf sahibi ve telif hakkı: STAATLICHE MUSEEN ZU BERLIN,
ANTIKENSAMMLUNG,**

**Foto: Johannes Laurentius, CC BY-SA 4.0 lisansı ile kullanılmıştır, envanter
numarası: F 1844.**

**Res.22: National Museum of Antiquities, Leiden. Müze Numarası: PC49.
Fotoğraf, National Museum of Antiquities, Leiden izniyle kullanılmıştır.
Fotoğraf sahibi: National Museum of Antiquities, Leiden.**

Res.23. The Metropolitan Museum Art. Nesne No: 28.57.23.

Fotoğraf, [Creative Commons Zero \(CC0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) lisansı altında kullanılmıştır.

Fotoğraf Adresi: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/252973> (erişim tarihi: 10.06.2025).

Res.24. Toledo Museum of Art, Nesne Numarası: 1969.371.

Fotoğraf, Toledo Museum of Art izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Toledo Museum of Art.

Res.25: The British Museum Nesne Numarası:1191272001

Fotoğraf: © The Trustees of the British Museum. [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International \(CC BY-NC-SA 4.0\) licence](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) altında paylaşılmıştır.

Fotoğraf adresi: <https://www.britishmuseum.org/collection/image/1191272001> (erişim tarihi: 10.06.2025).

Res.26: Staatliche Museen zu Berlin, Antikensammlung/ Env. No. F.2318

Fotoğraf, Staatliche Museen zu Berlin, Antikensammlung izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi ve telif hakkı: Staatliche Museen zu Berlin, Antikensammlung/ Archiv, Env. No.: F 2318.

Res.27: Staatliche Antikensammlungen München, 6248.

Fotoğraf, Staatliche Antikensammlungen München izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Staatliche Antikensammlungen München, Foto: Renate Kühling.

Res.28: Staaliche Museen Zu Berlin, Antikensammlung, Envanter numarası: F 2455.

Fotoğraf sahibi ve telif hakkı: STAATLICHE MUSEEN ZU BERLIN, ANTIKENSAMMLUNG/ Foto: Johannes Laurentius, CC BY-SA 4.0 lisansı ile kullanılmıştır, envanter numarası: F 2455.

Res.29: Staaliche Museen Zu Berlin, Antikensammlung, Envanter numarası: F 2455.

Fotoğraf sahibi ve telif hakkı: STAATLICHE MUSEEN ZU BERLIN, ANTIKENSAMMLUNG/ Foto: Johannes Laurentius, CC BY-SA 4.0 lisanlı ile kullanılmıştır, envanter numarası: F 2455.

Res.30: Staatliche Antikensammlungen München, 8925.

Fotoğraf, Staatliche Antikensammlungen München izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Staatliche Antikensammlungen München, Foto: Renate Kühling.

Res.31: Staatliche Antikensammlungen München, 2777.

Fotoğraf, Staatliche Antikensammlungen München izniyle kullanılmıştır.

Fotoğraf sahibi: Staatliche Antikensammlungen München, Foto: Renate Kühling.

Res.32: National Museum of Antiquities, Leiden. Müze Numarası: AMM1.

Fotoğraf, National Museum of Antiquities, Leiden izniyle paylaşılmıştır.

Fotoğraf sahibi: National Museum of Antiquities, Leiden.

Res.33: National Museum of Antiquities, Leiden. Müze Numarası: AMM1.

Fotoğraf, National Museum of Antiquities, Leiden izniyle paylaşılmıştır.

Fotoğraf sahibi: National Museum of Antiquities, Leiden.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Merve Ezgi ÜSTÜNEL
EĞİTİM DURUMU	
Lise	Cumhuriyet Lisesi, Çorum/Merkez
Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü (2014-2018)
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Patara Kazıları (Antalya, 2015-2015) Karain Mağarası Kazıları (Antalya 2017-2017)	